

COOPERATIVISMO

E ECONOMÍA SOCIAL

Nº 3. Xaneiro-Xuño 1991

EDITA:

AULA DA EMPRESA
COOPERATIVA.
ESCOLA UNIVERSITARIA
DE ESTUDIOS
EMPRESARIAIS DE VIGO.

DIRECTOR:

Santiago Santos Castroviejo

MESA DE REDACCIÓN:

Xoán Xosé Barreiro Prado
Antonio Biempica González
Xosé Domingos Fuciños Gómez
Xosé Antón Gómez Segade
Xosé Gundín García
Xacobo Izquierdo Alonso
Xosé Antón López Taboada
Manuel Lojo Nieto
Eliseo Xabier Miguélez Díaz
Floriano Miñán López
Mario Orxales Pita
Xulio Pardellas de Blas
Xosé Turnes Paredes

DESEÑO:

Antón Pulido Novoa

REVISIÓN LINGÜÍSTICA:

Marisa Álvarez Santamarina
Xosé González Martínez
Xesús Carballo Soliño

Universidade
de
Vigo

Editorial	1
O LEITE	
• Carlos Álvarez Antolínez, <i>Reflexións ó arredor do sector lácteo galego</i>	3
• Lidia Senra Rodríguez, <i>Valoración dun ano continuado de loita labrega</i>	9
NOVO ASOCIACIONISMO AGRARIO	
• Casto Dopico Martínez, <i>UCAFE e o cooperativismo de Ferrol</i>	17
• Arcadio López Lens, <i>O Banco Cooperativo Español, un proxecto feito realidade</i>	25
• Marisol Bueno Berrioategartúa, <i>A denominación de orixe Rías Baixas</i>	29
• Xesús Asorey, <i>Modernización e asociacionismo na apicultura</i>	35
O MONTE	
• Antonio Biempica, <i>A rendabilización do monte. Apuntes para o deseño dunha política forestal</i>	39
• Constantino Mariño Torreira, <i>Os incendios forestais e a reconversión dos montes galegos</i>	45
• Antonio Fernández Oca, <i>Os montes veciñais en man común son unha peza importante para desenvolve-lo asociacionismo, con fins socioeconómicos, das comunidades rurais que contan con este recurso</i>	51
• Francisco Fernández de Ana Magán, <i>A investigación forestal</i>	57
• Francisco Dans del Valle, <i>A Asociación Forestal de Galicia: evolución e perspectivas</i>	63
DESENVOLVEMENTO RURAL	
• Tereixa Ledo Regal, <i>Por un desenvolvemento comunitario do noso agro</i>	69
• Antonio Campos Beiro, <i>Cooperativismo agrario en Galicia</i>	77
• Xosé Gundín García, <i>Prólogo para unha vontade de desenvolvemento rural</i>	97
• Joaquín Herrereros Robles, <i>Concepcións e dinámicas operativas no desenvolvemento rural integrado</i>	105
• Francesco de Casabianca e Consuelo del Canto Fresno, <i>Análises e balance do desenvolvemento local en Italia: as "Comunita Montane"</i>	117
• Francesco de Casabianca, <i>Bases teóricas do desenvolvemento local</i>	125
• Xan Bouzada, <i>Identidade e cultura no desenvolvemento local</i>	133
César García Novoa e Antonio López Díaz, <i>A nova lei sobre o réxime fiscal de cooperativas</i> ...AS	139
Noticias de actos	149
Reseñas	153
Libros, publicacións e documentos recibidos	163

COOPERATIVISMO E ECONOMÍA SOCIAL

Finalidade e alcance

Cooperativismo e Economía Social é o medio de expresión da Aula da Empresa Cooperativa da E.U.E.E. de Vigo para publicacións, discusións de plantexamentos e reflexión sobre experiencias da economía social.

Director

SANTIAGO SANTOS CASTROVIEJO, Departamento de Fundamentos da Análise Económica. Universidade de Vigo.

Mesa de Redacción

XOAN XOSÉ BARREIRO PRADO, Maxistrado do Xulgado do Social nº 2 de Pontevedra; ANTONIO BIEMPICA GONZÁLEZ, Consultor sobre axudas ós investimentos das empresas. Xefe de Negociado da Consellería de Agricultura Sección de Montes; XOSÉ DOMINGOS FUCINÓS GÓMEZ, Secretario do Consello Rector de Melisanto, s.coop.Lda.; XOSÉ ANTÓN GÓMEZ SEGADE, Catedrático de Dereito Mercantil da Universidade de Santiago; XOSÉ GUNDÍN GARCÍA, Horticultor e membro da Xunta de Montes de Pexegueiro (Tui); XACOBO IZQUIERDO ALONSO, Profesor Titular de Dereito Mercantil da EUEE de Vigo; XOSÉ ANTÓN LÓPEZ TABOADA, Director do Departamento de Historia Económica da Universidade de Santiago; MANUEL LOJO NIETO, Secretario da Confraría de pescadores da Illa de Arousa e Secretario da OPP e cultivos mariños da Provincia de Pontevedra; ELISEO XABIER MIGUÉLEZ DÍAZ, Enxeñeiro Agrónomo, Sección de Ordenación da Oferta da Consellería de Agricultura; FLORIANO MIÑÁN LÓPEZ, Diplomado en Empresariais, Maiques Vigo, S.L.; MARIO ORXALES PITA, Sociólogo e Secretario da Delegación de Pontevedra da Consellería de Agricultura; XULIO PARDELLAS DE BLAS, Economista e Director do CIPEM; XOSÉ TURNES PAREDES, Especialista en industrias lácteas. Director aprovisionamiento e servicios técnicos de Leyma.

Deseño

Antón Pulido Novoa.

Revisión Lingüística

Marisa Álvarez Santamaría.

Xosé González Martínez.

Xesús Carballo Saliño.

Traducción ó inglés

Sandra Fraser.

Carolina Requejo Losada.

Subscricións

Prezo de subscripción: 1.000 Pts. (dous números anuais).

Prezo por número: 500 Pts.

Correspondencia

Cooperativismo e Economía Social.

Aula da Empresa Cooperativa.

Escola Universitaria de Estudos Empresariais de Vigo.

Apartado de Correos 5.172. VIGO.

A Aula da Empresa Cooperativa

Ten por finalidade a posta a punto da infraestrutura, equipamento e persoal necesario para a constitución dun Instituto da Economía Social.

Esta edición conta cá axuda financeira de:

—Concellería de Cultura do Concello de Vigo.

—Dirección Xeral de Política Lingüística da Xunta de Galicia.

ISSN: 1130-2682

Depósito Legal: VG-97-1990

Tirada: 2.700 exemplares.

Execución gráfica: Ir Indo Edicións. Vigo.

EDITORIAL

A concesión dunha subvención para a nosa publicación pola Consellería de Educación a través da Universidade de Vigo supón pola nosa parte, en xusta correspondencia, asumirmos novas esixencias.

Iste número está dedicado á modernización da agricultura e ó futuro das nosas comunidades rurais. O futuro que nos ven encima presenta un calendario: **a)** Unha agricultura comercial-moderna fráxil que deberá competir con outras agriculturas e complexos agroindustriais fortes, con dominio dos mercados e posicións oligopolistas (os europeos) fronte ós que o noso sector agroalimentario ten moito que perder, e acaso ser fagocitado, situación agravada polas presións norte-americanas no seo do GATT e outras guerras comerciais de a CEE abandonar calquer proteccionismo á agricultura familiar que tan bos resultados deu -cando menos se se compara cos resultados noutros países- para así ser máis vulnerable ós excedentes agrícolas norte-americanos; **b)** Unhas comunidades rurais que acochan un elevadísimo desemprego encuberto, que van perdendo vitalidade e non teñen capacidade de resposta a aqueles cambios; **c)** Un futuro incerto e carente de estratexias para o noso mundo urbano, que sería quen de absorbe-la poboación “superflua” do rural e máis se-lo mercado natural dos seus produtos e o fornecedor de inputs e servicios.

O problema do subdesenvolvemento de Galicia, tense dito moitas veces, é un problema rural-agrario. ¿Como facerlle fronte? ¿mediante a modernización da agricultura? neste caso, ¿que se entende por modernización? ¿a penetración de capitais multinacionais que modernicen, a creación dun vigoroso sector moderno necesariamente afinado nunha política da Administración Pública que o soporte e aloumiñe, a confianza no desenvolvemento das nosas iniciativas?. A iste respecto quixemos pedir colaboracións: o leite -o máis importante produto en moitas zonas-; as novas agriculturas -viños, horta, outros cultivos-; o novo asociacionismo agrario -asociacións, cooperativas, unións,....-

Pero o problema da modernización agraria está a provocar en todo o mundo industrializado o fin da civilización rural. Isto ten preocupado moito -a PAC europea vñase

definindo polo mantemento dunha agricultura familiar e a pervivencia dunha vida rural máis ou menos activa fronte a unha agricultura “industrializada” ó estilo dos EUA; o despoboamento do rural nos EUA viuse moi acelerado nos últimos anos polos créditos caros e as condicións adversas dos prezos agrarios: asistíuse a subastas masivas de granxas e a poboación activa agraria segue a descer por baixo do 2% da poboación activa en canto os núcleos de poboación rural desaparecen,...- e a nós deberíanos preocupar moito máis porque podemos falar, segundo distintos cálculos, dunha poboación “supérflua” no rural de 250.000 persoas como moi mínimo.

Isto plantea dúas cuestións: **a)** representa para nos afrontarmos un cambio na estrutura demográfica, espacial e cultural inmensa; **b)** nas actuais condicións de estancamento da poboación industrial, de complexidade no desenvolvemento do sector servicios e de desemprego a longo prazo, aquíl potencial de poboación non ten unhas perspectivas moi luminosas. Acaso por eso se teña estimulado tanto nos últimos tempos, polas Administracións Públicas -dende a CEE ós Concellos- as Iniciativas Locais para a Promoción de Emprego, a Industrialización Endóxena de Areas Rurais, as Fórmulas de Autoemprego, o Desenvolvemento Comunitario, a Animación Socio-Cultural e outras fórmulas similares.

Para alén de que istas fórmulas sexan intentos de “entreter” subempregada e con esperanzas unhas poboacións que non interesa que irrumpen onde non pode ser empregada, para alén de ser un nadar contra corrente das tendencias dominantes destes tempos, ven ó caso unha reflexión sobre qué tipo de mundo rural queremos, que tipo de mundo rural é posible propoñer -e non en permanente crise, en permanente descomposición, en permanente ameaza- e que posibilidades ofrecen aquíl políticas de “fixación do mundo rural ós seus eidos”: para isto traemos tres grupos de materiais: o monte; as discusións sobre o desenvolvemento rural -a partir dos materiais dun curso celebrado en Ourense en Agosto- e o debate celebrado nesta mesma Escola hai case dous anos sobre *Desenvolvemento rural e cooperativismo*.

REFLEXIÓNS Ó ARREDOR DO SECTOR LÁCTEO GALEGO*

Carlos ÁLVAREZ ANTOLÍNEZ
Consellería de Agricultura.

Discútese a visión do sector lácteo galego dende a perspectiva da integración na Europa -pequenas explotacións, campesiñado pouco profesionalizado e moi vello-. Fanse consideracións sobre o futuro do mundo rural -o 80% da extensión da CEE- dende o prisma da PAC; reflexiónase sobre a situación conflictiva do agro e a política da Consellería -Plan de Mellora da Eficacia das Explotacións Gandeiras; Programa de Saneamento Integral da Cabana Gandeira; Programa Integral de Mellora Xenética; Programa de Actuacións Estructurais e de Apoio ás Explotacións; Plan de Apoio á Transformación e Comercialización de Productos Agroalimentarios e de Fomento e Protección da Calidade; apoio ó cooperativismo e asociacionismo agrario-. Referéncianse os grandes rasgos do cooperativismo leiteiro e sinálase a vía pola que a Consellería de Agricultura o vai potenciar, en particular, un complexo industrial cooperativo.

A actividade relacionada co sector lácteo ten en Galicia unha extraordinaria importancia por razóns nas que non hai que insistir, e que vai mesmo máis alá da que reflexan os datos e cifras do censo de vacún leiteiro, do número de explotacións, do peso relativo no conxunto da produción final agraria.

Os momentos polos que está a atravesar este sector estratéxico non son fáciles, non o foron en absoluto nos últimos meses, e non é previsible un cambio importante na tónica xeral nun futuro inmediato, anque no momento no que se redactan estas liñas está a punto de culminar felizmente un longo e complicado proceso que vai permitir despexa-la incertidume que pesaba sobre o máis caracterizado dos grupos industriais do sector lácteo galego, que tan negativamente influíu nos últimos tempos no ánimo de moitos gandeiros directamente afectados polas dificultades da empresa, pero tamén no conxunto do sector.

As previsións non poden ser optimistas porque a situación de partida aconsella prudencia. Relembramos a propósito disto que a propia Comisión das Comunidades Europeas nos textos que desenvolven a reforma dos Fondos Estructurais, destaca con carácter negativo a especialización relativa da agricultura de Galicia na produción de leite e carne de vacún, sectores que va sufrir e andan a sufri-los axustes máis importantes coma consecuencia das reformas da política agraria comunitaria.

O pequeno tamaño das explotacións, a súa fragmentación, o escaso nivel profesional dos agricultores e o exceso de man de obra avellentada constitúen -na opinión da Comisión- os principais problemas de carácter estrutural da agricultura galega, que orixi-

* Recibido en Xaneiro de 1991.

nan baixos rendementos e unha escasa capacidade de adaptación ós cambios, o que unido a graves déficits de infraestruturas básicas bloquea -moi especialmente en determinadas zonas- o proceso, por outra parte necesario, de modernización da nosa agricultura.

Á vista do sinalado -que, quero insistir nelo, non é unha visión subxectiva catastrofista senon un diagnóstico desapasionado e reflexado en documentos comunitarios- non procede, ó meu xuízo, senon prudencia en canto ás previsións e unha gran vontade de esforzo por parte de todos para intentar mellorar estas condicións.

O Mercado Unico, sobre o que se escribiu moito e que semella presentar importantes vantaxes en termos xerais para o conxunto da economía, non parece, sen embargo, na opinión dos expertos, que leve consigo especiais beneficios para o sector agrario.

E así, afirmase que nas circunstancias actuais da economía europea, a segmentación e a escasa competitividade de moitos mercados implican a existencia dun potencial de racionalización das estruturas de produción e distribución que podería redundar en melloras da produtividade e reducións de moitos custes e prezos; e que a realización do mercado interior podería ter profundas e amplias repercusións nas estruturas e no comportamento económico, tanto da comunidade coma dos estados membros, de tal maneira que o volume de tales repercusións podería transformar en moi satisfactorio o mediocre comportamento macroeconómico da comunidade. Pero -tamén se dí- vanse producir uns custes coma consecuencia dos axustes de mercado e estes poden ser moi altos, particularmente en sectores coma a agricultura.

O sector lácteo galego debe pois contemplarse no marco da Comunidade Europea, tamén no conxunto da actividade agraria, e cada día máis, tal como propón, dende 1988 a Comisión, no contexto do espazo ou mundo rural, que abrangue outras actividades -artesanato, servizos, industrias- ademais da agraria, que inclue espazos naturais e cultivados, pobos e vilas e que representa no conxunto da Comunidade Europea algo máis do 80% do territorio e aproximadamente a metade da poboación, e constitúe en definitiva un tecido económico e social diferenciado.

É importante ter en conta que o mundo rural no que se desenvolve a actividade agraria anda a ser sometido en toda a Comunidade, anque con distinta intensidade segundo as zonas, a importantes cambios coma consecuencia do proceso de reestructuración do sector agrario e dunha corrente de diversificación da actividade económica, froito do que se deriva unha redución notable e progresiva da importancia relativa da agricultura, tanto en canto ó grao de ocupación da poboación como na súa contribución ó produto interior bruto.

As previsións da Comisión a este respecto indican a continuación da reestructuración do sector agrario ante as limitadas perspectivas de expansión da agricultura tradicional, o que implicará unha redución da superficie dedicada á actividade agraria e da poboación ocupada, proceso este último que se vai ver favorecido polo actual grao de avellentamento da poboación activa agraria.

Tamén se prevé a redución e un carácter máis selectivo dos investimentos externos, polo que ocupará un papel predominante o propio potencial de desenvolvemento e a creación de pequenas e medianas empresas rurais.

Xa se fixo alusión ó principio do impacto das medidas de reforma da PAC no seu obxectivo de adaptación da agricultura comunitaria ó mercado, e anque acompañadas de medidas compensatorias, inciden con maior virulencia nos sectores -coma o lácteo- máis afectados por tales reformas.

A política de mellora na calidade dos produtos que se considera vai ser un dos elementos destacados da PAC deberá ser tamén para Galicia, e tamén no sector lácteo, un elemento de optimismo ante o recoñecido prestixio dos produtos agroalimentarios galegos.

Non podemos deixar de facer mención das negociacións que, polo momento sen resultados, se están a levar a cabo no seo da Ronda Uruguai do GATT, e que apuntan en todo caso hacia unha progresiva e acelerada redución do apoio institucional ós agricultores comunitarios pola vía das medidas de política de prezos e mercados.

Xa no relativo especificamente ó sector lácteo podese afirmar que a situación do sector no conxunto da Comunidade acadou un certo grao de equilibrio coma consecuencia da aplicación rigorosa dos mecanismos estabilizadores, que nos anos 88-89 permitiron unha redución do 7% da recollida.

Mantuvéronse a niveis baixos as cantidades de produtos de intervención e continúa a tendencia de redución do censo de vacún leiteiro. A entrega ás industrias sufriu nese período unha redución máis que proporcional con relación ó descenso na produción, e todo elo repercutiu de maneira favorable no mercado mundial. O consumo total de produtos lácteos mantén unhas perspectivas de medrío ánuo do 0,5%.

Ó mesmo tempo téñense utilizado os mecanismos de flexibilización dos que dispón o sistema de cuotas, o que permitiu, a través de modificacións da reserva comunitaria, a adxudicación de cuotas suplementarias a determinadas categorías de produtores.

A pesar de esa situación de relativa melloría no ámbito comunitario, en Galicia ó longo do ano 90 padecéronse circunstancias especialmente desfavorables, con prezos moi inferiores ós que artificialmente estiveron en vigor nos meses anteriores, cun clima de crispación e de difícil diálogo entre industrias e produtores para o establecemento de acordos sobre prezos, e todo elo agravado pola complicada situación pola que atravesaron diversas industrias.

Neste mesmo período a Consellería de Agricultura, Gandeiría e Montes leva adiante, ademais das accións destinadas á mellora das infraestruturas ou da formación dos gandeiros, as actuacións que integraban o seu Plan de Mellora da Eficacia das Explotacións Gandeiras, onde se concedía prioridade ó sector lácteo, e que cuns investimentos de 7.500 millóns de pesetas, tiñan coma obxectivo prioritario o aumento da competitividade do sector produtor a través da mellora estrutural das explotacións.

Dentro do dito plan ocupaba un lugar destacado o Programa de Saneamento Integral da Cabana Gandeira, no que se investiron case 5.000 millóns de pesetas, e mediante o que se conseguíu por primeira vez a revisión sanitaria da totalidade da cabana de vacún, ovino e caprino, así coma un importante avance na loita contra a mamite (programa integrais de mellora en explotacións) e contra outras epizootías e enzootías.

Neste mesmo marco conseguíuse avanzar na mellora xenética da cabana de vacún, establecéndose as bases que permitiron, ó longo do ano 91, desenvolver un pulo definitivo mediante a posta en marcha dun Programa Integral de Mellora Xenética cunha dotación de máis de 1.000 millóns de pesetas.

Por fin, a través do Programa de Actuacións Estructurais e de apoio ás explotacións adicáronse recursos propios da Comunidade Autónoma e mais do Ministerio de Agricultura e da CEE por un montante próximo ós 9.000 millóns de pesetas para a mellora da estrutura productiva das explotacións, para o desenvolvemento de actuacións en común por agrupacións e cooperativas, para o aproveitamento de recursos infrautilizados para o apoio á renda dos agricultores e gandeiros, ou para a posta en marcha de novas liñas de acción (fomento da recría, promoción do cebo de tenreiros, renovación de pradeiras,...).

A estas accións hai que engadi-las non menos importantes recollidas no Plan de Apoio á Transformación e Comercialización de Productos Agroalimentarios e de Fomento e Protección da Calidade, que cunha dotación total de fondos da Comunidade Autónoma de 2.400 millóns de pesetas, permitiu avances importantes na promoción da industrialización e transformación agroalimentarias, na mellora da comercialización en orixe, e no fomento da imaxe de calidade dos produtos agroalimentarios galegos.

Hai que destacar neste ámbito, ademais da subvención de diversos proxectos de industrialización entre os que figuran varios de pequenas industrias queixeiiras, os investimentos realizados no Laboratorio Interprofesional do Sector Lácteo de Galicia, que cun montante superior ós 300 millóns de pesetas permitiron que hoxe sexa xa unha realidade en marcha, que ten que constituir un elemento fundamental na normalización e regularización das relacións entre os sectores produtor e transformador, xunto ó diálogo permanente entre ambos -que a Consellería intentou e intenta sempre propiciar- e que vai servir de instrumento decisivo no proceso de mellora da calidade do leite producido.

Con estes mesmos plantexamentos aborda a Consellería de Agricultura, Gandeiría e Montes o ano 91, coa intención de mante-lo apoio neste ineudible proceso de modernización do sector lácteo galego, única vía que permitirá a súa consolidación e supervivencia no futuro, e para o que se van destinar case 7.000 millóns de pesetas do presuposto da Consellería deste ano.

Debe sinalarse a este respecto a especial importancia que se concede ás actuacións das agrupacións e cooperativas para o que se triplica a dotación presupostaria do ano precedente, porque se considera que é precisamente a través das fórmulas cooperativas, e en particular a través da concentración e integración empresarial das mesmas como poderá conseguirse a evolución que xa se ten producido noutros países do nos entorno, e que permite constatar que son aqueles nos que se ten iniciado con decisión o proceso de integración e teñen un maior grao de implantación cooperativa, os que presentan uns índices máis elevados de produtividade e efectividade dos seus agricultores.

A consolidación, concentración e integración das cooperativas constitúe a única resposta adecuada fronte ó proceso de concentración da demanda agraria en mans de poucas cadeas de distribución, ou fronte á importancia crecente da industria transformadora.

Neste mesmo sentido apuntan as conclusións do estudo que, por encargo da Consellería, e no marco do estudo global do sector lácteo, ten realizado un prestixioso grupo de profesionais sobre a estratexia cooperativa do sector lácteo en Galicia.

De acordo cos resultados deste traballo, Galicia conta aparentemente cunha potente estrutura asociativa na comparanza ó resto de España, xa que o 40% do leite entregado á industria procede de entidades asociativas. Sen embargo só industrializan 8 ou 9, das que, polo seu turno, só 2-3 teñen un volume de leite tratado superior ós 30 millóns de litros anuais, e o resto ten ademais unha orientación hacia o leite pasteurizado, que se considera de dubidosa viabilidade no futuro.

As asociacións que non industrializan só en 6 casos teñen un volume superior ós 10 millóns de litros/ano, e só tres teñen recollida propia e factura o leite a cooperativa. Elo revela unha escasa capacidade empresarial e de xestión.

Estes poucos datos, xunto a outros moitos que se recollen no estudo, así como a propia opinión e actitude das cooperativas, avalían as propostas de acción que xurden como conclusións do estudo, e que nunha primeira fase conducen a un proceso de integración cooperativa que permita aumentala súa dimensión e a utilización de equipos de xestión, planificación e control, para, en definitiva, conseguirla consolidación da estrutura cooperativa/asociativa do sector lácteo, que nun cenario de cinco anos deberá pasar a controlar ó arredor do 70% do leite entregado á industria.

Nunha segunda fase, que non vai ser necesariamente posterior no tempo, as cooperativas deberán abordar un proxecto de integración loxística, de industrialización e autorregulación que vai se-la base do seu mantemento no futuro, e que se materializa mediante o fortalecemento da actual estrutura industrial cooperativa e a posta en marcha dun novo complexo industrial cooperativo que permitirá optimizala autorregulación dun amplo complexo asociativo, para o que se podería tomar como base algunha instalación actual ou un novo proxecto de investimento.

Por fin a presenza de cooperativas no grupo LARSA, unha vez superadas as dificultades do seu relanzamento, e tal como xa está previsto, contribuirá tamén a afianzar solidamente o sector cooperativo lácteo para o futuro.

Do conxunto de tódalas accións e actuacións mencionadas sobre as que a Consellería de Agricultura, Gandeiría e Montes traballa sen descanso, e das respostas do sector, e en particular das cooperativas, a quen corresponde por dereito propio un papel principalísimo de protagonistas, cremos que se pode desprender unha visión de futuro prudente, como dicíamos ó principio, pero tamén esperanzadora.

SUMMARY An analysis of the Galician dairy sector with a view to its integration into Europe -Small stock farms, very old unskilled peasantry. Comments are made on the future of the rural world -the 80% of the EEC area- from the PAC point of view; reflections on the country difficult situation and the agriculture Department policy -cattle farms efficiency improvement scheme; Genetic Improvement Integral Scheme; Structural Actions Scheme to support farms; Schemes to support the Processing and Marketing of Agricultural Products and Quality Encouragement and Protection; support to agricultural cooperative and association systems. Reference is made to de main characteristics of dairy cooperative systems pointing out the means by which the agriculture Department will make, in particular, a cooperative industrial estate possible.

VALORACIÓN DUN ANO CONTINUADO DE LOITA LABREGA*

María Lidia SENRA RODRÍGUEZ

Sindicato Labrego Galego

A integración na CE supón especialmente para o sector lácteo galego a invasión dos seus mercados tradicionais, cunhas esixencias de calidade e de prezos que nin a produción agraria nin a industria —falta de infraestruturas, de dotacións, de apoio sanitario, tecnolóxico e investigador— están en condicións de afrontar con avantaxe, sobre todo na ausencia dun plan global de política agraria por parte da Administración. Referencianse os pasos dados polo Sindicato Labrego Galego para proñoer un marco institucional —labregos, industria, administración— estable e a final aceptación pola Administración dun compromiso de Plan Global onde se defenda a capacidade productiva do agro galego, se afortale a estrutura de explotación familiar, se garante as condicións de recollida, prezo e pagamento, se dote de infraestruturas e se cree un grupo agroindustrial galego.

O ano 1990, foi un ano especialmente duro para os labregos galegos, debido á grave situación que viviron e viven as familias que teñen como medio de vida a gandeiría, e especialmente a gandeiría de leite.

Neste ano tamén, os feitos nos demostraron que tiñan razón todos aqueles que se opoñían á entrada na CEE argumentando que iba ser nefasta para o noso país nas condicións que se daba, xa que non dispoñiamos dos medios precisos para poder afrontar a nova situación.

Os que estaban a favor argumentaban que esta era boa posto que iba supoñer a modernización do agro galego. Pero o certo foi que entramos na CEE e que as Administracións nunca se preocuparon por elaborar un Plan Galego de Política Agraria que fose capaz de afrontar os efectos negativos da Política Agraria Común (PAC). E nesta situación chegamos a este ano, onde especialmente no leite, os atrancos multiplicáronse:

- a) Esixencias en canto a calidade sen dispoñer de infraestrutura para conseguila.
- b) Prézos baixos, seguindo a tónica habitual da CEE, pero sen infraestrutura que supoña un abaramento dos custes de produción.
- c) Invasión dos nosos mercados de sempre por produtos lácteos procedentes da CEE (sobre todo derivados) e sen ningún mecanismo que nos protexa.
- d) Industrias totalmente obsoletas e cuns elevados custes de produción que recaen sobre nós e sen a capacidade suficiente para transformar e dar saída no mercado aos nosos produtos.

* Recibido en Xaneiro de 1991.

Esta situación pon en perigo de desaparición as nosas explotacións, e como consecuencia os postos de traballo directos e indirectos que xera.

e) As explotacións que se arriscaron a modernizar e investiron, atópanse moitas delas en graves dificultades ao non poder facerlle fronte ós investimentos.

Cronoloxía e contido das mobilizacións

A conflictividade iníciase a finais de 1989, cando o grupo LARSA entra en crise e retrasa os pagos aos seus fornecedores. Xa naquel momento o Sindicato Labrego Galego, convoca unha concentración nos primeiros de decembro, diante da Consellería de Agricultura á que se lle prantexa como medidas para regulariza-los pagamentos aos labregos e garanti-la continuidade do grupo como tal grupo galego as seguintes:

- a) O pagamento inmediato das débedas que a Administración tiña co grupo en restitucións á exportación, montantes compensatorios e leite escolar.
- b) Habilitar créditos a través dos bancos de Crédito Agrícola ou Industrial.
- c) Intervención por parte da Administración, no tema de contratos, para que todas as empresas os asinen.
- d) Estudiar a posibel participación dos produtores na compra de accións da empresa, creándose a tal efecto unha comisión formada por representantes da Administración Central, a Administración Autonómica, a empresa e os representantes dos labregos. E, no caso de ser viábel solicítase o compromiso da Administración de subvencionar ata o 75% das accións.
- e) Reunión urxente da Comisión de Seguimento do Contrato Homologado.

Esta concentración foi desconvocada, despois de que a Consellería de Agricultura nos informara da decisión de subvencionar ao grupo con 750 millóns de pesetas e se nos anunciara que esta medida era suficiente para resolve-lo problema.

O Sindicato Labrego Galego fixo unha análise da situación e concluiu que o problema do leite era un problema global e como tal había que afrontalo e considerou imprescindible a intervención da Administración para resolvelo.

A principios de xaneiro, reúnese a Dirección do Sector Lácteo do Sindicato Labrego Galego e ante a grave situación de retraso nos cobros que están a vivir os labregos que venden ao grupo LARSA, e ante a anunciada baixada de prezos por parte das industrias e a incertidume da recollida que viña dada polo abandono de algunhas industrias das rutas de recollida, decide convocar para o 25 de xaneiro unha concentración en Lugo, que sería o punto de partida de moitas outras mobilizacións.

Nesta ocasión demandábase:

- A creación dunha mesa de negociación na que estiveran presentes as administracións, as industrias e os sindicatos, para que fose o foro de diálogo permanente do sector.
- A posta ao día no pagamento aos gandeiros.
- A garantía de cobro e de recollida.

O 18 de febreiro e xa coa situación máis grave, celébrase en Silleda unha asamblea de produtores de leite, onde se discute e se aproba unha táboa reivindicativa presentada pola Dirección Nacional do Sector Lácteo do Sindicato Labrego Galego e que foi e é a que se veu defendendo durante todas as mobilizacións celebradas a partires dese momento e que é a seguinte:

- 1.- Creación da mesa interprofesional galega, na que estean presentes o sector produtor, o sector industrial, a Administración Galega e a Administración Central.
- 2.- Modificación da lexislación vixente en materia de contratos agrários, creando o marco xurídico e os mecanismos que garantan o cumprimento dos acordos aos que se chegue.
- 3.- Garantía de recollida, cobro e prezo mínimo.
- 4.- Intervención da Administración nas empresas con problemas para garantir aos gandeiros o cobro do leite que nos quince días seguintes ao mes de entrega.
- 5.- Freno das importacións, mediante a aplicación da clausula de salvaguarda.
- 6.- Reestructuración da Industria láctea galega para garanti-la industrialización e comercialización de todo o leite producido en Galicia.
- 7.- Dotacións presupostárias nas campañas institucionais anunciando leite de Galicia, como apoio e promoción dos nosos produtos lácteos.
- 8.- Plan urxente e con dotación presupostaría suficiente para afronta-las reformas estruturais.
- 9.- Reelectrificación rural de Galicia en tres anos.
- 10.- Estudio e elaboración de alternativas para as explotacións chamadas non rendábeis.

Dentro do traballo de coordinación con organizacións agrárias de outras zonas do Estado, o 19 de febreiro, celébrase unha reunión de Sindicatos da Cornisa Cantábrica. Nesta reunión constátase de que o Ministerio, a pesares de terllo solicitado non toma ningunha medida para obrigar ás industrias a cumpli-lo laudo do mesmo de data 24-5-89.

Ao mesmo tempo analízase a situación a nivel de Cornisa e aprobase a seguinte táboa reivindicativa:

- 1.- Cumplimento do laudo en vigor ata o 31 de marzo do 90.
- 2.- Creación dun marco xurídico estable.
- 3.- Garantía de recollida de todo o leite producido.
- 4.- Funcionamento inmediato dos laboratorios interprofesionais.
- 5.- Freno das importacións.
- 6.- Adaptacións dos plans de axudas para as explotacións familiares.
- 7.- Alternativas efectivas para as explotacións chamadas non viábeis.

Finalmente acordase nesta reunión a convocatória de mobilización en toda a Cornisa para o día 15 de marzo en apoio desta táboa reivindicativa. Concretamente en Galicia, celébranse este día concentracións diante das Delegacións e das Direccións Provinciais de Agricultura.

Ante a falta de resposta das Administracións e ante a alarmante situación que se está dando no sector de carne de vacuno, coa paralización do mercado e coa caída dos prezos ata chegar a un nivel inferior aos habidos en 1983, o Sindicato Labrego Galego convoca unha manifestación para o día 1 de abril en Santiago na que se demanda das administracións a creación dun Plan Global de Política Agrária para Galicia que teña como eixos básicos a defensa da capacidade productiva do agro galego, o reforzamento da estrutura da explotación familiar como base de actividade agrária, a dotación do mundo rural e das explotacións da infraestrutura e das técnicas necesarias para poder vivir dignamente das nosas producións e complementado como factor imprescindible coa reestructuración da industria agroalimentaria galega dotándoa de capacidade para industrializar toda a produción coa tecnoloxía e dimensión suficientes para abrirse camiño nos mercados.

As mobilizacións convocadas polo Sindicato Labrego Galego pasan a ser mensuais e quincenais chegando ao punto culminante co abarrote da Praza da Quintana o día 1 de abril.

Paralelamente a estas mobilizacións viñase reunindo a mesa do leite na que estaban presentes os Sindicatos, AGACA, Industrias, Administración Galega e Administración Central. O Sindicato Labrego Galego presentaba como puntos prioritarios o establecemento dunha fórmula que garantise a recollida de todo o leite producido e o pagamento do mesmo nos quince días do mes seguinte ao das entregas e o establecemento dun prezo mínimo garantizado e o marco xurídico que garanta o cumprimento dos acordos.

O día 6 de abril na mesa da negociación chégase a un acordo, coñecido como “o acordo de Guísamo” que o Sindicato Labrego Galego non asina precisamente porque non establece ningún tipo de garantías.

O 9 de abril, 50 labregos pechase na Consellería de Agricultura en demanda da regularización dos pagos aos labregos que venden a LARSA.

O 26 de abril, celébranse en toda Galicia mobilizacións de tractores cos mesmos prantexamentos que o día 1 de abril, e ademáis, ten carácter de plebiscito por canto se rechaza rotundamente o acordo de Guísamo.

O 18 de maio, concentración de labregos que venden a LARSA diante do Parlamento Galego en demanda da actualización dos pagos e de solución á crise do grupo.

Ante a pasividade das Administracións e a súa negativa a sentarse a negociar, decídese convocar concentracións continuadas por relevos diante da xunta de Galicia en Santiago e diante da Delegación do Goberno Español en Galicia en A Coruña en demanda de ser recibidos polo Presidente da Xunta e polo Ministro de Agricultura. Nestas concentracións participa tamén Unións Agrárias. Prolónganse desde o 21 ao 30 de xuño e levantáronse coa convocatoria de novas mobilizacións de sectores de tractores para os días 11 e 12 de xullo.

O día 9 de xullo, representantes do Sindicato Labrego Galego, entrevístanse co Presidente da xunta e co Conselleiro de Agricultura e na mesma comprométese a poñer

en marcha unha mesa do leite na que se trataría a táboa reivindicativa que se viñera defendendo durante todas as mobilizacións.

O 10 de xullo reúnese a Mesa de Guísamo á que se chama ao Sindicato Labrego Galego (hai que recordar que hasta ese momento mantiñásenos apartados dela por non asinar o acordo de Guísamo). Constitúese a Mesa do leite de Galicia á que se comprometen a asistir todas as partes, e queda polo tanto, valeira de contido a de Guísamo.

Este mesmo día pola tarde, reúnese a Dirección Nacional do Sector Lácteo do Sindicato Labrego Galego e acorda suspender cautelarmente as mobilizacións co obxectivo de facilitar as negociacións e coa advertencia de que de non chegar a acordos satisfactorios se convocarían novamente.

A mesa do leite reúnese durante os meses de xullo e agosto e trátanse puntos sobre:

- O desenvolvemento da Interprofesión e Marco Legal que protexa da actual indefensión.
- Plan Infraestructural e Técnico.
- Grupo Industrial Galego.

Ainda que se debatiu sobre estes temas, non se avanzou nada por mor de que os outros sindicatos e empresas co visto e prace ou coa inhibición das administracións querían negociar en Madrid e converte-la Mesa de Galicia nunha mera Delegación co obxectivo de quedar menos en evidencia para cocer entre todos a reconversión do sector.

E paralelamente a isto, caía no mes de xullo o prezo en 2 pesetas para os que cobraron o mes anterior.

Así o 31 de agosto reúnenos novamente a Dirección Nacional do Sector Lácteo e decide retomar a convocatória de tractorada para os días 13 e 14 de setembro que paraliza Galicia durante 36 horas. Nestas mobilizacións participan os demais sindicatos. Os prantexamentos son os de sempre.

A repercusión social diante do que algún periodista considerou a “toma do poder civil polos labregos” é grande, pero o Ministerio de Agricultura péchase en banda e en lugar de sentarse a negociar e atender as reivindicacións dos labregos, o goberno español decide lanzar 700 multas para impedir as mobilizacións de fin de mes.

A Consellería de Agricultura fai público o seu apoio ás reivindicacións dos labregos e comprométese a elaborar un Plan Global para consensuar os Sindicatos.

O Sindicato Labrego Galego propón abordar dentro deste Plan a:

- Dotación infraestructural:
 - a) Ordenación do territorio.
 - b) Ordenación de cultivos.
 - c) Concentración parcelaria.
 - d) Banco de terras.
 - e) Reelectrificación rural.
 - f) Investigación a todos os niveis.
 - g) Creación do grupo agroindustrial galego.

- Cuantificación Económica do Plan e prazos para a súa execución.
- Defensa da capacidade productiva de Galicia e diversificación da produción.
- Medidas sociais.

Os días 27 e 28 de setembro hai novas mobilizacións en Galicia e no resto do Estado onde se esixe ao Ministro que se faga cargo das súas responsabilidades neste tema e se sente a negociar cos representantes dos labregos.

O futuro

Agora mesmo, no inicio do ano 1991, e a medida que se vai aplicando a PAC, atopámonos cunha crise xeralizada no agro, que se concreta fundamentalmente en dous aspectos: constante redución da renda dos labregos (a causa de percibir prezos cada día menores; uvas para viño a 9 pesetas o quilo, leite e carne por baixo do custe de produción...), nos temos calculado que no ano 90 a renda dos labregos galegos descendeu nun 21% e perda dos nosos mercados tradicionais (invasión de produtos de fora, lácteos, carnicos hortofrutícolas...). Esta situación provoca unha total incertidume a respecto do cal vai ser o futuro do agro galego e do noso posto de traballo na explotación familiar. En definitiva que nos atopamos diante dunha brutal reconversión do agro imposta polo modelo productivista que impera en Europa e do que a consecuencia máis inmediata é a desaparición da explotación familiar para favorece-la produción en explotacións de tipo industrial e concentrandoa en zonas xa desenvolvidas en detrimento das subdesenvolvidas, co fin de proporcionarlle a transnacionais agroalimentarias unha materia prima cada vez mais barata. Isto ademais de supoñer a ruina dos labregos afecta a toda a sociedade, en canto proporciona uns alimentos cada vez peores, cargados de residuos de abonos e fitosanitarios a causa do seu excesivo uso e incluso en moitas ocasións hormonados e tamén coa degradación do medio ambiente (polución de solos e augas).

Ante a actual coiuntura, o Sindicato Labrego Galego, ten convocada unha manifestación baixo o lema “por un futuro para o agro galego” para o 31 de xaneiro, co fin de denunciar esta situación e esixir que as Administracións se senten a negociar un cambio real da política agraria e que garantice como mínimo:

- 1.— Asegurarlle aos labregos unha renda digna a través dunha garantía de prezos ligados a un volumen de produción por persoa activa na explotación, e tendo en conta a produción por persoa activa na explotación, e tendo en conta a produción en función dunha utilización de abonado e fitosanitarios que non prexudique a consumidores e medio ambiente.
- 2.— Distribución da produción agraria según a vocación productiva de cada zona, garantizando o dereito de cada pobo e dos labregos a producir e evitando a intensificación e a concentración de produción.

Esta manifestación pretende tamén concienciar á opinión pública de que a problemática agraria non afecta só aos labregos, e que a sociedade non pode permitir que a agricultura se convirta nun negocio máis para dar ganancia a uns poucos, senón que ten que

ser un ben social que atenda o dereito que temos de estar ben alimentados e con produtos sanos e que polo tanto ten que estar protexida como o está, por exemplo a Sanidade.

SUMMARY The integration into the EEC involves, especially for the Galician dairy sector, the invasion of its traditional markets whose requirement for quality and price which neither agrarian production nor industries –luck of infrastructures, of investment, of sanitary technological and research support– are capable of confronting especially without a global agrarian policy from the Administration. We refer to steps taken by the Galician Workers' Union to propose an institutional framework –workers, industry, administration– stable and final acceptance by the Administration for a commitment of a Global Plan where they strengthen the structure of family-run farms, guarantee the conditions of milk-delivering, price and payment, provide infrastructures and create an agrarian-industrial Galician group.

UCAFE E O COOPERATIVISMO DE FERROL

Casto DOPICO MARTINEZ

Unión de Cooperativas Agrarias de Ferrol

A UCAFE -Unión de Cooperativas Agrarias de Ferrol- é o momento actual dunha longa tradición de cooperativismo agrario -do campo, de consumo, de explotación comunitaria, de crédito,...- que parte das cooperativas locais dos anos sesenta, consolídase na formación da cooperativa de segundo grao da bisbarra de Ferrol -Copagros setenta, e enfronta as retesías dos oitenta -cooperativas hortofrutícolas, comercialización, sectorialización, profesionalización, asociacionismo especializado- coa creación de UCAFE en 1989, por a) ultrapasa-lo cooperativismo agrario na bisbarra a dimensión de Copagro; b) ser unha forma organizativa representativa e axeitada ós novos requerimentos do movemento cooperativo de Ferrolterra.

A situación en 1966.

Falamos de UCAFE obríganos, antes de nada, a retrotrae-lo comentario ó tempo dos anos 60, esbozando o nivel cooperativo existente na bisbarra de Ferrol e a súa evolución. E hai que dicir que neses tempos xa se desenvolvía un nivel asociativo moi fértil: contábase con cooperativas das chamadas “do campo” e “de consumo” de significativa incidencia social; tamén nesta bisbarra xurdiu a pioneira das comunitarias, en San Sadorniño.

Causaba un grande impacto naqueles tempos a denominada Cooperativa de Castro, desenvolvendo un brillante impulso na difusión da maquinaria, mellora do gando, promoción de concentración parcelarias, etc. Esta fogosa iniciativa tivo unha fugaz acción, xa que un crack económico deu ó traste con ela, mais perviviu a inquedaanza semeada.

Un aspecto asociativo a considerar é a grande vitalidade das mutuas gandeiras, que ultrapasaban a vintena e que co seu bo facer constituirían, e hoxe en día constitúen, un valioso apoio para as estreitas economías dos agricultores, que sempre contaban con algunha vaca nas súas explotacións. Estas mutuas gandeiras seguen a cumprir hoxe a súa función.

De 1966 a 1973.

Neste devir cooperativo podemos considerar unha etapa moi definida que vai de 1966 a 1973-74, na que se foron organizando novas cooperativas, que podemos chamar parroquiais, en puntos dispersos da comarca, completando o entramado existente, de maneira que con estas novas establécese unha plena cobertura cooperativista, xogando un importante papel na vida comercial, económica e social na área rural ca posta en marcha de actividades conducentes á resolución de problemas de abastanza, comercializa-

ción, crédito, mecanización, sanitarios e culturais, e dando sempre unha representatividade á parroquia. Cando aínda non se falaba de asociacións de veciños, as cooperativas xa tiñan, coas súas directivas, uns grupos de persoas interesadas no desenvolvemento da vida social e económica da parroquia.

Neste arraigamento cooperativo destaca o aforro coas seccións de crédito, desenvolvidas nas cooperativas e perfectamente administradas entre os componentes da mesma, sen outros recursos humanos que os propios da parroquia. Contrasta a existencia destas entidades de crédito e aforro nesta comarca coa práctica inexistencia no resto do país galego, cando é innegable a súa relevante función.

É esta unha función das cooperativas que presta un inestimable servizo, sobre todo para as familias modestas das parroquias rurais, propensas a eludirla xestión bancaria (hoxe xa menos) e, polo contrario, máis predispostas a se acercaren ás súas cooperativas para conseguir da sección de crédito un pequeno empréstimo para arranxalo seu lar, mercar un vehículo ou apeiro agrícola ou unhas terras próximas á súa casa. Tamén se achan cómodos nesta relación cando se trata de depositar pequenas cantidades de diñeiro que veñen constituí-los modestos aforros nun mundo no que o consumismo está tan arraigado como na cidade.

Estas seccións de crédito, rexidas polos seus propios socios, posúen un gran sentido para a utilización deses créditos, e saben moi ben a quen atender, fixándose, quizáis máis ca no seu aval, na calidade humana e no comportamento do solicitante, e, xuntamente, na dedicación á que se destina o empréstimo solicitado.

Destaca o gran sentido de responsabilidade no manexo destes depósitos, ca consciencia clara dunha transparente administración en toda relación que neste mundo se presenta. Os beneficios así obtidos permiten dispor duns recursos moi útiles para a organización de servizos destinados ós propios socios, e así xurden instalacións de servizos varios e axudas para as melloras parroquiais. Por veces tamén se implican en compromisos económicos para impulsar actividades agrarias.

Este cooperativismo parroquial, co trascuro do tempo e a lóxica evolución social e económica chega a padecer insuficiencias procedentes da súa estrutura e dimensión. Apropiado a outros tempos, nese momento superados, precisa reaxustalos seus esquemas de adquisición de produtos e dar resposta ás novas demandas. Comeza entón a sentirse a necesidade de establecer unha conexión entre cooperativas que permitise o afortalamiento das súas accións, para reducir intermediarios de superior entidade e lograr unha información máis directa co conseguinte afortalamiento da xestión de compra. Comezábese a perceber a necesidade de complementar un mini-cooperativismo parroquial con outro máis sólido e eficaz.

Nace COPAGRO.

Así é como comezou a conformarse una Asociación de Cooperativas para dar lugar á constitución dunha cooperativa de cooperativas que se chamaría COPAGRO.

Un despregue desta índole supuña dar un paso forte e dunha dimensión non habitual. Necesitábanse persoas que decidisen e actuasen. No ámbito rural (e estimo que tamén no non rural) hai escaseza de persoas con capacidade e adecuada preparación empresarial, hai pouca iniciativa e falla de conexión duns con outros para forma-lo equipo de traballo imprescindible. Mais nesta circunstancia unha perfecta conxunción de persoas con iniciativa e decisión fixeron realidade o que era un intento de cooperativa de cooperativas.

Xuntamente coas persoas, requírese nestes casos un motivo aglutinante para actuar. E aquí o motivo estaba patente nas deficiencias polas que atravesaban as cooperativas na subministración de cereais, sobre todo cebada, nos anos 1973-74. Este foi o catalizador determinante na constitución de COPAGRO, ó xurdir unha común identificación co problema exposto. As cooperativas da comarca comezaron a reunirse para buscar solucións á abastanza de cereais, e así, nas sucesivas reunións, incontables, a nivel comarcal, evolucionando nos seus plantexamentos, estudiase a creación dun ente que, unha vez constituído, seguise realizando por tódalas cooperativas as xestións que comezaran a facer en común. En 1975 fórmase COPAGRO despois de laboriosas xestións administrativas.

A finalidade fundamental de Copagro sería a de exercer-la funcións de abastanza ás cooperativas, e, como desde o momento de dispor de materias primas ó de elaboración de pensos compostos hai só un paso, optouse por instalar unha fábrica de pensos compostos que complementaba o almacén de subministración de inputs.

O camiño ata acadar-la conxunción de intereses e a identificación de criterios entre persoas, de seu individualistas, constituíu un proceso que non é preciso narrar porque resulta fácil de comprender para quen sexa coñecedor do noso campo e da nosa maneira de ser. Altibaixos e esforzos de diferentes actitudes foron marcando o traxecto a percorrer. E gracias ó tesón de algúns e á comprensión de todos foise evoluindo para feitos tanxibles e compromisos económicos que materializarían a unión desexada.

Sorprendentemente dez cooperativas parroquiais, modestas e constituídas por sinxelos agricultores, dan este paso transcendente que uns anos atrás non se tiveran creído capaces de realizar.

A función de Copagro.

A incidencia de Copagro foi de gran transcendencia, non só polos servizos directamente prestados coa fábrica de pensos e almacén, exercendo unha función reguladora e innovadora no mercado, mais tamén porque permite unha constante e moderna información técnica moi arrequecedora, ó tempo que é o soporte para o exercicio de actividades cunha dimensión social de gran valor. Todo hai que dicilo, a súa actividade é a expensas do esforzo que esixe a un puñado de homes que, sen que a acción empresarial sexa precisamente o seu, teñen de conseguir unha esforzada xestión económica, comercial e industrial que foi necesario ir facendo e aprendendo día a día.

Copagro sempre estivo aberta a toda iniciativa innovadora, e así, cando comeza a sentirse interese polo sector hortofrutícola aí está introducindo os primeiros abonos es-

pecíficos destes cultivos, a primeira turba, os primeiros equipos de rego, etc. En Copagro apóiase toda a comarca cando nalgún momento é necesaria unha presenza conxunta dos gandeiros e agricultores da comarca. Con Copagro comézase a vertebrar con ar moderno o noso campo ferrolano.

As cooperativas de comercialización.

Outro fito neste proceso cooperativo ferrolano é o ano 1985, cando xurden novos plantexamentos asociativos.

Co motivo da irrupción dunha corrente dirixida á implantación de cultivos hortofrutícolas baixo plástico, aparece unha nova esixencia: a de dar saída ás producións obtidas polos horticultores e floricultores, os que, cun sorprendente brío e rápido desenvolvemento aportan á palestra comercial novos produtos que a nivel de bisbarra malvendíanse con ofertas anárquicas. É no mundo da comercialización dos produtos agrarios onde se introducen os hortofloricultores coas súas cooperativas de horta e flor.

Estes produtores teñen que alterna-la súa acción formativa en novos cultivos co aprendizaxe da xestión empresarial. É de considera-lo seu gran esforzo e risco. Pensemos que nesta situación incipiente vanse defrontar meros iniciados na práctica da venda de produtos novos en moitos casos con auténticos profesionais do comercio. Menos mal que xa existe no noso campo unha poboación xoven máis formada e decidida; mais, aínda así, a inexperiencia déixase sentir.

Outras cooperativas comercializadoras van aparecendo para dar saída ós produtos obtidos, tal é o caso das apícolas.

O asociacionismo sectorial.

Ó fío deste entramado cooperativo que ten unha dimensión basicamente económica e cunha acción máis ben territorial, pénsase que sería moi conveniente ordenar máis adecuadamente a bisbarra dende un punto de vista sectorial e cunha función máis de análise e xestión profesional que vai dende unha preparación técnica a unhas accións reivindicativas e creando unha conciencia profesional diferenciada polas súas específicas actividades nas súas explotacións. E por este camiño chégase á constitución de asociacións profesionais de gandeiros de vacún, cunicultores, produtores de madeira, hortofloricultores e unha federación destas asociacións. A súa finalidade é a de logra-la especificidade sectorial para a súa mellora técnica e representativa.

É un intento que está en marcha. En canto non se consolida por unha firme convicción da súa necesidade por parte dos seus asociados, non se pode falar de resultados. O que sí se observa xá é a aparición dun talante profesional sectorial e esa conciencia de pertencer a un colectivo netamente diferenciado dentro da xeral acepción de agricultor. En total, entre tódalas asociacións, son 326 os inscritos.

A unión de cooperativas.

¿E onde está a UCAFE?

Pois aquí comeza a súa historia, e máis que a súa historia, a súa actualidade, porque aínda naceu onte, en 1989.

Dada a existencia das dúas liñas asociativas comentadas, a económica e territorial das cooperativas e a gremial das asociacións coa súa federación aglutinante para formar corpo, considerouse oportuno ter un encontro de ámbalas dúas liñas representativas. E dito e feito, en 1989 celébrase unha reunión na que se dialoga sobre a comenencia de establecer unha coordinación de entidades que permitisen a constitución dunha compacta Xunta de Acción Rural que velase e potenciase os intereses agrarios da bisbarra facendo entrar en xogo as súas representacións corporativas tamén.

Para adecuar unha representación orgánica das cooperativas, cando o número delas ultrapasaba con moito a dimensión de Copagro, e dado que esta é xa unha entidade económica con actividade definida, considérase comenente a constitución dunha Unión de Cooperativas do Norte de A Coruña cun maior ámbito territorial.

Nestes instantes, hoxe, ándase a voltas coa súa estruturación, unha vez constituída oficialmente ó pórense de acordo as 24 cooperativas asociadas nun ámbito territorial que abrangue o Norte de A Coruña.

Xustifícase a súa necesidade non só por lograr un carácter aglutinante e representativo para o conxunto, mais tamén porque se observa a comenencia de organizar servizos comúns de imprescindible implantación para o servizo das cooperativas.

Neste contexto nace a Unión de Cooperativas Agrarias da Comarca de Ferrol, abreviadamente denominada, como é de moda en siglas, UCAFE, como ente de segundo grao para aglutinar en aspectos representativo, formativo e de servizos, as cooperativas asociadas, en total 24, estendidas polos concellos de Ortigueira, Cerdido, San Sadorníño, Valdoviño, Narón, Ferrol, As Pontes, A Capela, Pontedeume, Miño, Vilarmador e Mugardos.

A dimensión supracomarcal que se perfila nesta organización non significa en modo algún a oposición a un superior organismo de ámbito nacional galego, mais todo o contrario. Deséxase chegar a él a través destas unións que, sen incorrer en prefabricados marcos territoriais que encorseten unha distribución cooperativa, se logren na medida que a propia dinámica do cooperativismo de cada demarcación así o demande. E con este plantexamento, unhas veces será a provincia, noutras ocasións será a bisbarra ou mesmo os sectores productivos.

A concepción de unidades administrativas de superior dimensión á actual é algo que cai polo seu propio peso e á que se chega pola inercia progresista do cooperativismo. Non implica en modo algún a despersonalización das cooperativas da base, que nunca podemos esquecer porque a súa potenciación afortala o conxunto, e máis ben é unha vertebración que permite dar participación á base nas decisións de altura, xa que canaliza dun modo máis coherente e con maior atención as inxerencias dos socios.

Por outra parte, nunha cohesionada organización cooperativa é máis difícil que aparezca o fracaso das individualidades, ó sentírense arroupadas e ó mesmo tempo comprometidas cun prurido de amor propio que as obriga a se sentiren partícipes dun proceso modernizador.

UCAFE é hoxe un instrumento máis dunha vertebración agraria na que hai aínda moito máis que facer cando se consolide e se logre para a bisbarra ata que calle a Xunta de Acción Rural. Pode que para 1995.

Pouco se pode dicir dos resultados de UCAFE, salvo o gran tesón que están a mostra-los asociados e a gran atención que lle ven prestando o órgano directivo actual. É vital unha directiva con ilusión e comprometida coa obra. Toda esta ilusión e esforzos son necesarios, xa que o cansancio e a indeiferencia poden xurdir en calquer momento neste proceso de consolidación que, por causa da dispersión xeográfica, obriga a un desenvolvemento máis incómodo e a potencia-los contactos entre cooperativas con meditada programación. Hai que ter en conta tamén que a súa consolidación pasa por un proceso de implantación de adecuados servicios e actividades que exixen unhas previas actuacións identificativas cun esforzo común en materia económica e dunha constante colaboración activa. Todo isto antes de que cunda o desencanto pola inoperancia e se acheguen recursos económicos das propias entidades asociadas sen pensar en financiamentos extracorporativos que só servirían para reflecti-la incapacidade e a inviabilidade destes montaxes, se só se pensase nestes recursos.

É tan bisoño no ámbito galego este trance de unión xurdido na propia base sen comitancias de oficialismos patrocinadores, contando co esforzo e a comprensión de todos participantes e fundadores como único soporte para a construción desta Unión, que só cunha clara conciencia do que se quer será lográbel este novo obxectivo do cooperativismo, tendo fé en que se vai polo bó camiño para estruturar axeitadamente o corpo cooperativo galego en xeral, e en particular, o comarcal ferrolano. E a través del conectar cos estamentos de España e os de Europa, que teñen amplo alcance, e máis que terán, ata lograr que se preste ó sector a consideración que se lle debe.

Os obxectivos inmediatos son:

- 1º.- Lograr un adecuado local social.
- 2º.- Poñer en funcionamento unha oficina de información xurídico-fiscal.
- 3º.- Constitución dunha cooperativa de crédito.
- 4º.- Colaborar nun afortalamiento cooperativo de ámbito galego, logrando unha firme asociación cooperativa para toda Galicia.

Así quedan expostos, e a eses obxectivos dirixíranse os esforzos durante o próximo bienio. O ano 1992 volta ser presaxio e referencia. Esperemos que este camiño integracionista, xa en marcha en Galicia a distintos niveis, sexa sólido e serio sen suplantacións nin esquencementos da base nin de persoa algunha que pola súa capacidade de traballo e eficacia sexa útil ó desenvolvemento cooperativo, superando credos e ideoloxías, se isto é posible.

E todo eso para prestar un maior servizo á nosa querida terra, apartado nese gran sector que é o agrario, a quen tanto se lle debe, logrando unha evolución cun novo estilo e impronta empresarial, sen perder un contido humano neste percorrido para a Europa.

SUMMARY UCAFE -The Agrarian co-operatives Union of Ferrol is at the present moment from a long tradition of agrarian co-operatives - from landworkers, consumption community farming, credit,...- which along with the local co-operatives of the sixties, consolidated in the formation of the co-operative of the second grade region of Ferrol -Copagro- in the seventies, and faced the challenges of the eighties -hortofruticulture co-operatives, commercialization, sectoralization, professionalization, specialized unionism- with the creation of UCAFE in 1989, to a) pass over the agrarian co-operatism in the region to the dimension of Copagro; b) be an organized, representative form adapted to the new requirements of the co-operative movement of Ferrolterra.

O BANCO COOPERATIVO ESPAÑOL: UN PROXECTO FEITO REALIDADE.

Arcadio LOPEZ LENS

Director Xerente da Caixa Rural de Lugo

O Banco Cooperativo Español, constituído en Xullo de 1990 por 26 cooperativas de crédito -principalmente Caixas Rurais representando o 50,6% dos recursos credores das Cooperativas de Crédito- e mais o D.G. Bank. Os activos totais do grupo acadaban os 952.295 millóns de pesetas. Significa unha nova estratexia para unha fracción importante do cooperativismo de crédito, dispois da experiencia Banco de Crédito Agrícola-Caixas Rurais. O BCE desenvolverá funcións de central bancaria, de carácter instrumental e de potenciación de cooperativas de crédito, que manterían a súa persoalidade e idiosincrasia. Outros dous instrumentos -sociedades mercantís de seguros e máis de informática- acompañan ó proxecto de BCE, e por fin a Asociación Española de Cooperativas de Crédito, vinculada ó proxecto anterior, con vocación reguladora e vixiante da sanidade financeira do grupo, conformarían un grupo financeiro cooperativo de relevancia económica. A Caixa Rural de Lugo, única Caixa Rural Provincial galega que subsiste logo da absorción das Caixas Rurais de A Coruña e Pontevedra por Caixa Galicia e da fusión da Caixa Rural de Ourense con Caixa Galicia, é impulsora do BCE.

A finais do pasado mes de Xullo constituíase en Madrid o Banco Cooperativo Español, proxecto impulsado por vintecatro Caixas Rurais e que no momento da constitución tíñanse incorporado dúas cooperativas de crédito máis, unha Caixa Rural Provincial e unha Cooperativa de crédito non rural, que elevaron o número de accionistas iniciais a vinteseis, sen ter en conta a presenza no accionariado do D.G. Bank alemán, presenza da que se fará unha referencia.

O proxecto xa en marcha, pois con data 11 de Setembro pasado o Banco de España outorgaba ó Banco Cooperativo Español a súa inscrición definitiva no Rexistro de Bancos e Banqueiros, é aberto a tódalas Cooperativas de Crédito, rurais e non rurais, que desexen incorporarse ó mesmo, aspirando as entidades constituíntes do Banco a que nun futuro inmediato, o grupo de cooperativas de crédito integradas no mesmo estea formado pola maioría das existentes no Estado Español.

Son datos importantes a resaltar que as vinteseis entidades cooperativas socias do Banco, a 30 de Xuño de 1990, tiñan uns Recursos Totais de 844.544 millóns de pesetas, uns Recursos Credores de 774.907 millóns de pesetas e os seus activos totais acadaban os 952.295 millóns de pesetas. Na mesma data, o importe dos Recursos Credores do grupo das vinteseis Caixas Cooperativas representaba o 50,6% do total detentado polas entidades do sector, onde só a Caixa Laboral Popular de Mondragón, allea ó Banco, representaba o 19,1% do total.

A repercusión do proxecto para a única Caixa Cooperativa de ámbito provincial que queda na Comunidade Galega, a Caixa Rural Provincial de Lugo, é transcendental despois da súa falida experiencia como integrante do grupo Banco de Crédito Agrícola - Caixas Rurais, xa abandonado, e as sucesivas desaparicións das restantes Caixas Rurais Provinciais galegas, dúas coma consecuencia da pasada crise financeira que afectou ó sistema bancario e polo tanto a unha parte das cooperativas de crédito, caso das Caixas Rurais de A Coruña e Pontevedra; a Caixa Rural de Ourense, a de maior potencial económico de Galicia e sen problemas financeiros, por acordo dos seus órganos sociais fusionouse coa Caixa de Aforros de Galicia, entidade que tamén se quedou por adxudicación, previo acordo coas autoridades económicas e ratificación das súas respectivas Asembleas Xerais, coas xa citadas Caixas Rurais Provinciais de A Coruña e Pontevedra.

O D.G. Bank, Banco Central das Cooperativas de Crédito da ata hai pouco tempo República Federal de Alemania, ó que xa lle fixemos unha referencia, é accionista do Banco Cooperativo Español cunha participación no capital social do 15%, como manifestación de apoio da fortísima organización financeira cooperativa alemana ó sector de cooperativas de crédito do noso país, e que ten unha organización composta por 3.300 entidades de carácter local con 19.200 oficinas, 5 entidades de carácter rexional e o D.G. Bank como banco central, tiñan en conxunto, ó 31.12.1989, uns activos totais consolidados de 642.000 millóns de marcos.

O Banco Cooperativo Español vai desenvolver funcións de Central Bancaria que facilite non só a operativa bancaria ás entidades cooperativas sociais senon tamén a súa potenciación individual poñendo ó seu dispor produtos financeiros moi competitivos para poder enfronta-la chamada retesía do 93, conseguindo a sinerxia de todas esas entidades sociais incorporadas ó mesmo. Todo elo, e este é un aspecto a salientar pola súa importancia, sen que as entidades sociais do Banco perdan a súa personalidade xurídica e a especial idiosincrasia que toda cooperativa de crédito necesita para servir ós seus socios con eficacia nas súas respectivas áreas territoriais de actuación. En virtude do exposto, o Banco Cooperativo Español ten un carácter de instrumento ó servizo das Caixas Rurais e Cooperativas de Crédito non rurais integradas no mesmo, ó igual que "Rural Grupo Asegurador, S.A." e "Rural Informática, S.A.", dúas sociedades mercantís actualmente participadas por un grupo numeroso de Cooperativas de Crédito, no que están tódalas pertencentes ó grupo do Banco Cooperativo Español, para poder actuar no sector de seguros e contar cun tecnoloxicamente avanzado Centro de Proceso de Datos capaz de proporcionar resposta ás sofisticadas necesidades informáticas que toda entidade financeira precisa para dar un servizo eficaz.

Moi vinculado ó proxecto feito realidade do Banco Cooperativo Español, está a Asociación Española de Cooperativas de Crédito, verdadeiro órgano de decisión e coordinador das entidades cooperativas socias do Banco, creada polas mesmas e autorizada como tal asociación con data 12 de Decembro de 1989. Loxicamente, a Asociación tamén está aberta a toda cooperativa de crédito que desexe integrarse no grupo inicial que o constituíu, previas as cautelas necesarias para que a entidade a incorporarse estea financeiramente sana, sen problemas, e acepte participar no capital social das sociedades mercantís instrumentais xa creadas, entre as que está o Banco Cooperativo Español.

No seo da Asociación Española de cooperativas de crédito existen tres comités; un deles é o de Cooperación e Control que pola trascendencia da súa función faise esta referencia ó mesmo, xa que nel establécense e regúlanse os mecanismos para mante-la sanidade financeira do grupo de asociadas e restablecer, se se dera o caso, os desequilibrios ou desaxustes financeiros que no futuro poideran aparecer en calquera das entidades pertencentes á Asociación.

Exposto a grandes rasgos o motivo que impulsou inicialmente a vinte e catro Entidades Cooperativas de Crédito a constituir un banco e os servicios da central bancaria que debe realizar, unido á constitución igualmente da Asociación Española de Cooperativas de Crédito por esas mesmas entidades, dando nacemento a un verdadeiro grupo financeiro cooperativo de relevancia económica, sen perder ningunha das entidades integrantes a súa personalidade xurídica e razón de ser, como xa indicamos anteriormente. Só resta resalta-la trascendencia que para a Caixa Rural Provincial de Lugo ten o atoparse na actualidade formando parte, como entidade constituinte, do Banco Cooperativo Español e da Asociación Española de Cooperativas de Crédito, mecanismos de actuación en común con garantía e apio mutuo, aspectos estes moi propios de entidades de carácter cooperativo, que van permitir asegura-lo desenvolvemento futuro da única Cooperativa de Crédito de certa importancia económica que queda na actualidade en Galicia para apoiar financeiramente ó movemento cooperativo en xeral e moi especialmente ó do sector agrario, coas súas industrias agroalimentarias, sen esquece-la pequena e mediana empresa, ó sector pesqueiro e subsector de cultivos mariños que aínda non entraron moi decididamente na fórmula cooperativa.

SUMMARY The Spanish Co-operative Bank, set up in July 1990 by 26 credit co-operatives -manly Caixas Rurais who represented 50.6% of the credit sources of the credit co-operatives- and also the D.G. Bank. The total assets of the group comes to 952.295 million pesetas. It signifies a new strategy for an important part of credit co-operatism, after the experience of the Banco de Crédito Agrícola-Caixas Rurais. The BCE will develop functions of a central bank, of instrumental character and with the power of the credit cooperatives, which would maintain their personality and idiosyncrasies. Another two sources -trade insurance companies and also computer companies will accompany the BCE project and finally the Spanish Society of Credit Co-operatives, linked to the previous projects, would regulate capacity and watch over the financial security of the group, would form a co-operative financial group of economic relevance. The Caixa Rural of Lugo, the only provincial Caixa Rural in Galicia which remains after the take over of the Caixas Rurais of A Coruña and Pontevedra by Caixa Galicia and the merger of the Caixa Rural of Ourense with Caixa Galicia, is a driving force behind BCE.

A DENOMINACIÓN DE ORIXE RÍAS BAIXAS.

Marisol BUENO BERRIOATEGARTÚA

Consello Regulador da Denominación de Orixe Rías Baixas

Faise unha descrición das características climáticas das zonas acollidas á Denominación de Orixe Rías Baixas. Sínálanse as variedades permitidas, o aumento do cultivo do Albariño nos últimos tempos, e o aumento do número de adegas modernamente equipadas. Os viños da D.O. Rías Baixas quedan moi ben nas catas dos últimos anos -mesmo nos primeiros postos de catas internacionais prestixiosas-. Enuméranse as prioridades de actuación do Consello regulador na súa laboura de vixianza, mellora e promoción dos viños.

Aspectos xerais.

Coa orde de 4 de Xullo de 1988, apróbase definitivamente a Denominación de Orixe Rías Baixas. Gracias ó traballo e esforzo de viticultores e adegueiros pasouse en dous anos de ter practicamente só o nome a ser considerada como unha das D.O. das máis dinámicas, prestixiosas e serias de España.

Situación e zona de produción.

O territorio que comprende a D.O. Rías Baixas está situado na provincia de Pontevedra, entre a costa sudoccidental de Galicia e as ribeiras espeñolas do baixo río Miño. A zona de produción dos viños protexidos por esta D.O. está dividida en tres subzonas:

Subzona Val do Salnés.

Comprende os municipios de Cambados, Meaño, Sanxenxo, Ribadumia, Meis, Vilanova de Arousa e Portas, así como as parroquias de Agudelo, Perdecanaí e Valiñas do municipio de Barro; as parroquias de Godos, Saiar, Arcos da Condesa e Caldas do municipio de Caldas de Reis e as parroquias de Cornazo, Rubiáns e Solobeira do municipio de Vilagarcía de Arousa.

O Val do Salnés atópase aproximadamente ó N.O. da provincia de Pontevedra, entre as Rías de Arousa e a de Pontevedra. En canto ás súas características físicas é pouco accidentado, trátase en realidade dunha topografía plana, sendo o área máis chan da provincia. O seu clima é oceánico-húmido, con forte tendencia á aridez estival, a súa tempe-

ratura media ronda os 13 graos C sendo escasas as xiadas así como as temperaturas inferiores a 0°C e superiores a 30°C. A precipitación media adoita ser duns 1.500 mm.

Subzona Condado do Tea.

Esta subzona comprende os municipios de Salvaterra do Miño, As Neves, Arbo e Crecente; así como a parroquia de Valeixe do municipio de A Cañiza.

A súa situación ubícase ó sur da Provincia de Pontevedra, formando parte do Baixo Miño, sendo o sector máis oriental, constituído fundamentalmente polo val do río Tea e as ribeiras do Miño. É unha bisbarra bastante montañosa con pendentes suaves. O seu clima é oceánico con certa tendencia á aridez estival, cunha temperatura media que oscila entre os 13-15°C, as temperaturas mínimas poden chegar a baixo cero e as máximas pasar de 40°C. As súas precipitacións son moi abundantes, entre os 1.500-2.000 mm.

Subzona O Rosal.

Comprende os municipios de O Rosal e Tomiño, así como a parroquia de Pexegueiro no municipio de Tui.

Está situada no Baixo Miño, con amplias terrazas fluviais e presenta dous aspectos físicos característicos, un o montañoso que ocupa boa parte de O Rosal e outro máis achantado que está fundamentalmente en Tomiño. O seu clima é oceánico con certa continentalidade, rondando as temperaturas medias os 14°C. A precipitación media sitúase entre os 1.400-2.000 mm.

Variedades de uva e tipos de viño.

As variedades de uva preferentes son as que seguen:

brancas: Albariño, Loureira branca ou Marqués, Treixadura, Caiño branco e Torrontés.

tintas: Caiño tinto, Sousón, Mencía, Espadeiro, Loureira tinta e Brancallao.

O viño estrela da Denominación de Orixe é o Albariño, elaborado 100% coa dita variedade.

Outros viños son os non monovarietais:

Val do Salnés: cun 70% como mínimo da variedade Albariño e o resto de calquera das variedades preferentes.

Condado do Tea: con uvas das variedades Albariño e Treixadura cun mínimo do 70% entre ambas e o resto coas outras variedades preferentes.

O Rosal: con uvas das variedades Albariño e Loureira cun mínimo do 70% entre ambas e o resto coas outras variedades preferentes.

Traballo do Consello regulador.

No estudio da situación actual do sector vitivinícola da provincia de Pontevedra referido ás variedades autóctonas e adegas inscritas realizado por este Consello Regulador, dedúcese que a superficie adicada ó cultivo do Albariño incrementouse considerablemente no período 1968-1988, en detrimento da superficie adicada ó híbrido que se ten reducido considerablemente.

Neste momento a superficie de viñedo inscrito acérase ás 2.000 Ha.

Paralelamente ó aumento de superficie de viñedo fóronse creando adegas con modernos equipos de elaboración, estando entre as adegas mellor equipadas de España; o número delas, entre inscritas e preinscritas é de 58, o que nos sitúa na 3ª D.O. española en número de adegas.

Todo este alto equipamento das adegas permitiu ofrecer no mercado viños competitivos cos seus similares a nivel internacional, tal como o demostra os premios e distincións que obtiveron as adegas nos últimos anos, a título de exemplo podemos citar:

- Baco de bronce: 1º Concurso Internacional da U.E.C., 1986.
- Primeiro premio: II Cata do Descubrimiento de América, México, 1987.
- Baco de ouro: 2º Certame nacional de viños xoves, Madrid, 1987.
- Baco de Bronce: 3º Concurso Internacional da U.E.C., Tenerife, 1988.
- Primeiro premio: II Cata Internacional de viños xoves galego-portugueses, 1989.
- Baco de ouro e mais Baco de bronce: Feria Internacional do Viño INTERVIN-90, Barcelona.
- Baco de ouro e Baco de bronce: U.E.C., Madrid, 1990.

Estes últimos premios obtidos en Intervin-1990 foron un gran éxito, xa que esta feira é unha das máis importantes a nivel mundial, e teñen competido os nosos viños con 17 países, considerados os seus viños de alta calidade como son os do Rhin, Alsacia e Arxentina entre outros.

Para continuar a manter esta liña: controlando a calidade e promocionando os viños nos mercados adecuados que garanten a competitividade ante o reto de 1992, este Consello Regulador ten establecido as súas prioridades de actuación nos aspectos que seguen:

Referente a viticultores.

1. Inspección sobre as superficies e características dos viñedos.

Para que unha finca estea inscrita neste C.R. o propietario enche a ficha de preinscripción de viñas adxunta con tódolos datos do propietario, nome da parcela, lugar, parroquia e término municipal onde está ubicada, así como tamén a súa superficie, marco de plantación, ano de plantación, portainxerto, variedade e sistema de plantación.

Un inspector deste C.R. persoase na finca e verifica a ficha de preinscrición de viñas, para logo da-lo seu número de rexistro de inscrición definitivo e informatizar tódolos datos en ordenador.

2. Asesoramento sobre: plantacións, poda, abonados fitosanitarios, seguros agrarios, etc.

Durante este ano, mantívose unha correspondencia con tódolos viticultores, asesorándolles e informándolles de: tomas de mostras de teras para o seu análise, abonados, seguros agrarios, etc. Tamén mantivemos reunións por subzonas, onde se trataron temas de interese para os mesmos.

Referente ás adegas:

1. Control de entrada da uva nas adegas:

Esta ten lugar en época de vendima para o que se desplaza a cada adega un veedor, polo que este C.R. ten de contratar un mínimo de 20 persoas durante esta época e antes preparalos con charlas, diapositivas, etc. a fin de que conozan as variedades autóctonas e o seu cometido na adega.

Estes vedores controlan se a uva procede de viñedos inscritos e se os quilos se adaptan á superficie de viñado rexistrada, para elo cada veedor dispón dun listado cos datos de cada agricultor para face-las súas comprobacións.

2. Aforos periódicos.

Unha vez realizada a vendima, afórase a adega para que quede constancia da totalidade de litros que entraron en cada adega, como asimismo se realizan aforos periódicos para comproba-lo viño que vai quedando na adega.

3. Control do proceso de cata.

Cando unha adega quere embotellar un depósito, e para que as botellas leven a contraetiqueta do C.R. Rías Baixas, debe facer unha solicitude de envasado.

Un veedor desplázase á adega e toma mostras do depósito en custión, en presenza dun responsable da adega, recollendo 4 botellas que se identifican con tódolos datos e lácranse; unha botella queda na adega, outra destínase para a análise química, outra para o Comité de Cata e a última queda en poder do C.R., por se a adega recorrera a decisión do Comité de Cata.

O Comité de Cata está composto por 12 persoas que teñen un coñecemento bastante profundo do viño xa que a maioría están relacionadas con adegas, ademais realizan cursos impartidos polo INDO (Instituto Nacional de Denominacións de Orixe), ó menos unha vegada ó ano.

As botellas para a cata vístense cunha funda anónima, e identifícase cun número, co que o catador non identifica a que adega pertence a mostra, logo van puntuando nunha fichas de cata facilitadas polo INDO os defectos, e se sobrepasa unha certa puntuación que na dita ficha corresponde a un viño regular, o citado viño non pasa a cata, co que o dito viño non poderá leva-la contraetiqueta deste C.R. e vai ter que comercializarse como viño de mesa.

4. Seguimento dos viños no mercado:

Fanse inspeccións periódicas a centros de alimentación, restaurantes e tendas especializadas, co obxecto de detectar algún fraude.

5. Promoción:

Asistencia a feiras e certames.

Campañas publicitarias.

Conferencias.

Cartas dirixidas dos nosos viños.

SUMMARY A description of the climatic characteristics of the zones under the classification of Orixe Rías Baixas was made. They described the allowed varieties, the recent rise in cultivation of the Albariño, and a rise in the number of modernly equipped wine cellars. The vineyards of the D.O. Rías Baixas came out very well in the tastings of the last few years - even in the first prizes of the prestigious international tastings. The priorities of action of the Governing Council in its tasks of keeping watch over, improving and promoting the vineyards, were put in order.

ASOCIACIONISMO E MODERNIZACION NA APICULTURA GALEGA.

Xesús ASOREY

Asociación Galega de Apicultura.

Dase unha visión xeral do proceso de modernización da apicultura galega nos dez últimos anos, impulsado sobre todo por un vigoroso asociacionismo que engloba uns 2.000 apicultores, 25 a 30.000 colmeas e unha produción anua de mel de 400 tm cun valor de mercado duns 400 millóns de pesetas. Evalúase o interese comercial, de polinización e ecolóxico da apicultura, e o cooperativismo como fórmula moi a propósito dos requerimentos de comercialización no sector e a experiencia de Producto Galego de Calidade - Mel de Galicia, con 35 envasadores - 24 pequenos agricultores individuais, 2 firmas envasadoras e 9 cooperativas.

O cultivo das abellas ten unha tradición moi lonxana en Galicia. Ó longo da súa historia pasou por fases de auxe e decadencia sucesivamente. Na economía campesiña de autoconsumo as abellas cumpriron unha función máis, conxuntamente con outros animais domésticos. O mel sempre foi un produto ó que se lle conferían propiedades menciñeiras, polo tanto obxecto de consumo puntual sobre todo no inverno para gripes e catarros, a utilización do mel como produto alimenticio é de épocas moito máis recentes. O verdadeiro interese das abellas polo seu efecto polinizador foi sempre descoñecido e agora empeza a valorarse. O resto dos produtos da colmea aínda son descoñecidos en Galicia.

Economicamente, o cultivo das abellas en Galicia sempre tivo un pequeno valor en contraste co valor social desta actividade. Era doado observar abellas en case todas as casas de labranza, pero as transaccións económicas, tanto polo mel obtido como pola cera foi sempre pequeno e non se conta con estatísticas para poder evalualo. Era máis importante, na apicultura tradicional, o ritual de axexa-lo cortizo, na primevera, á espera da saída do enxame, co fin de recollelo, que a propia bonanza da colleita do mel. Se saían moitos enxames na primavera, o ano apícola xa se consideraba bo sen agarda-la colleita do mel. En definitiva, a agricultura tradicional galega nunca tivo un fin primordialmente económico.

A modernización da apicultura galega non se deu ó mesmo tempo que no resto de Europa. Alí sucedeu inmediatamente despois da 2ª Guerra Mundial, en que a apicultura tradicional e semiabandonada deu paso a unha apicultura moderna, selectiva, profesionalizada e con fins económicos; aquí este proceso non se deu, e a modernización da nosa apicultura comezou aló polo ano 1980 coincidindo coa aparición das primeiras asociacións de apicultores.

Asociacionismo e modernización.

No ano 1980 fundouse a Asociación Galega de Apicultura AGA co fin de realizar unha promoción económico-social da apicultura galega, e nesta década a misión fundamental foi a de moderniza-la nosa apicultura. Pasa-las abellas dos vellos cortizos ás nivas colmeas mobilistas. Este proceso callou entre as xentes do agro pero máis aínda nas cidades, onde xurdiron moitos afeccionados, na maioría dos casos coa única intención de ter un pasatempos creativo.

Sucesivamente creáronse algunhas asociacións máis: Asociación Provincial Lucense de Apicultores APLA; Asociación Provincial de Apicultores de Pontevedra AAPP; Asociación de Apicultores de “O Valadouro” e Asociación Valdeorresa de Apicultores AVA. En total, engloban uns 2000 apicultores dos cales 1500 pertencen a AGA.

No inicio da década dos 90 pódese considerar que a apicultura galega está modernizada, entre o labor levado a cabo polas asociacións e a epidemia da “varroa” que fixo desaparecer practicamente a totalidade dos antigos cortizos e tamén algunhas das colmeas xa modernizadas. Hoxe as abellas no noso país están en mans de apicultores moi seleccionados, con formación e interese. E esta nova apicultura xa ten un interese comercial.

Interese comercial da nosa apicultura.

Non existe un censo fiable de apicultores e de colmeas, sobre todo despois da modernización traumática dos dous últimos anos, a cabana veuse moi diminuída, polo tanto imos traballar cos datos coñecidos inda que a realidade poida variar un pouco.

Existen tres tipos de apicultores:

A) Apicultores afeccionados que son a maioría e poden ir de 1.500 a 2.000; só posúen abellas como pasatempo, para autoconsumo e para regalar. Cumpren sen embargo unha función social moi importante polo tema da polinización e polo tanto deben contar con tódalas axudas que establezan para a apicultura.

B) Apicultores semiprofesionais, aproximadamente uns 500, que teñen nas abellas un interese económico como complemento a outras actividades. Este grupo manexa unhas 14.000 colmeas (segundo datos do Producto Galego de Calidade - Mel de Galicia) e que poden chegar a producir uns 250.000 quilos de mel ó ano.

C) Apicultores profesionais, practicamente non existen. En todo caso serán 2 ou 3.

A cifra total de colmeas pode andar entre 25 e 30.000 cunha produción anual de mel aproximada de 400 toneladas cun valor de mercado cercano ós 400 millóns de pesetas, o cal fala dunha pequena economía directa porque o valor derivado do efecto polinizador pode avaliarse en varios milleiros de millóns e o efecto ecolóxico tamén acada unha alta valoración; todo isto é o máis importante e polo que a apicultura debe merecelo máximo apoio.

O mel de Galicia, un produto artesán.

O mel galego ten tradición e sona entre os lugareños, que rexeitan produto alleo, tanto polo sabor diferente coma polas cores que non son habituais aquí,

O mel tradicional de Galicia presenta unha color escura e cun sabor marcadamente forte, este é o mel procedente, fundamentalmente, dos nosos montes e dun pasto apícola variado, pero sobre todo de queirogas, castiñeiros e meladas dos carballos. Na actualidade este tipo de mel está en franco retroceso e escasea; pola contra medra a produción de meles máis claros e de sabores máis doces que procede dos vales e terreos de cultivo pero sobre todo do polémico eucalipto na franxa costeira de Galicia.

Coa nova apicultura modernizada o que se pretende é incrementa-las colleitas e mellora-la calidade do produto, pero conservandoo con todas as propiedades, polo tanto trátase dun manipulado artesán moi trabaloso, pero que é o único xeito de ter un produto de calidade en contraste cos meles que están no mercado e son sometidos a procesos industriais (pasteurización) que elimina moitas propiedades coma vitaminas, enzimas, etc.

O cooperativismo no proceso de comercialización do mel.

No “PRODUCTO GALEGO DE CALIDADE-MEL DE GALICIA” están inscritos 35 envasadores, dos cales 24 son pequenos apicultores individuais, 2 firmas envasadoras e 9 cooperativas.

Destas cooperativas, unha abranxe todo o territorio galego e ten 120 asociados: é ERICA MEL; as outras 8 son comarcais: APINOR e A QUEIROGA de Ferrolterra, O CORTIN dos Ancares; A FONSGRADA de Fonsagrada; BOULLON de As Nogais; ALBARIZA de Limia; GALISUR de Ríos, e VALLE DE LA ESPERANZA de Maceda. Estas cooperativas envasan uns 60.000 quilos de mel por ano; Erica 30.000 quilos. En total envasarán o 50% do mel collido á denominación de calidade (datos da colleita de 1990). Ter en conta que as colleitas poden variar bastante dun ano para outro, e este foi un ano de colleita escasa de mel escuro.

No proceso de comercialización, o cooperativismo semella se-lo xeito máis idóneo para acomete-lo proceso comercializador dun produto de calidade pero escaso e dun sector non profesional e economicamente debil pero que está chamado a cumprir unha función social moi importante, tanto na mellora da calidade de vida dos seus practican-tes coma na mellora medio-ambiental e na mellora productiva das especies vexetais.

Mel de Galicia - Produto galego de calidade.

Polo decreto 69/1988, do 10 de Maio, regulouse a denominación “produto galego de calidade” para o sector agroalimentario galego. E por unha Orde do 1 de Xullo de 1988 recoñeceuse a denominación “produto galego de calidade” para o “mel de

Galicia". Por outra parte o 8 de Febreiro de 1989 aprobouse o regulamento da antedita denominación.

Este marco legal e oficial permite defende-lo noso mel, tanto no que se refire á súa calidade coma á súa procedencia.

Debido á diferenza de prezos, estábase dando unha picaresca fraudulenta que consistía en introducir no mercado meles co merchamo de galegos sen selo, este feito por sí só sería suficiente para facer inviable a nosa apicultura como xeneradora dunha actividade comercial. Sen embargo, esta denominación que conta cun órgano rector elixido entre o sector e co amparo da Consellería de Agricultura da Xunte de Galicia, xa está funcionando e despois do 15 de Decembro de 1990 xa podemos atopar no mercado os nosos meles coa contraetiqueta da denominación.

Non está todo feito, pero sí se abre un camiño de esperanza, o paso seguinte será a promoción do mel galego como produto de calidade para que o consumidor o coñeza e o demande. Dado que se trata dun sector cativo e debil economicamente non é viable unha promoción a grande escala que sería moi costosa; sen embargo, isto podería se facer conxuntamente para todos os produtos acollidos a ista denominación, incluso unificando logotipos e cun decidido apoio da Administración.

SUMMARY General view of the Galician apiculture modernization process over the last ten years, promoted by a vigorous associationism that includes about 2.000 apiculturist; 25 to 30.000 beehives mean a honey annual production of 400 tn, with a market value of about 400 million pesetas. Assessment of apiculture commercial, pollinating and ecological interest, and the cooperative system as a very suitable solution for the sector marketing needs and the experience of *Galician High Quality product - Galician Honey*, with 35 bottlers -24 small individual farmers, 2 canning firms and 9 cooperatives-.

A RENDABILIDADE DO MONTE. APUNTES PARA O DESEÑO DUNHA POLÍTICA FORESTAL*

Antonio BIEMPICA GONZALEZ
Consellería de Agricultura

A avaliación privada e mais a avaliación social diverxen, tendo na segunda moito relevo a conservación e mellora do solo os ecosistemas e os usos sociais; atencións custosas que non poden atenderse co cargo ó propietario privado. O monte privado está descapitalizado, con existencias/ha moi baixas, con abandono dos investimentos e mantemento, situación agravada polos incendios. “Esta baixa rendabilidade fai pensar que a selvicultura é unha actividade típicamente atendible polo sector público, pola evidencia do pouco atractivo que lle ofrece á iniciativa privada”. Proponse, por consecuencia, a) unha política pública de adquisición de montes; b) convenios Consellería de Agricultura-montes veciñais para a repoboación e xestión forestal; c) a consideración do monte coma unha necesidade espiritual e cultural antes ca súa rendabilidade —que non ten interese— d) busca-la superficie mínima que permita unha xestión racional, mediante asociacións de propietarios, concentración parcelaria, etc.; e e) servizos públicos forestais e facilidades para o sector privado que faga silvicultura.

Nunha primeira análise sobre temas de rendabilidade forestal, a cuestión principal radica na forma de titularidade que teñen os montes, na “tenza da terra”, xa que hai unha grande diverxencia entre a avaliación privada e a avaliación social do proceso productivo.

Así, a avaliación privada só ten en conta unha parte dos beneficios, e polo tanto, apórtalle a ese proceso menos recursos dos que precisaría o nivel óptimo desde o punto de vista da sociedade.

A avaliación pública trata de que a acción protectora dos bosques beneficien a toda a sociedade (loita contra a erosión, procurando a estabilidade do solo para evita-lo desprendemento de sedimentos; regulamento dos cauces das augas; chuvía inducida; recuperación de terras sen traballar; mellora da paisaxe e das zonas de espacemento; fixación da poboación chamada de montaña; a protección da natureza, en xeral, xa que o maior beneficio que se pode reportar hoxe en día á Humanidade é preserva-la diversidade xenética das especies de flora e fauna).

Evidentemente, hai confrontación en ámbalas dúas maneiras de avaliación. Os efectos protectores do bosque benefician a toda a sociedade, pero non ó produtor privado.

Hai xa 57 anos que o Congreso dos EEUU sacaba adiante un Plan de Silvicultura para tódolos Estados de Norteamérica, apoiado en dúas recomendacións básicas:

* Recibido en Decembro de 1990.

- contar cunha gran extensión de terra forestal, de propiedade pública.
- levar a cabo unha ordenación moito máis intensa de tódalas terras de propiedade pública.

Tendo en conta que as condicións sociais, económicas e culturais daquel país son ben distintas ás nosas, estas dúas recomendacións, asumidas por eles como únicos medios axeitados para intentar unha solución satisfactoria ó problema forestal —e que, polo que tuvemos oportunidade de constatar, déronlle ós EEUU uns resultados máis que aceptables—, non son doadas de aplicar á nosa realidade galega, onde a propiedade pública é case inexistente.

Nin as Institucións públicas do Goberno Central, nin a Xunta de Galicia, nin as Deputacións Provinciais, nin tan siquera os Axuntamentos —salvo contadas excepcións, como os concellos de Vigo e Tomiño, na provincia de Pontevedra—, teñen a titularidade dos montes.

Nin que dicir ten que sería desexable que por parte das corporacións municipais, corporacións provinciais das deputacións e polo propio Goberno da Xunta de Galicia se foran habilitando recursos para a adquisición das terras forestais necesarias para levar a cabo programas de protección.

Outra cuestión principal da análise sobre rendabilidade radica na determinación da lonxitude do turno.

Na Ciencia forestal chámase Dasonomía —ou Silvicultura—, ó conxunto de operacións a realizar nos montes, con criterios científicos, para obter deles, de maneira seguida, os seus produtos e os seus beneficios protectores.

A Desocracia é unha rama da Dasonomía relacionada con aspectos técnicos de organización e mantemento da renda constante máxima dun monte. Considera máis os aspectos técnicos que os comerciais ou administrativos. É a ciencia que regula as cortas.

O número de anos que transcorren desde o nacemento dunha masa ata que da produción, co grao de desenrolo que rexeiten unhas condicións determinadas, nomease “turno” ou “rotación”.

O turno ten unha decisiva importancia á hora de elixir as especies de árbores a utilizar nos programas de repoboación para a produción de madeira.

Turnos máis curtos correspondelle ós chopos e ós eucaliptos, que en Galicia conséguense entre os nove e os doce anos; seguen os piñeiros de crecemento rápido (*pinus pinaster* e *insignis*), con turnos entre 25 e 40 anos; veñen logo a restantes coníferas e frondosas, que alcanzan turnos entre oitenta e cento cincuenta anos.

Estamos a contemplar, entón, períodos de tempo extraordinariamente dilatados, que van influir, negativamente, na rendabilidade financeira da produción de madeira. A lonxitude do turno obriga a ter inmovilizado o capital, constituído polo valor do solo mailos investimentos necesarios para a creación da masa de árbores e para a súa explotación (traballos de repoboación, tratamentos selvícolas, reposición de marras, apertura de camiños e pistas).

Esta baixa rendabilidade fai pensar que a silvicultura é unha actividade típicamente atendible polo sector público, pola evidencia do pouco atractivo que lle ofrece á iniciativa privada.

O feito de que os dous tercios da superficie forestal de Galicia sexan de propiedade dos particulares e de que neles se xeren tamén o 75 por 100 da produción rexional de madeira, parece contradicir a afirmación anterior.

Un estudio máis detallado demostraría, sen dúbida, que o monte privado encóntrase descapitalizado, con existencias por hectáreas moi inferior ás apropiadas e con ausencia case total de investimentos en melloras e en obras de mantemento. Na realidade, a produción de madeira nos montes de particulares, teñen unha descapitalización progresiva, acelerada polo fenómeno, nos derradeiros anos, dos incendios.

Unha terceira cuestión de análise sería a unidade mínima de explotación superficial de cultivo.

Volvendo ós EE.UU., para calificar un terreo de bosque ou forestal, terá:

- un ancho de polo menos 30 metros.
- unha superficie mínima de 4.000 m².
- un número de árbores dabondo para que podan contarse un 10 por 100 de “cuberta de copas”, que é a cuberta formada pola follaxe e ramas das copas de tódalas árbores do monte.
- Se non tivera un 10 por 100 de “cuberta de copas”, há ser axeitado para manter unha explotación forestal.

As unidades de explotación galega encaixan perfectamente dentro desta clasificación.

Sen embargo, por outra banda, os técnicos forestais consideran que a superficie mínima, na escala de rendementos crecentes, para unha xestión racional da produción forestal, ha de ter de 500 a 1.000 Has., segundo o tipo de monte.

Os datos do inventario galego son os seguintes:

- Unha superficie forestal total de 1.130.000 Has., aproximadamente;
- unha pertenza, desta superficie:
 - un 0,62% (3.000 Has. de montes do estado e 4.000 Has. doutros montes de propiedade pública), públicos.
 - un 99,38% de montes de propiedade privada (280.000 Has. aproximadamente, de montes clasificados como montes veciñais en man común e 843.000 Has. de montes de particulares).
- o prezo medio da madeira en pé subastada durante o que vai de ano 1990, procedente de lotes de montes en man común, foi de 3.260 pesetas metro cúbico.

Outra cuestión sería o feito de que o principal produto que sacamos do monte, a madeira, ten limitada a área do seu consumo, a zona de influencia da comercialización, polo encarecemento que supón o seu transporte.

En Galicia non hai montes nevados que propicien o arrastre dos troncos derribados polas súas ladeiras xeladas, nin ríos que os leven por vía acuática ata cargadeiros.

Unha última reflexión, esta vez literaria, da estampa estereotipada do noso monte:

“...o monte significa pastizal, nalgunhas épocas do ano, que se traduce en leite e carne para as nosas casas, leña para o lar, cama para o gando, abono orgánico importante, e, esporádicamente, importantes ingresos pola venda dalgunha partida de madeira”.

Sen un futuro claro para o leite, moito traballo para mante-lo “lameiro”; as cociñas son “de butano”, o gando témolo —afortunadamente—, fóra do cortello e... ¿quén vai roza-lo monte para facer esterco?

Temos, pois, os datos e tres cuestións principais para tentar de analiza-la rendabilidade do monte: pola forma de tenza, pola lonxitude do turno e pola superficie mínima de xestión racional. Cómpre agora buscar solucións imaxinativas que harmonicen tódalas nosas carencias.

Carencia de tenencia pública

Os programas de política forestal que se vaian deseñando han contar coa realidade galega: non hai montes públicos, xa que a cifra de montes do Estado, de 2.906 Has. en toda Galicia, carece de significación.

A Administración Local (deputacións e concellos) deben adicar parte do presuposto anual á adquisición de terras a monte. A aplicación de recursos a este capítulo non pode ser cativa e require unha decidida xestión, para conseguilo, por parte dos rexedores municipais e provinciais.

Mentres tanto, o único camiño inmediato é unha decidida política de integración dos montes veciñais en man común en Convenios coa Consellería de Agricultura, Gandería e Montes, para a repoboación e xestión da cuarta parte da superficie forestal dispoñible, dotando os presupostos da Consellería coa consignación presupostaria suficiente para isto.

Lonxitude do turno

– Repoboación con especies de turno largo en montes xestionados pola Administración autonómica, que por mandato constitucional cúmprelle a función social de levar a cabo un mellor aproveitamento dos recursos e de busca-lo interese xeral da sociedade.

Hai que transmitir-la mensaxe de que o monte é mais ben unha necesidade espiritual e cultural dos veciños que unha solución económica para as súas necesidades persoais.

Partindo do feito comprobado de que a rendabilidade das especies de turno curto (excepto chopo e eucalipto) non acaba apenas o 5% e que as de turno longo non teñen, parece bizantina a discusión sobre repoboación de árbores de turno curto ou longo: ningunha delas son rendables. A decisión, entón, terá que adoptarse tendo en conta outras posibilidades (aproveitamentos cinexéticos (cotos de caza); áreas de dedicación deportiva (campos de golf, circuitos deportivos, pistas de competición, aeródromos); turísticos (acampadas xuvenís, “campigs”); industriais (explotacións mineiras), etc.

- Repoboación con piñeiros, os montes de particulares.
- Repoboación con chopos as ribeiras e márxes dos ríos, as zonas máis húmidas e baixas do monte, e os “lameiros”.

Xa en 1929 a revista *España Forestal* ocupábase da riqueza que ía supo-la plantación de chopos, especialmente en Galicia e Asturias. Téñase en conta que a madeira do chopo utilízase como madeira de embalaxe e envases e tamén para a fabricación de móbiles de calidade inferior, existindo un mercado amplo nas rexións murciana e valenciana que chegan a pagar entre 8.000 e 9.000 pesetas o metro cúbico da madeira en pé a produtores zamoranos e salmantinos que a teñen.

Superficie mínima de xestión racional.

- Fomenta-la asociación de propietarios (a fórmula ideal sería o réxime cooperativo, especialmente para persoas físicas) para contar con unidades de explotación que teñan unha superficie territorial mínima necesaria para que a xestión e administración sexan posibles e eficaces.
- Loitar contra a atomización da propiedade forestal, tomando unha decidida iniciativa na concentración parcelaria do monte.

Outras accións que deben ser acometidas pola política forestal, cumprindo os preceptos constitucionais que se refiren á función social e ó interese xeral da sociedade é de levar a cabo un mellor aproveitamento dos recursos, serían:

- Ampliación das dotacións de persoal dos Servicios Forestais da Xunta e tratar de recupera-los servicios desmantelados nas Deputacións Provinciais.
- Programas de apoio ó sector privado, que fagan silvicultura de produción.
- Ampliación das subvencións (ata o 75%) e dos outros incentivos (degravacións fiscais, redución das cuotas na Seguridade social) e facilita-lo acceso ó crédito oficial, simplificando os trámites e posibilitando a prestación de garantías sinxelas.

SUMARY The private valuation and the social valuation diverge, the second having great importance for the conservation and improvement of the land, the ecosystems and the social uses; costly practices which cannot be carried out by the private owner. The private mountain is discapitalized, with low levels of stock, with neglect of investments and upkeep the situation is made worse by the fires. "This low profilability makes one think that selviculture is an activity typically carried out by the public sector, because of the evidence of the low attraction that it offers to the private sector". One proposes therefore a) a public policy of adquisition of mountains. b) Council of spiritual and cultural necessity before its profitability - which is of no interest. d) To look for the area minimum which will allow a rational management, by means of owner associations, concentration of land, etc. e) Public forest services and facilities for the private sector who work in selviculture. The parrochial mountains are an important part for the development of unionism with socio-economic ends, of the rural communities who count on this resource.

OS INCENDIOS FORESTAIS E A RECONVERSIÓN DOS MONTES GALEGOS*

Constantino MARIÑO TORREIRA

Xefe Territorial do Servicio contra Incendios Forestais. Mondoñedo.

Os incendios forestais en Galicia, que se deben a causas moi diversas, algunhas xunguidas a intereses económicos e especulativos propios dos tempos actuais, chegan ás veces a cen ou cento cincuenta cada día, e ás 150.000 Has. queimadas anualmente, e veñen sendo unha das maiores preocupacións sociais, causantes de cuantiosas perdas, e a principal fonte de contaminación ambiental, e, xa que logo, de exterminio da flora e da fauna galegas. Facilitan a erosión dos solos, por veces dificilmente reversible, sobre todo ante o fenómeno de repetición, contaminando as augas fluviais e incluso as mariñas nas rías e nas súas proximidades, afectando moi negativamente tamén ás especies acuáticas vexetais e animais.

A loita háse orientar cara medidas preventivas en xeral, administrativas, infraestructurais e económico-sociais, para a ordenación, rexeneración e coidado dos montes, e non tanto cara á loita directa de enfrontamento co lume, a non ser no inevitable, xa que nesta última loita sempre gañará o lume e Galicia sairá perdendo.

Cada ano, por estas datas, esmorece algo o tema dos incendios forestais na opinión pública. As chúvias caídas e a facilidade ou condición humana para esquecer fan esquecer a moitos, temporalmente, a traxedia e a sicose colectiva dos incendios.

Pero tamén cada ano chega o verán, e os períodos de sequía e estiaxe, e con eles, aparece novamente a praga dos incendios e as súas devastadoras consecuencias.

O monte, un proxecto a medio e longo prazo

O monte non é cousa dun ano, e ás veces nin sequera é cousa dun século, porque hai montes que, coas súas árbores, fauna e flora xeral, pertencen ó pasado, ó presente e ó futuro, adoitando ser historia viva e perdurable. Outros son sinxelamente a riqueza do presente e a esperanza do futuro. Pero sempre, e no seu conxunto, son a louzanía de Galicia, o parque e o xardín xeral natural do noso pobo, a ledicia de ver e de vivir, a protección e o alimento da terra, do aire e da vida.

Pero a loita contra os incendios forestais e maila actividade preventiva dos mesmos, sí é cousa de cada ano, e debe ser inqueda de cada día, porque o éxito depende incluso da oportunidade de cada intre, sendo preciso estar organizados e pertrechados para supera-las emerxencias concretas que se presenten.

* Recibido en Decembro de 1990.

Nembargantes, crémos que a loita verdadeiramente eficaz consiste en dispoñer e usar de medios e actividades preventivas, e non tanto dos chamados medios de choque ou de loita directa contra os incendios, que son moito máis caros, alomenos a longo prazo, moito menos eficaces.

Se hai moitos incendios, aínda que ó fin sempre acaban apagándose, non se evita o desastre e a traxedia dos montes e as súas funestas consecuencias. A loita verdadeiramente eficaz e futurista consiste en poñer os medios e os remedios para evitar que haxa incendios, e para que os incendios inevitables sexan en todo caso máis fáciles de apagar e controlar en espazos accesibles, reducidos e concretos. É para iso para o que cómpre gastar os cartos, o maxín, e o esforzo; chegando a dispoñer de organización, infraestrutura e medios adecuados, ata o luxo, na medida posible.

Para poñer en marcha un plan ambicioso, racional e coherente de loita positiva (preventiva) e de melloras amplas, diversas e xeralizadas, é preciso investir importantes cantidades dende xa, e tamén a medio e longo prazo. Pero sempre será un investimento positivo e rendable; os montes deixarán de arder nunha alta porcentaxe en relación co acostumbrado; incrementarase moito a produción forestal en cantidade e calidade; e tamén a de outros sectores e aspectos relacionados directamente cos montes como a gandeiría; a caza e a fauna en xeral; a produción de cogumelos; e o medio ambiente.

Principais causas dos incendios, ó meu ver

Os incendios forestais débense a incidencias ou motivacións moi diversas, que trataremos de relacionar e clasificar, pero tendo en conta que unha alta porcentaxe dos máis catastróficos son provocados intencionadamente; por iso cómpre saber por qué e para qué, facendo especial fincapé naqueles que quizais obedecen a motivos económico-especulativos, que son os que poñen a nota máis trágica no panorama actual; son o valor engadido do lume con respecto ó pasado, xunto con certo estado de abandono de moitos montes e os cambios climáticos favorables ó lume.

Períodos prolongados de intensa seca, e sobre todo, o feito de que os montes estean cargados de maleza, sen que, as máis das veces, se limpen nin sequera os lindes e as marxes dos vieiros, inciden moito na facilidade de que o lume prenda e se propague con máis intensidade e magnitude, facéndoo moito máis difícil de atallar e apagar.

A maleza actual dos montes en tres motivacións fundamentais: Cambio do sistema de manexo das explotacións (xa non se roza o monte, como era costume, para estralar as cortes, estercolar as leiras ou quentar o forno); retirada do gando de moitos montes; e a certo estado de abandono dunha extensa superficie forestal, motivado polo absentismo, o desenvolvemento da poboación rural, carencia de infraestrutura axeitada, falla de medios e alto custo dos traballos de silvicultura, e circunstancias negativas disuasorias como a do propio lume e a baixa rendabilidade relativa deses montes.

Partindo da base de que unha alta porcentaxe dos incendios son intencionados, haberá que considerar a quen lle pode interesar que arda o monte e a quen lle interesa que haxa incendios ou que arda moito monte.

Causas fortuitas

Aquelas que non intervén para nada o ser humano, ou a súa intervención e tan indirecta, lonxana e involuntaria, que non se pode considerar: Incendios xerados por lóstregos ou por un vidro tirado ó chou, que pode face-lo efecto dunha lupa, concentrando enerxía do sol, prendendo lume. Crese que se producen moi poucos incendios por causas deste tipo.

Provocados pola acción humana pero de maneira accidental e involuntaria

- Neglixencias, imprudencias e descoidos nas queimas de marxes e residuos, sen a preparación e o control adecuados.
- Imprudencias ó acender lume, para usos diversos, en tempo e lugar inadecuado, e abandoalo sen apagar e controlar debidamente.
- Tira-la “colilla” descoidadamente e outras imprudencias diversas co lume.

Intencionados, por motivos que podemos considerar antigos ou tradicionais

- Favorece-la rexeneración de pastos.
- Facer fuxi-la caza e as alimañas.
- Limpar ou elimina-lo mato do monte.
- Algún tolo irresponsable ou pirómano sen máis.
- Diversos tipos de desavenencias ou enfrontamentos pola posesión e aproveitamento dos montes, públicos e privados. Danse maiormente en zonas tradicionais de pastoreo.

Non resulta arriscado pensar que, ós que provocan este tipo de incendios, débelle ocorrer con frecuencia que o lume se escape moito máis alá do que era a súa intencionalidade inicial.

Nembargantes, cómpre considerar aquí que o papel histórico dos montes ven sendo o seu aproveitamento, libre ou organizado e controlado polas propias comunidades veciñais, dos pastos, recursos forestais, esquilmos, leñas, caza, e cultivos temporais; complementos da explotación gandeira e agrícola. A nefasta política forestal do pasado aínda non moi lonxano alterou moitas veces, negativamente, esta orde de cousas, provocando revanmchismo e vinganzas que contribuíron á queima de moitos montes.

Intencionados para favorecer posibles intereses económicos e especulativos

Son os máis desastrosos e frecuentes nos montes arborados. Estudados e dirixidos a queimar aquilo que convén. Causantes da gran diferenza entre o panorama tradicional dos incendios nos montes e o desastre económico-ecolóxico actual.

- Modifica-lo uso do solo, converténdoo en urbanizable. Dánse en áreas concretas próximas a cidades ou vilas importantes.
- Depreciación da madeira. Intereses en relación coa comercialización da madeira. Quéimase o monte do propietario que non quere vende-la madeira a baixo prezo, ou simplemente para forza-la venda.
- Intereses industriais coxunturais. Cando cómpre rebaixa-lo prezo de madeira, créanse un considerable excedente de madeira queimada, que permita atender as necesidades das industrias de trituración, en masas desordenadas, que non poderían producir madeira de calidade, eliminando de tal xeito a competencia destas industrias na compra de madeira de serra.
- Intereses industriais estratéxicos. Queima de grandes extensións co fin de implantar novas repoboacións ou conseguir dalgún xeito o control de áreas importantes.
- Depreciación das repoboacións tradicionais e do solo forestal, para provocar cambios de actitude nos propietarios, facendo que cunda o desánimo e o abandono, a favor de determinados intereses, sen reparar nos medios.
- ¿Avaricioso interese no aproveitamento de recursos económicos dirixidos á loita directa contra o lume?
- ¿Posibles concepcións extremas e reaccionarias contra repoboacións consideradas inadecuadas por persoas, e para crear malestar social e político? Tamén pode ser. Os incendios, por desgracia, aí están.
- Dise que tamén os delincuentes para distraer á Policía e Garda Civil. Este posible motivo, unha vez coñecido, desbótase de seu, xa que o que nun principio puido ser un medio de distracción e encubrimento, pasa a ser, nin máis nin menos que un sinal de aviso.

De todo isto, sácase a conclusión de que, para a loita directa deberase dispoñer do equipamento mínimo necesario e a organización que permita a eficacia máxima posible, pero as solucións verdadeiras virán a través de investimentos positivos de xeneración, reestructuración e coidado dos montes; medidas disuasorias e equipamentos para realizar traballos, vixilancia e loita preventiva en xeral.

Principais consecuencias dos incendios forestais

Se descontamos los incendios debidamente controlados para a eliminación de matorral e a rexeneración de pastos, que nese caso non son tales incendios senón queimas controladas, e certos cambios na composición química do solo, podemos dicir que todas as súas consecuencias son negativas.

- Depreciación das árbores madeirables.
- Perdas cuantiosas nas repoboacións non madeirables.
- Eliminación da flora e da fauna, dificultando a rexeneración e a supervivencia de moitas especies.

- Contaminación atmosférica directa, con fumes, gases, vapores e incremento da temperatura, e indirecta, ó elimina-las plantas que deberían contribuir á purificación atmosférica. Cos incendios danámo-los pulmóns de Galicia, facendo que respire menos e peor.
- Facilitan moito a erosión do solo, chegándose frecuentemente a situacións dificilmente reversibles en grandes extensións superficiais.
- Os materiais erosionados contaminan as augas dos ríos e das rías galegas, danando considerablemente a fauna das mesmas.
- Degradación xeral da paisaxe e do medio ambiente.

Fundamentos da loita preventiva

A filosofía básica xeral será gasta-los cartos en utilizar tódolos medios e recursos posibles en evitar que haxa incendios e así non ter que adicarse a apagalos, e para que ó fin os incendios inevitables sexan moito máis doados de controlar e apagar en áreas reducidas. Non se debe insistir e seguir basando a loita no emprego de abundantes medios maximalistas de choque co lume, porque dese xeito sempre gañará o lume.

Continuando na idea e sobre a base de que a loita contra os incendios forestais ha ser fundamentalmente positiva e preventiva, e non de enfrontamento directo contra o lume a non ser no inevitable, vou relacionar aquelas medidas e pautas a seguir, que considero máis significativas para remedia-lo trágico problema dos incendios, moitas delas certamente xa encetadas pola Consellería de Agricultura.

Administrativas

- Medidas claras e precisas, en tempo e condicións, sobre as queimas autorizadas, axudando ós propietarios de montes a queimar sen risco e sancionando ós negligentes.
- Distribución do solo forestal, recomendando especies ou grupos de especies axeitadas para cada área ou zona determinada, por municipios, protexendo áreas singulares ou especies singulares en áreas concretas, e ordenamento xeral dos montes para a loita contra os incendios.
- Perseguir e sancionar ós incendiarios en función da intencionalidade e do dano que poidan causar.
- Os centros de ensino, a tódolos niveis, deben incluír programas sobre o respeto e o coidado do medio ambiente.

Infraestructurais

- Vías de acceso e intercomunicación, boas e suficientes. Ó tempo serven de devasas.
- Devasas suficientes e estratéxicamente dispostas e situadas.

- Concentración parcelaria tamén nos montes.
- Depósitos de auga, aproveitando os recursos posibles, estratexicamente situados en relación con zonas de risco e coas vías de comunicación que posibiliten e faciliten o seu uso con medios convencionais, como as cisternas dos labregos e os vehículos contra incendios, sen desprezar outros de posible uso con carácter excepcional.

Económicas e sociais

Realizar un labor básico e preventivo en canto a:

- Viveiros. Especies adecuadas. Distribución moi económica ou gratuita, segundo os casos, da planta.
- Subvención total sobre o custe real para repoboacións con determinadas especies autóctonas, nobres e caducifolias.
- Subvención total sobre o custe real para accesos e devasas de iniciativa privada, que cumpran as condicións esixidas pola Administración.
- Subvencións puntuais, con carácter xeral, para coidados culturais, incluídos accesos e devasas, a cargo da iniciativa privada.
- Considerar tódalas posibilidades para potencia-la introducción de gando nos montes (especie adecuada en cada caso).
- Distribuí-lo espazo forestal e potencia-lo establecemento de pastizais e espazos libres adicados ó gando (terrenos de vocación especialmente gandeira).
- Potenciar e subvencionar cooperativas, asociacións, equipos e organizacións de todo tipo, para a prevención, e no seu caso loita veciñal contra os incendios.

Con isto conseguiranse resultados positivos que farán, por un lado, que os montes sexan moito máis productivos, e por outro, que a loita sexa cada vez máis doada, eficaz e barata, ó ser moitos menos os incendios e máis fáciles de controlar, con resultados positivos complementarios na gandeiría, na caza e na produción de cogumelos. E Galicia recuperará e conservará na maior medida posible o seu potencial ecolóxico e paisaxístico.

SUMMARY Forest fires in Galicia, which are due to a wide variety of causes, some linked to economic and speculative interests typical of the present time, sometimes occur one hundred or one hundred and fifty times each day and 150.000 hectares are burnt every year. They are beginning to be one of the major social concerns, causing many losses and are the main source of environmental contamination of the flora and fauna of Galicia.

They aid the erosion of the land, at times difficult to reverse, especially faced with the phenomenon of repetition, contaminating the river waters, including the coastal areas and surroundings, also harming the marine life.

The campaign has to look to preventive measures in general, administrative, infra-structural and socio-economic for the organization, regeneration and care of the mountains, and not just towards the direct struggle of coping with the fire except when it's unavoidable, given that in this latter struggle the fire will always win and Galicia will end up losing.

OS MONTES VECIÑAIS EN MAN COMUN SON UNHA PEZA IMPORTANTE PARA DESENVOLVE-LO ASOCIACIONISMO, CON FINS SOCIO-ECONOMICOS, DAS COMUNIDADES RURAIS QUE CONTAN CON ESTE RECURSO

Antonio FERNÁNDEZ OCA

Servicio de Extensión Agraria. Consellería de Agricultura

Nos anos corenta a Administración repoboa e xestiona os montes veciñais baixo a forma contractual de Consorcios coa administración local que marxina ás comunidades de veciños e a xestión tradicional do monte. A lexislación do 68, recoñecendo a figura xurídica de monte veciñal e os posteriores desenvolvementos legais, retornan o dereito ó monte a unha explotación agraria que xa non usa o monte tanto, e perdera as figuras consuetudinarias e prácticas da súa xestión. Os montes veciñais son 2.616 en Galicia, e ocupa 637.678 ha., e as comunidades dende periurbanas ata de montaña, e con distintas posibilidades e condicionantes. Propóñense algúns principios relativos á actuación da Administración a prol das comunidades.

Marco legal actual

Quero empezar este artigo copiando textualmente parte do preámbulo da Lei 13/1989 que, xunto co costume, constitúen o dereito vixente propio de Galicia nesta materia.

“Os montes veciñais en man común son unha das poucas formas de propiedade de terras en común que logrou sobrevivir á organización municipal do século XIX e ó fenómeno desamortizador.

Por iso, chama a atención que unha forma de propiedade tan orixinal e tan nosa non foxe obxecto de regulamentación específica ata hai vinte anos.

A Lei 52/68, do 27 de xullo, de montes veciñais en man común, tivo sen dúbida o mérito de recoñece-la figura, pero desnaturalizouna coas limitacións e restricións que contén, así como coa inxerencia municipal. A Lei 55/80, do 11 de novembro, quixo ser, e de feito foi, máis liberalizadora, pero aínda son moitos os atrancos que limitan as súas funcións.

A presente Lei pretende darlle á necesidade dunha regulación realista dos montes veciñais en man común, propiedade peculiar e ben característica de Galicia, tantas veces posta de manifesto polos expertos, reivindicada polos campesiños e reclamada pola propia realidade económica”.

* Recibido en Decembro de 1990.

Xosé Antón Meixide na revista IRIMIA resaltaba o novo marco legal creado por esta Lei, con relación ás anteriores, e que se pode sintetizar nos seguintes aspectos:

- Permite unha maior axilidade na organización da comunidade propietaria do monte.
- Dálle a comunidade de veciños plena autonomía para a xestión e disfrute do monte.
- Contempla a xestión cautelar pola Administración nos casos de extinción da comunidade de veciños ou de que o monte non sexa xestionado de acordo cos seus recursos.
- Impulsa e promove o aproveitamento cooperativo do monte, dándolle carácter preferente nas actuacións e axudas económicas por parte da Administración agraria galega.

Ata aquí expuxemos dun xeito moi resumido, os avances lexislativos que se deron desde que por primeira vez no 1968 recoñecíase a existencia deste tipo de propiedade ó considerar montes veciñais en man común “Os que con independencia da súa orixe, das súas posibilidades productivas, do seu aproveitamento actual e da súa valoración agraria, pertencen a agrupacións veciñais na súa calidade de grupos sociais e non como entidades administrativas, e se veñan aproveitando consuetudinariamente en réxime de comunidade sen asignación de cuotas polos membros daquelas na súa condición de veciños”.

Antecedentes

Para comprende-la actitude de pasividade, e mesmo de desinterese, de moitas das comunidades veciñais propietarias deste tipo de montes, coído que é necesario precisar algúns dos antecedentes do pasado inmediato desde dous aspectos: A usurpación dos mesmos por parte do Estado e os profundos cambios experimentados polas comunidades rurais tanto desde o punto de vista do sistema productivo como demográfico.

Ós poucos anos de remata-la guerra civil, polos anos corenta, o Patrimonio Forestal do Estado comeza unha repoboación forestal na nosa terra, baseada cáseque en exclusiva na plantación de piñeiros (Pinaster, Radiata e Silvestre) e escolle os montes veciñais para levala a cabo.

Faise un inventario de montes, establécense acordos coas Deputacións e preséntase-lles ós Concellos un tipo de Consorcio onde a Comunidade de Veciños, ata entóns propietaria e beneficiaria dos recursos que o monte xeraba, queda á marxe do proceso.

Os montes son xestionados pola Administración Forestal do Estado e calquera intento que fan ás comunidades para defende-lo xeito tradicional de explotación é reprimida con tódolos medios do que un Estado totalitario dispón.

Así hai un sen fin de comunidades que son reprimidas utilizando medios violentos desplegados polas “forzas de orde público”.

Moitas son sancionadas economicamente por medio de expedientes administrativos, incoados ós veciños máis loitadores, polo “Goberno Civil correspondente” e incluso outras que deciden emprender preitos contra a expropiación dos montes feita polo Estado, e aínda que tivesen a sorte de que o xulgado de 1.ª Instancia fallase ó seu favor (veciños das comunidades de Orrea e a Trapa da parroquia de Trabada, Lugo), diante do recurso

presentado polo avogado do Estado, a sentenza non se executa e o xuíz recibe unha orde do Consello de Estado na que se lle “indica” que se inhiba no proceso xa que non ten competencias sobre o tema. (Arquivos do xulgado de Mondoñedo, ano 1948).

As comunidades son obrigadas a deixar de aproveita-lo monte como viñan facendo, teñen que deixar de labrar neles o centeo ou o trigo, prescindir dos rabaños extensivos e cá-seque sempre explotados dun xeito comunitario tanto do gando caballar, bovino ou ovino.

Os montes veciñais repoboáronse sen criterios técnicos. O importante era o número de Has. que a Administración Forestal de cada provincia lograba plantar cada ano. Ós veciños quedáballes vedado “pisar” o seu monte, sendo sancionados, previa denuncia da gardería forestal. Aqueles que trataban de facer pastoreo, recoller estrume ou leña ou calquera produto eran multados.

Cando se publica en 1970 o Regulamento da lei do 68, na que as Comunidades podían acceder ós seus montes veciñais, previa calificación do Xurado Provincial, moitas delas, case todas as que tiñan o monte consorciado, tiñan perdida a idea de que os montes poideran aportarlles nada novo que non foran disgustos.

O cambio do sistema productivo de moitas explotacións agrarias familiares, ás que nos últimos anos abandoaron o réxime de produción tradicional, onde os montes veciñais xogaban un papel complementario dos seus escasos recursos territoriais, ó mesmo tempo que garantizaban o sistema de produción autóctono das mesmas, foi outro factor que xunto coa despoboación e envellecemento de certas áreas rurais, axudou a determinar a falta de interese de moitas comunidades de veciños con relación ós seus montes en man común ó ter perdido estes a súa utilidade.

Dimensión e ubicación dos montes veciñais en man común

En Galicia os montes veciñais en man común ocupan unha superficie de máis de 800.000 Has. e están clasificados como tales 2.616 con unha superficie de 637.677 Has. (estes datos corresponden ó ano 1987).

A súa distribución provincial, e nos casos de Lugo e Ourense a organización das comunidades refléxanse no cadro seguinte:

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	TOTAL
MONTE VECIÑAIS					
CLASIFICACION EN MAN COMUN	168	850	1.008	540	2.616
SUPERFICIE EN HAS.	32.250	200.000	275.317	125.110	637.678
CON CONVENIO CA ADMON.		300	312		
CON ESTATUTOS EN XUNTA RECTORA					
DA COMUNIDADE CONSTITUIDA		390	365		

Como se vé aínda son menos da metade, tomando como referencia Lugo e Ourense, as comunidades que se teñen organizado para tratar de explotalos recursos que os montes ofrecen.

As zonas da montaña luguesa, é dicir, os Concellos da franxa oriental son os que dispoñen de maior extensión, a título de exemplo citaremos os catro que posúen a meirande: Quiroga, 18.840 Has.; Folgoso, 11.082 Ha.; Cervantes, 9.517 Has., ke Navia de suarna, 15.028 Has. Cómpre suliñar que hai Concellos na chaira luguesa como Guitiriz e Friol que dispoñen de 8.594 e 9.542 Has. respectivamente.

Para facernos unha idea da súa diseminación por toda Galicia, con excepción da Coruña onde teñen menos importancia, diremos que os concellos do resto das provincias que contan con Montes Veciñais en Mans Comúns son: en Lugo todos menos catro, en Ourense, 36 e en Pontevedra 50.

Con relación ó seu aproveitamento forestal, dicía na revista Actualidad Forestal de Galicia o Inxeñeiro de Montes da Asociación Forestal de Galicia D. Francisco Dans: “Actualmente, ademais doutros productos agrícolas, extraense destes montes de 700.000 m³ de madeira por ano. A capacidade de produción –aprox. 2,5 m³/Ha/ano– é bastante máis baixa ca dos montes particulares, o cal é lóxico se consideramos as calidades dun e doutro colectivo.

Os montes veciñais, que con tamaño medio aproximase ás 200 has., poden chegar a ser unidades de explotación cun gran futuro agrario nas que é posible desenvolver unha produción forestal debidamente planificada. Sen embargo, as comunidades veciñais responsables da súa xestión encontrase con numerosos problemas, normalmente alleos ó monte, que dificultan o aproveitamento racional dos seus recursos.

Nalgunhas ocasións, debido á pouca claridade do trazado dos seus límites, estes montes vense sometidos a presións urbanas ou a intereses especulativos onde a defensa absorbe gran parte da actividade das xuntas veciñais. Noutras, é a falta de preparación dos seus cadros directivos ou ausencia dun asesoramento técnico eficaz as que motivan unha falta de organización nas explotacións e en consecuencia a existencia de grandes superficies ociosas ou infrautilizadas. Noutras moitas a incidencia dos incendios forestais provocou, ó igual que nos montes particulares, un desinterese pola produción forestal”.

Nos últimos 6 anos púxose en funcionamento o programa da Consellería de Agricultura, “establecemento de pastos fóra de cuberta” sendo ata agora unhas 130 as comunidades que se acolleron a él, afectando a unha superficie de 11.000 Has. Este programa experimentou un forte desenvolvemento na provincia de Lugo, e un dos técnicos responsable do mesmo, D. Eloi Villada manifestaba recentemente nunha conferencia na facultade de Ciencias Económicas de Santiago que os atrancos técnicos eran facilmente superables, sendo a organización da Comunidade a peza clave para o éxito do programa.

ALGUNHAS PROPOSTAS PARA O FUTURO INMEDIATO

Ainda que pareza unha perogrullada, é necesario ser conscientes de que detrás de cada monte veciñal en máns común atopase unha comunidade de veciños, con un sistema de produción, de relación e de formación intelectual determinado. Os intereses destas comunidades con relación ó seu monte veciñal son moi diversos, non só polo dito, senón tamén pola súa ubicación xeográfica, xa que hai comunidades peri-urbanas, coma o caso de Valladares en Vigo, ou de alta montaña coma a de Sabuguido en Vilaríño de Couso na Serra da Queixa.

En cada caso, hai que descubri-los intereses da comunidade veciñal, para que sexa posible a creación duradeira de riqueza (incendios), nestas enormes superficies de terra, nun país de minifundistas agrarios; que para máis paradoxa, conta ca porcentaxe máis alta de terra ociosa da C.E.E.

O problema é de envergadura, e diante do panorama antes esbozado, parece necesario que a Administración Galega teña que axudar ás comunidades con montes veciñais a que se organicen, porque de non ser así malamente poderán levar a cabo o que a lei de M.M. V.V. en Mán Común dí no seu artigo 16:

“1.—A Comunidade de veciños propietaria redactará e aprobará os Estatutos, que, sendo a norma reguladora do seu funcionamento; deberán recolle-los usos e costumes polos que se viña rexendo a Comunidade e as previsións desta Lei e conterán como mínimo os seguintes extremos:

- a) Atribución da condición de comuneiro conforme ó disposto no artigo 3.1 desta Lei.
- b) A representación por casa e a delegación entre comuneiros.
- c) As condicións de admisión de novos comuneiros.
- d) A maneira de exercita-los dereitos derivados da condición de comuneiros.
- e) Obrigas dos comuneiros en canto a custodia, defensa e conservación do monte.
- f) Os órganos ós que se lles encomenda o goberno e a administración, modo de nomealos, substituílos, e funcións que lles corresponden.
- g) Porcentaxe de reserva en rendementos económicos para investimentos en melloras e protección do monte, de acordo co artigo 23 da presente Lei.
- h) Criterios ós que se deban axeita-los diversos aproveitamentos do monte.

2.— Os Estatutos e as súas modificacións empezarán a surtir efecto ó día seguinte da súa aprobación, e remitirase unha copia, para efectos de coñecemento, ó Rexistro Xeral de Montes Veciñais en Mán Común”.

A Administración Galega debe financia-los proxectos de explotación do monte, ou no caso de ter establecido convenio coa comunidade, poñe-la en marcha baixo criterios que garanticen:

- a) Que os pláns de transformación do monte coincidan cos intereses da comunidade.
- b) Que os plans de explotación, non deteriorenen o medio ambiente nin degraden a fertilidade do solo.

- c) Que contemplan as distintas funcións que estas terras poden desempeñar, senón en tódolos casos, si na maioría deles:
- Función Productiva (forestal, agrícola-gandeira, cine, xética, micolóxica, etc.).
 - Función Social (areas recreativa, turística, formativa, de coñecemento da natureza, etc.).

Para levar a cabo estas propostas será necesario contar con equipos interprofesionais dependentes da Xunta de Galicia que teñan como obxectivo principal o desenvolvemento integral das comunidades que contan con estes recursos territoriais infra-utilizados. Para logralo deberán establecer con elas (con cada unha) un programa de realizacións, que se irá materializando no tempo, e que deberá desenvolverse a medida que se acaden os seguintes obxectivos operacionais:

- Coñecemento da situación e vocación productiva do monte tanto actual como potencial.
- Establecemento dun plan de transformación, que contemplando a súa integridade territorial, permita a creación de riqueza baixo os criterios antes citados.
- Realización dun programa de capacitación profesional permanente e multidisciplinar dirixido á comunidade de veciños, para que esta poida levar a bo fin o proxecto establecido.

Este último obxectivo é necesario facelo realidade, para conquistar arraigar en cada comunidade unha “nova cultura”, que lles permita aplica-las técnicas modernas nos diversos campos que o proxecto requira: silvicultura, gandeiría, conservación do medio natural, explotación dos recursos cinexéticos, turísticos, artesanais, etc.

Se esto se fai así ou dun xeito parecido, os montes veciñais cumprirán un papel dinamizador e xenerador de rendas, para a poboación rural que ben necesitada está delas.

SUMMARY During the forties the Administration replanted and managed the parrochial mountains under the contractual form of the Consortiums with the local administration which marginised the communities and the traditional management of the mountain. The legislation of '68, recognizing the jurisdistic figure of the parrochial mountain and the latest legal developments return the right to the mountain to an agrarian exploitation, which now does not use customary forms and the practises of their management. There are 2,616 parrochial mountains in Galicia and they cover 637,678 hectares, and the communities, from the suburbs to the mountains, with different possibilities and conditions. some relative principles are proposed in favour of the communities.

A INVESTIGACIÓN FORESTAL

Francisco J. DE ANA MAGÁN
Centro de Investigacións Forestais de Lourizán

A investigación forestal debería focarse tendo por primeira base a demanda de investigación e a obriga dos estudos de se adiantaren ós acontecementos futuros. A demanda privada non é moi vigorosa. O planeamento público da investigación forestal vai ter que ser a longo prazo, pola natureza de longo prazo (mesmo 50 anos) da investigación forestal, pero existe certa inestabilidade de criterios político-administrativos que chega a brotar por terra as labours de moitos homes adicados a este fin. Enuméranse as liñas de investigación en activo e propóñense outras que nos compren. Por fin, sinálanse catro atrancos ó desenvolvemento da investigación: 1. atrancos para a contratación do persoal investigador; 2. a formación a longo prazo está gravemente dificultada pola imposibilidade de contratar a máis de tres anos nin renova-los contratos; 3. os investigadores-funcionarios non teñen estímulo nin orientacións externas a eles; 4. as demandas son ocasionais e frías, onde non se arrisca.

Estamos asistindo en Galicia a un proceso lento pero constante de interese da nosa sociedade polo monte. É ben certo que este interese non está afastando das correntes que se están a dar noutras partes de Europa polas razóns de tipo productivo e conservacionista que a sociedade demanda.

Por un feito histórico máis ou menos casual as nosas masas arbóreas, que constituen a floresta, e os grandes espacios a monte, cheos de toxos, xestas e carpazas, foron evoluindo a carón da actividade agraria galega, da que o monte foi fonte de materia fertilizante e de materiais construtivos ou enerxéticos.

A explotación do monte foi de sempre de carácter esquilante xa que se tirou del o que tiña, sen aportarlle nada en troques.

Temos que chegar ós anos da década do setenta para que o home deixe de aproveitarlo monte con tanta cobiza por mor da presenza de fontes enerxéticas (o butano) mais axeitadas para o uso doméstico, dos adubos minerais que acadan prezos máis apañados para a explotación agraria, e o despoboamento das áreas rurais por mor da emigración ás cidades e ó extranxeiro.

Xunto con isto, está a creación das grandes áreas de prantación con especies forestais que transformaron a cativas existencias de madeiras, en producións que dan pé a creación de importantes industrias forestais.

Tendo en conta que a superficie de monte galego abrangue máis de dous millóns de hectáreas calquer medida que sobor dela adopte vai ter fondas repercusións no medio natural e no eido productivo, razón que xustifica ese interese.

Feito este pequeno introito na materia, plantéxase a pregunta de que temos que facer para coñecer millor o medio forestal galego e millora-lo seu manexo. A resposta a isto ten que vir dada pola investigación, que cae no pozo sen fondo do coñecemento.

Mais aínda que falamos xenéricamente do coñecemento nestas materias, coído que o fundamental está, no noso caso, en resolvermo-los moitos atrancos con que nos atopamos no traballo acotío.

Neste senso, estamos a plantexa-la primeira base para levar a cabo o planteamento dun programa investigador. ¿Quen fai a demanda?

O sector, que abranque a usuarios e administradores destes bens, ten unha demanda, moi a ras de chan, destas problemáticas que poden chegar a presentarse no futuro co perigo de caer nunha teórica elucubración destas materias.

A uns e a outros a investigación deberá dar resposta axeitada e nese senso faise a pregunta de quen debe investigar.

Está ben claro que a pescuda de solucións a curto prazo deberá estar nas mans de empresas do sector, se as houber, ou da propia administración, como servizo a prestar á sociedade. O normal é que este tipo de investigación pode ser pagado cos resultados obtidos na millora da produtividade ou da demanda social de coñecemento e uso do medio natural.

Cando se fala de obxectivos a longo prazo, aquí atopámonos que os intereses dos particulares dificilmente poden manter estudos que nalgúns casos son tan longos coma os propios xiros de corta a aproveitamento do monte (aquí podemos falar ata de 50 a 100 anos). Somentes as administracións do estado poden programar e manter estas líneas de traballo, definíndose deste xeito unha das peculiaridades máis características da investigación forestal.

Esta necesidade de acadar unha continuidade no tempo fai verdadeiramente dificultoso o chegar a obter datos que poidan sere elaborados e permitan unhas conclusións por persoas alleas a quen deseñou o experimento inicialmente.

É ben certo que as técnicas estatísticas permiten hoxe ter resultados aproximativos a máis curto prazo de certos comportamentos das masas forestais, pero iso non abrangue a totalidade de actividades que se desenvolven no medio natural, polo que o coñecemento ten que ser demorado ata chegar ó fin das mesmas, na maioría dos casos.

Dito isto, atopámonos co primeiro atranco con que se encara a investigación forestal, de tal xeito que a propia inestabilidade de criterios político-administrativos fai que se boten por terra as labours de moitos anos de homes adicados a este fin. Exemplos deste tipo temos dabondo na nosa terra.

A necesidade de que os científicos forestais manteñan a súa longa formación e a proxecten nos que veñen detrás deles e deste xeito crear equipos de xente con boa preparación específica que encare as novas problemáticas subíndose ó carro destes estudos, obriga a incentivar ós investigadores de forma especial se se quere que non caia na rutina administrativa na que os postos mais relevantes están en mans de burócratas.

Chegados aquí xa temos que definir prioridades de estudio e creación.

A meta a conquistar no eido forestal é a optimización do constituínte primario produtivo de: madeira, cogumelos, froitos, oxíseno, auga, paisaxe, etc.

O tratamento das matas, selvicultura, e a formación e constitución da mesma, ordeación, son as bases para manter estable a mesma acadando os óptimos da produtividade percorrada.

É aquí onde temos que intervir, cun coñecemento que nalgúns casos está índa por obter. Hase de sulíña-lo feito de que a especie mais produtiva e discutida do noso monte, o *E. glóbulus*, aínda non ten unha selvicultura definida, e que ningún monte galego doutra especie está hoxe baixo prans dasocráticos ben definidos.

Por outra banda, temos que diversifica-las posibilidades productivas atopando os medios de facer máis rendables as árbores autóctonas e introducindo outras que poidan aportar produtos que hoxe non temos. A mellora xenética e os estudos de introdución de especies levan a cabo este labor.

A carón disto temos que afiar cada día máis os coñecementos no eido da protección onde os patóxenos actúan nas especies asegún as condicións climáticas, as súas adaptacións ó medio, os tratamentos selvícolas, etc. O lume, é, por outra banda, o grande destrutor das masas forestais galegas, mais o seu impacto no medio aínda non é coñecido dabondo.

A problemática hidrolóxica, coa interferencia que teñen as matas forestais e o impacto da súa destrución nas reservas hídricas e nos fenómenos erosivos, é capital para Galicia.

Preocupa á investigación forestal o solo, valorando as aportacións ou o seu estrago pola imprantación de matas e o seu aproveitamento. A calidade dos solos e as súas posibles conexións levan a plantexamentos diferenciais na instalación de especies arbóreas e no uso de grandes áreas protectoras.

Dentro destas ideas xerais en que estamos hoxe traballando en Galicia, no Centro de Investigacións Forestais de Lourizán e dentro do que chamamos PRODUCCION FORESTAL, estase levando a cabo un proxecto de estudio do castiñeiro de cara á millora do froito, partindo de planta-cabalo (planta-inxerto) resistente ó “mal da tinta”, nos que se proba a compatibilidade coas variedades autóctonas desta pranta.

Nesta mesma especie estase estudiando a variabilidade xenética da mesma coa finalidade de certificación de material de empregos forestais, fruteiros ou de embalas dúas aptitudes.

Falando da percura de novas especies produtivas temos unha longa experiencia no comportamento da *Pseudotsuga menciescii* nas nosas áreas forestais. Esta conífera americana é de grande calidade madeira.

Estes ensaios de oríxen diferentes de especies, obriga a levar a cabo estudos de homoloxías climáticas que se presentan entre o país de oríxen e Galicia. Unha rede de estacións climáticas instalada en áreas de montaña e manexada dende este Centro de Lourizán, dá a base para estes estudos.

Tamén nesta área temos estudos de comportamentos ante o frío de especies de Eucaliptus co fin de atopar utilidade a áreas onde non van outras especies, por mor da climatoloxía.

A millora de calquera especie pasa polo emprego de técnicas de viveiro que se teñen que pór a punto para cada unha delas, e neste eido temos tamén varios proxectos que preocupáanse dende a reprodución vexetativa por estaca ou en vitro, ata acadar unha boa semente en hortos produtores.

O MEDIO NATURAL, básico no seu coñecemento para acadar un millor manexo das especies, lévanos dende os métodos bioeléctricos no estudo de casos nas especies forestais, ata os aproveitamentos cinxéticos das formacións vexetais, e o estudo das poboacións de salmónidos nos nosos ríos.

Neste eido da investigación entran tamén os estudos do solo e o comportamento da especie arbórea sobor do mesmo.

O grupo de proxectores de PROTECCION FORESTAL tentan atender problemáticas presentes nas nosas masas e seu medio de influencia.

Deste xeito estase a seguir a interferencia das especies forestais no réxime hidrolóxico e o balanço de nutrientes. Do mesmo xeito estanse a segui-los estudos co emprego do lume prescrito e o comportamento deste xeito nos diferentes complexos de combustíbes forestais.

Da Patoloxía temos que suliña-las perdas que están a causa-los patóxenos nos viveiros forestais, os estudos do cancro do castiñeiro que está esfarelado os outros desta especie e o estudo do azulado da madeira que está a causar graves perdas de valor na mesma, mantendo abertos eidos de traballo noutras especies.

As microrrizas son outra das áreas de estudio que ten unha longa traxectoria en LOURIZAN

Na Universidade de Santiago estanse a levar a cabo estudos de edafoloxía e de impacto do lume nos solos, adicando especial atención á erosión.

¿Que áreas están aínda por atender?

Hai moitas que nin siquera se lles toca de lonxe e outras que deberan ser potenciadas.

As razóns polas que non se poden atender é a falla de xente preparada nestas temáticas polas razóns que apuntábamos ó principio.

Dentro dos grandes valeiros que temos está a tecnoloxía da madeira da que precisamos axiña e da que tiñan obtido importantes resultados no pasado. A demanda das nosas pequenas empresas é grande, e as posibilidades de obter resultados son altas.

A caza é outro dos eidos que debemos afondar nos coñecimentos pola demanda que ten no país e as problemáticas que presenta. Este recurso ten necesidade de ser ordenado.

Con forte interese estaría tamén o poder definir sistemas axeitados de tratamento dalgunhas masas e formas de implantación das mesmas, co fin de non afectar ó medio e

conquerir unha millora das produccions. Galicia pide duplica-las produccions cun millor manexo das masas existentes.

Hoxe en día nun mundo de informática temos todos unhas grandes posibilidades de uso de medios sofisticados que deberán empregar no control do medio natural e que se resisten por non ter xente preparada para o mesmo.

¿Qué acontece entón para que isto non funcione ó máximo?

Atreveríame a suliñar como razóns máis importantes as seguintes:

1) A pesares de que os medios materiais que ofrece a Administración son axeitados ás necesidades prantexadas, temos fortes atrancos en conqueri-la contratación de persoal investigador.

2) A formación deste persoal vén sendo alterada ao non poder aproveitálos en beneficio desta labor cando xa están a niveis de bos rendimentos, por mor de non existir posibilidades de contratación a máis longo prazo dos tres anos e por unha vez.

3) Dentro dos investigadores-funcionarios, o interese por conquerir bos resultados nace e morre neles. Non hai premio para quen resulta exitoso neste oficio.

4) A relación entre demandante da investigación e investigador é ocasional e fría. Sería importante que uns e outros se xogaran algo no que fan.

SUMMARY Forest research should be approached taking into account the demand for investigation and the specialists' obligation to be ahead of future events. The private demand is not very strong. The public planning of forest research will have to be the long-term, because of the long-term nature (about 50 years) of forest research, but there exists a certain instability in the political-administrative criteria that often destroy the work of many men who devote themselves to this purpose. The current research lines are enumerated and also those presently needed. Finally, four obstacles to research development are pointed out: 1. Difficulties for the appointment of researchers; 2. Long-term training is seriously hampered by both the impossibility of getting contracts for a period longer than three years and to get contracts renewed; 3. Official-researchers receive neither outside encouragement nor guidance; demands are occasional, cold and lacking risk.

A ASOCIACIÓN FORESTAL DE GALICIA: EVOLUCIÓN E PERSPECTIVAS

Francisco DANS DEL VALLE

Asociación Forestal de Galicia.

Inclúense algúns antecedentes asociativos dentro do ámbito da produción forestal, así coma unha breve descrición da situación forestal galega na época na que nace a Asociación Forestal de Galicia. A partir desta información sinálanse os principais problemas da etapa de despegue da Asociación e descríbense as fórmulas adoptadas para chegar a consolidar esta entidade. En especial os modelos asociativos de intervención no monte. Por fin, faise unha síntese das perspectivas de medro que ten a Asociación Forestal de Galicia, así como se describen as principais liñas de traballo a desenvolver no futuro.

1. Introducción e antecedentes.

Así como en numerosos estratos do sector forestal, funcionarios, profesionais e industriais existen dende principios de século gremios ou asociacións que agrupan e representan a estes colectivos, o movemento asociativo dos propietarios de montes en España tivo escasa implantación social.

Polo contrario, países europeos nos que a actividade forestal ten gran importancia como Francia, Alemania ou os países nórdicos, presentan dende hai moito tempo unha elevada variedade asociativa. En Francia establécense os primeiros sindicatos de propietarios de montes no ano 1890 (G. Buttoud, *Les propriétaires forestiers privés*). Nalgúns dos países citados estas asociacións evolucionan dende a estricta representación sindical ata organizacións moito máis complexas que chegan incluso a transformar industrialmente as materias primas que producen os bosques dos seus membros.

En Galicia, se exceptuamos algunhas sociedades de carácter filantrópico da época republicana anterior á guerra civil, non existen antecedentes asociativos relevantes ata ben entrada a década dos 70. Neste período xurde unha asociación de produtores de madeira (AGRUFOR) que tivo por obxectivo fundamental agrupa-la oferta para defender mellor os prezos. Lamentablemente esta iniciativa fracasou ó pouco tempo de comeza-la súa actividade.

O establecemento do estado das autonomías significa un principio de cambio na traxectoria antes descrita. O traspaso de competencias no ámbito forestal ós gobernos autónomos rexionais, coa conseguinte proximidade do cidadán ós órganos de decisión, quizais teña sido un dos factores que puxeron de manifesto a necesidade de dispoñer de canles de representación válidas. Así se explica a creación e desenvolvemento de asocia-

cións con gran dinamismo coma a dos Forestalistas do País Vasco ou o notable aumento da actividade do máis antigo Consorci Forestal de Catalunya. Sen embargo en Galicia o movemento chega con certa demora e a explicación hai que buscala na situación na que se atopaba o monte galego e o sector forestal nos comezos dos oitenta: acrescentábase o proceso de deterioro das masas forestais polos efectos dos incendios forestais coas gravísimas secuelas do abandono do coidado dos montes por parte dos propietarios, dende as instancias administrativas continuaba a tradicional marxinação da produción forestal, subordinada á agrícola e gandeira e a industria forestal sufría unha profunda crise. Paralelamente incrementábase notablemente a actividade de clasificación de montes veciñais en man común restituíndose ás comunidades de veciños os seus lexítimos dereitos de propiedade. Todo elo amparado nunha lei moi recente que carecía de desenvolvemento regulamentario e sen ningún tipo de previsión sobre a asistencia técnica a estas novas comunidades.

Neste contexto créase no ano 1985 a Asociación Forestal de Galicia a iniciativa dun grupo de propietarios de montes e de representantes de comunidades de montes veciñais en man común.

Uns meses antes, e co apoio dun numeroso grupo de industriais da madeira, constituírase a Asociación para o Progreso Forestal de Galicia (AFRIFOGA) que ten por obxectivo principal a promoción do monte en tódolos seus aspectos.

2. Etapas iniciais da Asociación.

2.1. Etapa de despegue.

A aportación dos socios fundadores permitíu, nunha primeira instancia, realizar un traballo de promoción da Asociación en lugares estratéxicos de Galicia. Coma toda iniciativa deste tipo, as dificultades derívanse da necesidade de contar cun número representativo de socios e de dispor de recursos económicos suficientes para ter unha mínima infraestrutura que permita comezar a prestar servicios ós socios. O problema da financiación inicial solucionouse mediante algunhas subvencións de institucións oficiais (Deputacións) e fundamentalmente polo apoio dunha entidade bancaria en concreto o Banco Bilbao-Vizcaya.

2.2. Etapa de consolidación: un modelo de intervención no monte.

Nunha segunda etapa aparece con claridade a urxencia de crear un servizo técnico que preste asistencia ós membros da Asociación. Isto supoñía ter no cadro de persoal un equipo de enxeñeiros, o que agregaba un alto custe de funcionamento que unha organización recén creada dificilmente pode abordar.

Nestas datas un grupo de profesionais, algúns deles membros fundadores da AFG, finalizan un estudio titulado Viabilidade do asociacionismo forestal nunha comarca galega. Este traballo, realizado por sociólogos e enxeñeiros de montes e por encargo da

Dirección Xeral do Forestal da Xunta de Galicia, tiña coma principais obxectivos deseñar un modelo asociativo que aminorase os problemas de fraccionamento da propiedade e buscara técnicas adecuadas para que as técnicas selvícolas tiveran un grao satisfactorio de aceptación social. O traballo concluíu cun ensaio nunha zona piloto a fin de avaliar a súa acollida por parte dos propietarios. Para observar o alcance do problema, eis o cadro-resume sobre a estrutura da propiedade nas dúas parroquias do termo municipal de Brión onde se realizou a experiencia:

Estructura da propiedade forestal nunha zona galega de boa capacidade de produción (Brión, A Coruña).

Superficie territorial da zona	1.871 Ha
Superficie forestal.....	1.180 Ha
Tipo de propiedade	100% privada
Nº de propietarios forestais.....	258
Nº estimado de parcelas de monte	6.680
Superficie forestal media por propietario	4,6 Ha
Superficie media das parcelas de monte.....	0.18 Ha
Nº medio de parcelas por propietario	26
Tamaño da parcela máis grande.....	9 Ha
Tamaño da parcela máis pequena	22 m2

Fonte: Estudio de viabilidad del asociacionismo forestal en una comarca gallega, Fundación Empresa-Universidade Galega, Dirección Xeral do Forestal e M.A.N. da Xunta de Galicia.

As recomendacións deste estudio sinalaron unha liña de intervención no monte galego que encaixaba perfectamente nos obxectivos da AFG. Naquel momento chegamos á conclusión que se se efectuaban algúns axustes ó modelo e se integraba a enxeñeiros e soxiólogos na AFG, poderíase estender esta intervención a moitas bisbarras galegas interesando á Administración autonómica no seu patrocinio.

O modelo de intervención parte dun estudio previo das motivacións do propietario, necesario para establecer alternativas viables e ofrecer ós futuros selvicultores un método sinxelo para agrupa-las súas parcelas colindantes. Para elo créase unha sociedade que xestiona esta superficie que se encarga de seguir un plan técnico adaptado ás características do

monte. A formula permite ó propietario manter tódolos seus dereitos de propiedade e dispón da flexibilidade suficiente para se axustar ás distintas situacións do monte galego.

A actividade realizada durante os tres últimos anos sinala que o plantexamento inicial foi acertado: O traballo e os resultados obtidos nas bisbarras de Mahía - Bárcala (A Coruña), Deza (Pontevedra) e Vilamarín (Ourense) -financiados pola Deputación de A Coruña o primeiro e os restantes pola Dirección Xeral de Montes da Xunta de Galicia-, permitiunos contar cun equipo cada día máis experimentado no campo da extensión forestal e co que, ó mesmo tempo, demos proporcionado ós nosos socios unha eficaz asistencia técnica.

As posibilidades de desenvolvemento deste modelo son, ó noso entender, moi amplias en Galicia. Na actualidade recibimos con verdadeira satisfacción a demanda destes servizos por parte de industrias forestais que queren mellora-las situación dos montes e dos seus aproveitamentos mediante a implantación de fórmulas asociativas entre os propietarios.

En síntese, a financiación da actividade da nosa Asociación nesta etapa provén porcentualmente das partidas que seguen:

- Cuotas dos socios.....	10%
- Fomento do asociacionismo e actividades de extensión forestal mediante convenios coa Administración	60%
- Apoio entidade bancaria	8%
- Servizos técnicos a socios.....	10%
- Publicidade en boletín.....	6%
- Subvencións e doacións	6%

3. O proxecto de futuro.

A xeralización da esixencia social de mellora do noso entorno ambiental e o horizonte de medrío da demanda de produtos forestais está a provocar un gran dinamismo no sector forestal galego. Sen dúbida esta perspectiva obrigaranos a dedicar un gran esforzo humano e económico para mellora-la situación das nosas masas forestais. Nesta tarefa as organizacións dos selvicultores han xogar un papel relevante especialmente en Galicia onde máis do 90% da superficie forestal é propiedade privada.

O proxecto de asociación que pretendemos deberá estar baseado nunha organización cada día máis profesionalizada que tería as liñas básicas de traballo que seguen:

3.1. O acercamento da asistencia técnica ó propietario de montes e ás comunidades de montes veciñais.

A AFG ten prevista a apertura de sedes en distintas comarcas de Galicia. Nelas téc-

nicos selvicultores e animadores sociais cualificados poderán atender debidamente as demandas de asesoramento integrándose no entorno social desas zonas.

Non só se trata de transmitir coñecementos e prestar asistencia técnica senon de apreza-las motivacións dos propietarios e adaptarse ás súas demandas con novas estratexias e para elo resulta imprescindible contar co apoio de investigadores sociais que fagan visibles as novas formas de xestión forestal. A implantación de modelos asociativos, a realización de plans de intervención nos que conflúen intereses de propietarios, administración e industrias transformadoras para favorece-la chegada de capital ó monte, deberán se-los instrumentos fundamentais que fagan posible este traballo.

3.2. A representación institucional dos propietarios de montes.

A influencia da AFG en órganos de decisión de política forestal transmitindo ideas e planteando os problemas do noso monte ha ser potenciado ó máximo. Este ano a Administración Autónoma Galega convocou unha mesa do sector forestal que pode chegar a se-lo lugar de encontro dos distintos protagonistas do sector e a exercer como órgano consultivo da Administración. Esta iniciativa, vella aspiración do sector, foi ben acollida por todo o colectivo forestal que deberá procurar dotala de contido, actividade e dimensión institucional para buscar solucións de forma negociada ós problemas e conflitos que se presenten.

Por outra parte, a voz dos selvicultores deberá oírse noutros foros de maior ámbito. A creación da Unión de Selvicultores do Sur de Europa pode chegar a se-lo marco ideal para a realización de proxectos comúns, á vez que debe xogar un papel decisivo ante as instancias comunitarias de acordo coa importancia da produción forestal que representa.

3.3. A comercialización dos produtos forestais.

Hai agora aproximadamente un ano, a AFG establecía, mediante un acordo coa Consellería de Agricultura, un servizo de estimación e valoración da madeira. Este servizo viuse prestando de forma gratuita a tódolos propietarios e comunidades de montes que o solicitaron. Pódese afirmar que por primeira vez en Galicia, fóra dos órganos da Administración, dispónse dun servizo profesionalizado destas características. O enxeñeiro responsable deste traballo axustou modelos de cubicación ás características das nosas masas e desenvolveu un programa informático que permite manexalos datos de campo con rapidez e fiabilidade. Este pequeno logro foi para nos un punto de arranque esencial para chegar a conseguir que os propietarios forestais poidan exercer-la súa actividade comercial con información suficiente e introducir unha dimensión empresarial nas súas transaccións. Merece especial atención este aspecto, dado que algúns consumidores de madeira aínda consideran un éxito comercial lograr que o vendedor non chegue a sabe-lo prezo real da madeira nin os criterios que se empregan para o establecer.

A negociación coas empresas consumidoras e o fomento de iniciativas que procuren a agrupación de oferta de madeira abre un novo campo de traballo que é necesario acometer nos próximos anos: a comercialización das materias primeiras que xeran os nosos bosques non admite polas súas características cargas de intermediación e a distancia que hoxe separa ó produtor da industria consumidora é demasiado grande.

3.4. A formación e o establecemento dunha cultura forestal.

No noso país, con cerca dun millón de hectáreas de bosque productivo, aínda se descoñece o que significa a palabra selvicultura. Boa proba delo é a dificultade en atopar algunha persoa nas zonas rurais que se autocalifique de selvicultor. Elo dá unha idea da urxencia en acometer unha acción de divulgación forestal de amplo espectro.

En primeiro lugar, e con resultados a curto prazo, debe se-lo colectivo de propietarios de montes e comunidades de montes veciñais o obxectivo destes programas cun tratamento específico en función da comarca onde desenvolvan a súa actividade.

En segundo lugar, con resultados a medio e longo prazo, é igualmente perentorio incidir na sociedade a fin de crear unha nova cultura forestal. Neste apartado merecen unha especial atención os nenos e xoves estudantes, os docentes, as entidades culturais e os profesionais dos medios de comunicación, todos eles principais protagonistas da difusión cultural.

Respecto ás actividades de divulgación forestal, a AFG elaborou un programa de difusión de técnicas selvícolas dirixido a propietarios forestais para o seu desenvolvemento en cursiños de dez horas de duración. Este programa, xa impartido en sete termos da provincia de A Coruña, tivo unha acollida moi satisfactoria. A edición dun cuaderniño co contido deste programa e a organización de novas aulas noutros puntos de Galicia ocuparán parte da nosa actividade nos próximos tres anos.

SUMMARY Included here both associative history of the forest production and a brief description of the forests situation in Galicia at the time when the Asociación Forestal de Galicia was born. From this information, the main problems of the Asociación start stage are pointed out, together with a description of the policy adopted in order to get this organization consolidated; in particular those association models to intervene in forestry. Finally a synthesis is made of the Asociación Forestal de Galicia growth perspectives. Also described here are the main worklines to be developed in the future.

POR UN DESENVOLVEMENTO COMUNITARIO NO NOSO AGRO*

Tereixa LEDO REGAL

Centro de Documentación para o Mundo Rural Galego

O desenvolvemento comunitario como metodoloxía e práctica provocadoras de respostas das comunidades rurais á súa anomia. Exame e valoración das experiencias no agro galego nos últimos tempos.

A problemática que xira ó redor do mundo rural galego é unha problemática global que necesita tamén de respostas globais.

Non imos presentar aquí unha análise desa realidade social rural galega; análise que habería que ofrecer, desde logo, de ter máis espazo á nosa disposición. O que si faremos será dar unhas pinceladas que, aínda que xa por moitos coñecidas, axudarán a si-tuarnos.

Polo tanto, estamos diante:

- dunha organización social, dunha cultura e dun mundo de relacións sociais rurais en declive.
- de economías agrarias deprimidas e con aparente pouco futuro.
- dun tecido social débil.
- dun proceso de modernización das estruturas, fundamentalmente das económicas, baseado nun modelo externo, e non centrado nas propias comunidades rurais.
- modelos de vida e de conducta social copiados do mundo urbano.
- de comunidades con pouca vida; con grupos e movementos de base pouco numerosos.
- políticamente, con pouca participación.

En resumo: ás comunidades, ás parroquias rurais, estalles faltando capacidade de análise dos propios problemas, capacidade de decisión sobre si mesmas e, finalmente, capacidade de organización e mobilización para responderen e crearen camiños de seu.

E isto no contexto das sociedades tecnocráticas modernas, de cara ás que parecemos ir camiñando, sociedades que tenden a afasta-lo poder de decisión, de xestión e de acción do propio corpo social.

* Recibido en Abril de 1989.

1. O desenvolvemento comunitario como resposta.

Respondendo a esta problemática aparecen unha serie de instrumentos, de estratexias, de técnicas e de accións encamiñadas a “promove-la participación comunitaria de capas sociais e de bolsas de poboación que doutro xeito desenvolven cada vez máis a súa anomía cultural, o seu illamento social e a súa indiferencia política”. (1)

Esta “animación”, segundo o campo no que se incida, é denominada “animación socio-cultural” (accións que promoven actividades e vida socio-culturais), “animación socioeconómica” (dirixidas a potencia-los recursos económicos, humanos, ...da comunidade), etc...

As aportacións coordinadas dos diversos campos de animación (cos seus diversos programas de actuación) dan lugar a un proceso global de animación, que chamamos “animación comunitaria”.

Supón supera-las accións parciais, co resultado dun desenvolvemento integrado da comunidade rural ou “desenvolvemento comunitario”.

Os rasgos claves da animación e do desenvolvemento comunitarios poderíanse resumir nos seguintes puntos (2):

- Concretízase nun territorio determinado: a comunidade parroquia(s), concello ou comarca, segundo os casos) (3).
- A comunidade é o suxeto principal, e principal destinatario tamén da animación e do desenvolvemento comunitarios.
- O que significa que a comunidade é a base e a protagonista do seu desenvolvemento; que ten capacidade de autodeterminación e de autoxestión.
- Prima, polo tanto, a participación local.
- O ritmo do desenvolvemento ven dado pola propia comunidade; pode ser predisposto desde fóra (por técnicos ou pola Administración...) pero nunca imposto artificialmente.

“Pensar”, “decidir”, “actuar” (segundo algúns) (4) ou “comprende-la propia realidade”, “cunha actitude crítica” e “organizarse para lle da-la resposta á propia proble-

(1) Eduardo Delgado, citado en “Escritos sobre promoción sociocultural”, Avelino Hernández (1987) páx. 49.

(2) Recollidos de aportacións de varios teóricos no tema: Avelino Hernández, Marco Marchioni e Angel de Castro.

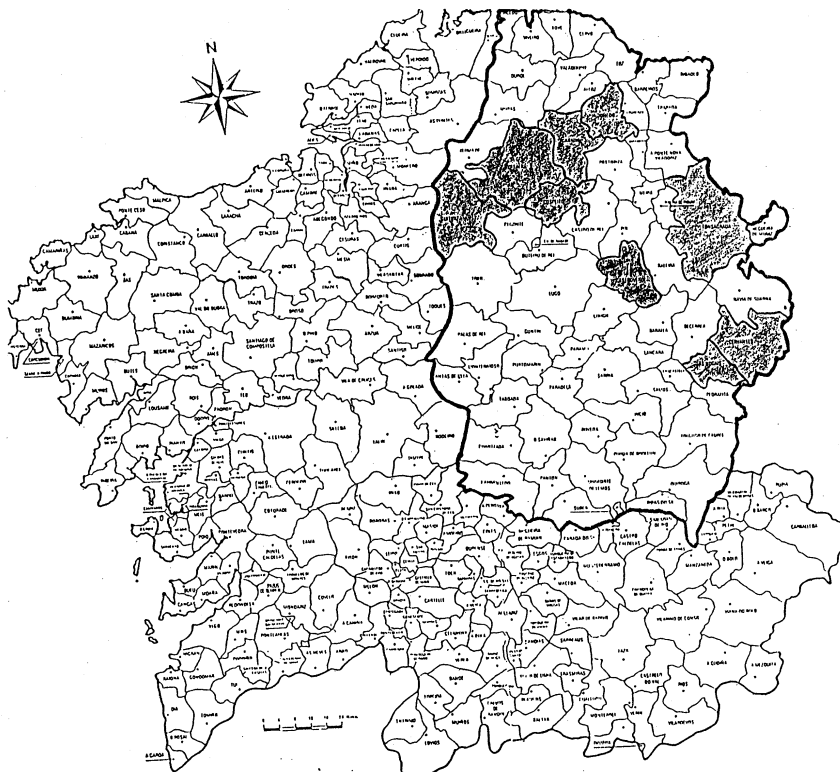
(3) Os catro elementos estruturais que Marchioni (1987), páx. 68-80 recolle como diferenciadores da comunidade son:

- un territorio común onde se dan unhas relacións sociais, uns conflitos, etc., determinados.
- unha poboación: grupos, clases sociais...
- cunhas demandas e uns recursos determinados.

(4) Enrique Aranz Villalta, *movimientos culturales en el mundo rural*, páx. 142.

mática” como comunidade (segundo a linguaxe doutros (5) serían, así, os tres momentos principais da dinámica da animación e desenvolvemento comunitarios (6).

Definidos os contidos do quefacer socio-comunitario, notámo-la súa contribución, básica, para a existencia dunhas comunidades, dunha poboación e dunha sociedade civil vivas e dinámicas que participen realmente na construción social da realidade rural; para o reforzamento e a revitalización dun verdadeiro estado de democracia.

Concellos de Lugo con presenza de animación e desenvolvemento comunitario.

Concellos de:

- Mondoñedo • Abadín • Vilalba • Cospeito • Guitiriz
- Cervantes • As Nogais • Castroverde • A Fonsagrada

(5) Angel de Castro La animación cultural, nuevas perspectivas, Deputación de Valladolid, 1987, pág. 52.

(6) As características do modelo de desenvolvemento proposto nunha das ponencias das Xornadas de Debate sobre “Promoción sociocultural y desarrollo comunitario en zonas rurales” (año 1986) son: integral e integrado, endógeno (que aproveita os recursos autóctonos), ecolóxico, local, equilibrado e harmónico (tecnoloxías blandas...), de base popular, social, cooperativo, cultural. Páxs. 42 e 43.

2. O desenvolvemento comunitario no agro galego.

No mundo rural galego estas experiencias de animación e desenvolvemento comunitarios, aínda que pouco numerosas polo de agora, van facendo a súa aparición.

Na provincia de Lugo contamos unhas 9 experiencias deste tipo, localizadas nos concellos de Cervantes, Abadín, Mondoñedo, A Fonsagrada, As Nogais, Guitiriz, Vilalba, Cospeito e Castroviride; cada unha cunhas características peculiares.

a) Concello da Fonsagrada.

Créase unha asociación cultural e un patronato-museo, que son as organizacións que estrutura tódalas actividades. A experiencia pódese incluír dentro do que chamamos “desenvolvemento comunitario” porque ten incidencia tanto nas áreas cultural e social coma na económica e educativa.

b) Concello de Abadín.

Aquí o elemento cohesionador das accións levadas adiante nos ámbitos económico, educativo, cultural e social é o relixioso.

A estrutura creada son grupos parroquiais de veciños que, desde a análise da realidade e a reflexión-formación, van transformando o seu entorno (varias asociacións de montes veciñais funcionando comunitariamente, concentración parcelaria en diversas parroquias, atención á terceira idade...).

c) Concello de Cervantes.

O equipo de promoción da zona, logo da análise da situación, pretende o desenvolvemento integral da comunidade desde diversos campos de animación; fundamentalmente dándolle unha resposta á problemática socio-económica, que se valora como primordial. Na creación dunha cooperativa de apicultura reside o primeiro éxito do labor iniciado.

d) Concello de Mondoñedo. Parroquia de Oirán.

A animación desenvólvese neste caso a nivel educativo-cultural e socio-económico, a través da creación dunha agrupación de produtores para a venda do leite en común; agrupación que tende a funcionar tamén a nivel de servizos diversos para os socios e como asociación veciñal.

E de destaca-la participación e o protagonismo de certos veciños-socios en toda a dinámica.

e) Concello de Vilalba. Parroquia de Noche.

A partir da experiencia de 9 veciños, que deciden a venda do leite en común, xorden na parroquia novas iniciativas, influídas por esta primeira: unha cooperativa de consumo e unha asociación cultural.

f) Concello de Guitiriz.

A creación dunha asociación cultural xuvenil é o núcleo organizativo da animación e de desenvolvemento do concello neste caso; animación e desenvolvemento

to que inciden sobre todo no campo cultural e social.

Para responder ó modelo de desenvolvemento comunitario quizais falte unha animación decidida no nivel socio-económico.

g) Concello das Nogais.

Preténdese actuar nos campos económico, social e cultural a través da creación dunha cooperativa de queixo e de diversas actividades nas demais áreas.

A iniciativa parte neste caso, e a diferenza dos demais, do mesmo Concello, quen contrata un equipo multidisciplinar de técnicos.

h) Concello de Cospeito. Parroquia de Muimenta.

Chégase a constituír unha asociación cultural que realiza actividades tanto a nivel cultural e social coma educativo e económico (organización das feiras anuais MOEXMU).

i) Concello de Castroverde.

A animación e o desenvolvemento comunitarios realizáronse aquí a través do labor da asociación cultural de Castroverde e da asociación veciñal da parroquia de Vilabade, de onde xurdiu a experiencia. Os éxitos numerosos a nivel cultural e de traballos parroquias (fixéronse máis de 30 obras comunitarias, algunhas de envergadura) tornáronse dificultades cando se pretendeu entrar no terreo socio-económico (cooperativa, gando comunitario nos montes veciñais...).

A pesar destas realidades, as deficiencias son aínda numerosas no marco do desenvolvemento comunitario rural:

— Poucas experiencias deste tipo.

— Baixa profesionalización dos axentes de animación, que na súa maior parte son voluntarios remunerados (mestres con escola na parroquia ou concello, sacerdotes, axentes de Extensión Agraria...).

Dos 9 casos de desenvolvemento comunitario que atopamos na provincia de Lugo, só nos concellos de Cervantes e As Nogais hai profesionais contratados para o traballo comunitario.

E en Cervantes a iniciativa parte tamén dun grupo de voluntarios que demandan apoio de diversas entidades públicas e privadas.

— Falta de financiamento e de apoio por parte da Administración, e falta de recursos en xeral.

— E inexistencia de equipos interdisciplinares, profesionais contratados pola Administración, que respondan a plans territoriais globais de desenvolvemento.

Os equipos de Servicios Sociais Comunitarios Comarcais, dependentes da Consellería de Traballo e Benestar Social, e que van comenza-la súa andadura a principios do vindeiro mes de xuño, poderíanlle dar respostas, quizais, a este vacío actual.

Os éxitos, apreciadas as condicións anteriores, son de louvar: a pesar das deficiencias de profesionalización, de coordinación, recursos e financiamento (por non citar máis), certas experiencias foron xurdindo, abrindo camiños, marcando pautas e métodos de actuación, sendo modelos de referencia exemplificadores e significativos do moito traballo comunitario que se podería realizar nas aldeas galegas.

3) As experiencias de animación e desenvolvemento parciais.

Chamamos así as experiencias que inciden unicamente nun dos campos posibles: o cultural, o económico, o educativo, o social, ...e que polo tanto non chegan a darlle unha resposta á problemática global existente.

Son as máis numerosas dentro do panorama da Galicia rural, aínda que, como apuntaba ó principio, a sociedade rural galega está orfa de estruturas organizativas.

Podemos destacar a nivel económico as realidades seguintes:

- Cooperativas de produción, consumo e venda.
- Cooperativas de confección (que recellemos aquí por estar case exclusivamente compostas por socias de ambiente rural).

Polas condicións de traballo que as caracterizan, seméllanse máis a economías negras que a cooperativas.

- Asociacións de montes en man común.
- Grupos de comercialización de leite.
- Grupos de compra e utilización de maquinaria en común.
- Sociedades agrarias de transformación.
- Mutuas gandeiras.

En canto ó campo da cultura, pódese falar de tres figuras principais:

- Os centros recreativo-culturais e teleclubs.
- Os grupos de “Preescolar na Casa” (cos que, desde a animación educativa de nenos e pais, se acada en casos a animación de actividades parroquiais).
- As asociacións culturais, que son as de máis relevancia.

A nivel social, son as asociacións de veciños e as asociacións de mulleres as que destacan. Estas últimas non polo seu gran número, senón pola súa novidade no noso ambiente.

A nivel relixioso tamén aparecen algúns grupos que, desde concepcións relixiosas, están tendo incidencia na vida da comunidade.

4. Os axentes de animación e desenvolvemento no agro galego

Como ben apuntábamos no apartado 2, a falta de profesionalización e remuneración, así como o nivel de voluntariado existente, son os temas candentes na actualidade, neste ámbito.

É na década dos setenta cando empezan a producirse estes primeiros procesos transformadores no agro galego. Sacerdotes e mestres cumpren a función de “guías” e animadores das comunidades.

O avance social xenera en cambio na década actual a aparición dunha serie de persoas con xéneses moi diversas: asistentes sociais, veterinarios, sindicalistas, fillos de labregos con estudos superiores ou universitarios, técnicos agrícolas con explotación propia, axentes de Extensión Agraria...

Este grupo tan heteroxéneo na súa procedencia adquire sociolóxicamente unha certa cohesión de intereses por canto todos eles inflúen no labor de apoio á renovación e modernización do campo en Galicia, dinamizando procesos productivos e asociativos numerosos.

Agora ben, a forza de animación que eles representan está seriamente dificultada por varios factores: a ignorancia mutua de experiencias e traballos realizados, a escasa interconexión e coordinación entre animadores, a ignorancia informativa e a incorrección de análises.

5. A xeito de conclusións

Habería que suliñar quizabes os seguintes puntos:

1. O mundo rural galego necesita urxentemente estruturas organizativas.
2. Precisa axentes, animadores, integrados no ambiente rural, que saiban poñer en marcha o potencial dinámico que existe nese medio.
3. Hai poucas iniciativas de animación e desenvolvemento comunitario e algunhas están esmorecendo por falta de apoios económicos, de asesoramento técnico, de intercambio de métodos de traballo, de animadores profesionalizados.
4. Pero existen iniciativas e existen experiencias. O que indica que as comunidades rurais poden e saben, cando se invisten esforzos e medios nelas, darlle resposta propia e organizada á súa realidade.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

HERNANDEZ, Avelino, Escritos sobre promoción sociocultural. Editorial Popular, S.A., Diputación de Valladolid, 1987.

MARCHIONI, Marco, Planificación y organización de la comunidad. Editorial Popular, S.A., Ministerio de Cultura, 1987.

CASTRO, Angel de, Aulas de cultura en el medio rural. Historia de una experiencia. Editorial Popular, S.A., Ministerio de Cultura, 1987.

La animación cultural, nuevas perspectivas. Editorial Popular, S.A., Diputación de Valladolid, 1987.

Varios: Agricultura, vida rural y asociacionismo. Documentación social, 72. Editorial Cáritas. Madrid, 1988.

Varios: Promoción sociocultural y desarrollo comunitario en zonas rurales. Editorial Popular, S.A., Diputación de Valladolid, 1987.

Varios: Traballo comunais no mundo rural''. Boletín Avriense, 7. Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense, 1987.

SUMMARY The community development as methodology and practice that rouse responses from rural communities to its lack of norm. Consideration and appraisal of experiences in the galician country in the last few years.

COOPERATIVISMO AGRARIO EN GALICIA*

Antonio CAMPOS BEIRO

Faise unha síntese, caracterización e proposta de programa sobre o cooperativismo agrario galego. 1. *O movemento cooperativo*; 1.1. Antecedentes históricos; 1.2. Evolución lexislativa; 1.3. Funcións da cooperación; 1.3.1. comercialización da produción. leite. carne. 1.3.2. Abastecemento de produtos; 1.3.3. Prestación de servizos; 1.4. Outras cooperativas; 1.5. Canles de participación e representación; 1.6. Formación dos socios. 2. *Análise das causas do fracaso das agrupacións cooperativas*; 2.1. Causas xenéricas do fracaso; 2.1.1. Derivadas do marco xurídico; 2.1.2. Derivadas do financiamento; 2.1.3. Derivadas da dimensión da entidade; 2.1.4. Derivadas das deficiencias formativas; 2.1.5. Derivadas das deficiencias de formación e asistencia técnicas; 2.1.6. Derivadas da xestión empresarial; 2.1.7. Derivadas da organización societaria. 3 *Situación do cooperativismo agrario en Galicia*; 3.1. Introducción; 3.2. Situación actual; 3.3. Bases para a elaboración dun programa de cooperación; 3.4. A cooperativa a través das entidades existentes; 3.5. A cooperativa en novas actividades e áreas xeográficas. 4. *Conclusiones*.

1.- O MOVEMENTO COOPERATIVO

1.1.- ANTECEDENTES HISTORICOS

Enténdese por “movemento cooperativo” o fenómeno social acaecido en Europa a mediados do século XIX, nado como medio de defensa dos pequenos produtores (agricultores, artesáns, obreiros) fronte ó capitalismo industrial. Está baseado nos “principios cooperativos” establecidos polos teceláns de Rochdale no ano 1844 e adaptados á realidade actual pola A.C.I. no congreso de Viena o ano 1966.

Sen embargo, principalmente no sector agrario, tanto en Galicia coma no resto de España, danse moito antes interesantes modelos de cooperación informal que convén ter en conta para enxuciar-la situación actual, ben porque algúns deles aínda subsisten en estado primitivo ou arroupados por novas fórmulas, ou ben porque supuxeron na poboación agraria o desenvolvemento de certos hábitos de conducta e de valores culturais que poden condiciona-lo desenvolvemento actual do movemento cooperativo agrario.

As manifestacións máis relevantes destas fórmulas tradicionais de cooperación que subsisten desde a antigüidade son: a axuda mútua na realización de tarefas, arranxo e conservación de camiños, uso en común de bens de propiedade comunal, muñíos comunais, mutuas gandeiras, regas comunitarias e outras moitas. Este colectivismo agrario tradicional coexistindo coa explotación familiar, era a forma máis xeneralizada de cooperación ata a chegada do liberalismo económico; a propiedade comunal era a base ma-

* Recibido en Abril de 1989.

terial deste colectivismo, que aínda mantén unha relativa importancia en Galicia e boa parte do norte de España, sobre todo nas zonas de montaña.

1.2.- EVOLUCION LEXISLATIVA

A Lei de Sindicatos Agrícolas de 1906 tiña máis carácter cooperativo que sindical, e aínda que non fixaba un réxime cooperativo propio é considerada en xeral como a primeira Lei cooperativa. Aproveitando a súa cobertura xurídica, as organizacións cooperativas buscaban un alivio, baixo a forma dos “sindicatos católicos”, para a grave situación pola que atravesaba o pequeno agricultor. A súa implantación en Galicia coincide co predominio da pequena e mediana propiedade, aínda que a súa importancia comenza-se a decaer a partir do ano 1924.

A Lei Xeral de Cooperativas de 1931 é a primeira que contempla de forma global e sistemática o feito cooperativo, acadando un elevado nivel técnico e gardando fidelidade ós “principios cooperativos”; foi promulgada recén instaurada a 2.ª República. Durante esta época fanse varios intentos de reforma agraria, concebida principalmente como unha redistribución da propiedade nas rexións latifundistas. Tamén contempla a creación de empresas cooperativas en substitución dos latifundios expropiados, contendo normas para o fomento da cooperación entre os novos propietarios.

En 1938, en plena Guerra Civil, promúlgase na zona nacionalista, con carácter provisorio, a Lei de Cooperación do 27 de outubro, en substitución da de 1931.

En 1940, o 26 de xaneiro, aparece a Lei de Unidade Sindical, que deroga á de Cooperación de 1938, excluindo as cooperativas do seu ámbito de aplicación.

En 1942 promúlgase a nova Lei de Cooperación do 2 de xaneiro e o Decreto do 11 de novembro de 1943 aproba o seu regulamento de aplicación. Con esta Lei mantense o esquema sobre o funcionamento e a estrutura da cooperación, pero queda distorsionada polas seguintes causas:

a) O movemento cooperativo queda integrado na Organización Sindical, configura-da polo sindicato vertical único.

b) Toda cooperativa, desde a súa creación, queda encadrada obrigatoriamente na correspondente Unión Provincial da súa clase.

c) As Unións de cooperativas non tiñan Asembleas Xerais e as persoas que ocupaban os cargos das súas “Xuntas Rectoras” eran nomeadas pola Organización sindical.

d) Non contemplaba a posibilidade de existencia de cooperativas de segundo e ulterior grao, desenvolvéndose as actividades económicas intercooperativas a través das Unións.

e) A Organización Sindical tiña a posibilidade de veto dos acordos tomados pola Asemblea Xeral ou a Xunta Rectora das cooperativas de primeiro grao, así como de reiteira-las persoas elixidas pola Asemblea Xeral para os cargos da Xunta Rectora.

En 1971, a Lei Sindical do 16 de febreiro atribúelle á Organización Sindical a facultade de estímulo e desenvolvemento do movemento cooperativo, e, neste mesmo ano, o

Decreto do 13 de agosto aproba un novo regulamento de aplicación da Lei de 1942, mellorando a democracia participativa e a posibilidade do desenvolvemento empresarial.

No ano 1974, o 19 de decembro, promúlgase unha nova Lei de Cooperativas, pero ata o ano 1978, en que o 16 de novembro se aproba o seu regulamento, non tivo a penas posibilidades de aplicación. Esta última lexislación supuxo un paso importante no perfeccionamento legal cooperativo e estivo en vigor ata o 8 de abril de 1987, data en que aparece na nova Lei que tentaremos comentar.

A Constitución Española aprobada no referendun do 6 de decembro de 1978, no seu artigo 129.2, establece: “Os poderes públicos fomentarán, mediante unha lexislación axeitada, as sociedades cooperativas”. En cumprimento deste mandato constitucional apróbase a Lei 3/1987, Xeral de Cooperativas, que ten como máis destacadas as seguintes características:

1) De acordo coa estrutura do Estado Español e a súa organización en Autonomías, o primeiro que hai que ter en conta é que as competencias de cada unha delas varían segundo os correspondientes Estatutos, de modo que Cataluña, Euskadi, País Valenciano e Andalucía teñen competencias plenas en materia de lexislación cooperativa, podendo polo tanto promulgar-las súas propias leis. Pola contra, Galicia e outras comunidades só teñen competencia para desenvolver-la Lei do Estado, e hai outras comunidades que non teñen ningunha competencia nesa materia. Esta situación supón unha gran complexidade, de tal modo que nas autonomías con competencias plenas esta Lei só ten aplicación con carácter supletorio, e máis no caso das cooperativas que teñan un ámbito superior ó autonómico. En Galicia é de plena aplicación, pero o Parlamento autonómico pode desenvolverla mediante regulamento. Pola contra, nas que non teñen competencias é de plena aplicación.

Todo isto supón que ó mesmo que ten que cumprir-las condicións de “Lei marco”, para evita-lo retraso na súa aplicación, ten que ser regulamentista, e polo tanto, moi estensa.

1.3.- FUNCIONES DA COOPERACION

As principais funcións ás que está chamada hoxe a cooperación, ademais das de produción, poderíanse resumir así:

- 1.- Comercialización da produción.
- 2.- Abastecemento cos produtos.
- 3.- Prestación de servizos.

1.3.1.- COMERCIALIZACION DA PRODUCCION

Producir vale por un, vender vale por dez.

É importante producir moito e producir barato, pero moito máis importante é obter uns bos prezos do produto no mercado.

Si, trátase de analiza-la gandería de leite, e loxicamente cando se fala da comercialización e industrialización do leite e da carne para conseguir un maior valor engadido das ditas producións hai que ter en conta:

I) Leite.

Parece claro que a razón que impulsa ós gandeiros a se asociaren en cooperativas para a comercialización e industrialización dos produtos non é outra que ter acceso ó beneficio que xera toda transformación industrial, que se non é mediante a unión cooperativa resulta imposible de alcanzar. Se a isto lle engadímolo previsible (xa iniciado) desenvolvemento de cooperativas e asociacións de consumidores, chegaremos á situación dje leva-los produtos de primeira necesidade directamente de produtor a consumidor. Inicialmente, a maior parte das cooperativas existentes só acadan a venda en común a través das industrias existentes, conseguindo un abaratamento da recollida e maior capacidade de negociación.

II) Carne

A tendencia cara á especificación na agricultura de hoxe fai pensar en que unha explotación debe dedicarse única e exclusivamente a unha especulación, carne ou leite. Agora ben, se temos leite imos producir tenreiros, e se a explotación familiar non os recría van a cebadeiros privados e, o que é máis grave, moitas veces a mans do capital e case sempre fóra das zonas de produción (Castela, Cataluña, Aragón, Levante...).

Unha solución a este dobre problema (especialización da produción e marcha dos cuxos) pode vir pola vía do cebadeiro comunitario de tenreiros, onde se recríen xuntos ata os 3-4 meses machos e femias de tódolos socios e despois os becerros vaian a ceba e as becerras a unha recría para reposición. Pola experiencia existente semella que o número aceptable para a posta en marcha da unidade se ceba deste tipo sería o resultado de que os socios aportasen aproximadamente as crías de 1.000 vacas (sobre isto hai experiencia).

Se este sistema se desenvolvese dunha maneira eficaz, o paso seguinte sería a posta en marcha dun matadoiro industrial e frigorífico, que elaborase a produción dos cebadeiros comunitarios (non coñecemos ningunha experiencia deste tipo).

1.3.2.- ABASTECIMIENTO DE PRODUCTOS

Os servicios máis importantes en canto a abastecemento son dous:

- 1.- Pensos concentrados (fabricación, distribución, etc.).
- 2.- Almacén (fertilizantes, sementes, apeiros e repostos, insecticidas, combustibles, etc.).

Pensos concentrados:

A elaboración de pensos concentrados nas cooperativas de produtores é un paso impor-

tante, xa que o propio conductor é o que controla a calidade da alimentación do seu gando, evitando a dependencia das empresas alleas. Por outra banda, a posibilidade de poñerse en contacto con cooperativas para a adquisición de materias primas (orxo, alfalfa, millo, veza, etc.) ofrece grandes posibilidades para o movemento cooperativo neste abastecemento.

Almacén:

En canto ó almacén, a maior vantaxe que se pode obter é un prezo máis baixo por volume de compra, pois pensar en montar unha cooperativa que fabrique fertilizantes compostos ou toda unha cadea de produción de sementes de alta selección semella unha solución moi difícil e distante polo momento; pode ser interesante unha central de compras con instalacións para a mestura de abonos simples.

1.3.3.- PRESTACION DE SERVICIOS

As posibilidades deste campo si que poderíamos asegurar que son ilimitadas:

- Control leiteiro.
- Inseminación artificial.
- Selección, recría e reposición de femias nais.
- Parque de maquinaria pesada.
- E un longo etcétera.

1.4.- OUTRAS COOPERATIVAS

Ata o de agora estivémonos referindo case exclusivamente á problemática das explotacións gandeiras, por serem as máis abundantes en toda a rexión, pero non debemos esquecer que, principalmente na comercialización, no abastecemento de materias primas e na prestación de servicios, aínda que con menos posibilidades na produción e na aplicación, o sistema cooperativo podería ser igualmente válido, con distintos matices, para as explotacións vitivinícolas, gandería sen terra, forestal e calquera outro tipo de producións que nunha área determinada acadasen o suficiente volume de produción como para poderen crear unhas estruturas empresariais rendosas.

Outro campo importante sería a creación e potenciación, nas propias cooperativas, de seccións de aforro e crédito, que poderían concentra-la oferta do aforro e facilita-lo financiamento, tanto das propias cooperativas coma das explotacións dos seus socios, integrándose a outros niveis en cooperativas de crédito.

1.5. CANLES DE PARTICIPACION E REPRESENTACION

Parece que é a cooperación o sistema idóneo para un desenvolvemento profundo, rápido e equilibrado do sector agrícola-gandeiro-forestal de Galicia. Agora ben, a coopera-

ción non é só un camiño para conseguir un desenvolvemento económico, senón que debe ser tamén unha canle de formación, educación e participación co produtor, rexendo os destinos da súa cooperativa e, en definitiva, da súa propia empresa.

De que se poña todo o empeño posible en que esa participación sexa efectiva e á vez non lle reste eficacia á empresa-cooperativa, que debe contar cos mesmos resortes de axilidade e agresividade para competir nun sistema capitalista coas empresas dese signo; de que se consiga conxugar plenamente democracia e participación, con eficacia, axilidade e boa xestión, vai depende-la boa marcha do futuro movemento cooperativo; de pouco nos vai servir que a cooperativa vaia ben na participación dos socios se a empresa dá perdas, e pouca cooperativa vai ser se a empresa dá ganancias e a participación do socio non existe.

Pensamos que a única maneira de que isto non ocorra é buscar unhas canles de participación efectiva para controla-la marcha da empresa-cooperativa.

Na época actual hai dúas situación distintas:

- I) Cooperativas de nova creación.
- II) Macrocooperativas xa en funcionamento e que sería conveniente reestructurar.

I) Cooperativas de nova creación.

Creo que a mellor maneira de chegar a empresas cooperativas potentes e con canles de participación suficientes é a asociación de cooperativas interparroquiais, que se poden asociar nunha de segundo grao, e estas á súa vez nunha de terceiro. Deste xeito as cooperativas interparroquiais serán sempre a canle de participación e discusión, á vez que serán pequenos almacéns de recepción de materias primas para a explotación familiar, simplificando moito a recollida e o reparto da empresa cooperativa de grao superior. Pódese substituír sen grandes problemas a parroquia polo concello, entidades intermedias ou unidades maiores.

II) Macrocooperativas xa en funcionamento.

Esta parece a situación máis difícil, pois hai que eliminar unha serie de vicios pasados, de persoas que se opoñen ás novas formas, e se cadra aínda hai que convence-lo socio para que saia da situación de sopor no que o sumiu a actuación paternalista de anteriores Consellos Rectores. Propoñémo-la seguinte organización: Elección en Asemblea Xeral do Consello Rector. Elección en cada zona dun representante que asista ás reunións do Consello Rector, con voz e sen voto (xuntas preparatorias), cando se traten problemas concernentes á súa demarcación. De resulta-lo ámbito parroquial moi reducido, poderíase substituír polo concello ou a entidade intermedia. É importante a posta en marcha de almacéns parroquiais que serían de nexos de unión dos socios e que faciliten a tarefa de reparto e recollida da empresa.

1.6. FORMACION DOS SOCIOS.

O desenvolvemento do cooperativismo está intimamente vencellado co nivel cultural e de formación integral das persoas destinadas a se-los seus posibles socios.

Polo tanto, é indispensable que estes teñan a posibilidade e o interese necesario para poderen recibir unha formación cultural, social, societaria, económica e contable mínima que poida servir de base para o coñecemento de aspectos elementais; ademais é necesaria a formación de persoal directivo e xerencial que poida desenvolver eficazmente as distintas funcións de representación e dirección.

2.- ANALISE DAS CAUSAS DO FRACASO DAS AGRUPACIONS COOPERATIVAS.

Conviría fixar previamente que se entende por “fracaso” dunha cooperativa agraria. Nunha utilización estricta do termo, poderíamos pensar na extinción ou desaparición da entidade. Pero eu creo que non é iso só. Tamén se pode falar de fracaso cando:

— A actividade económica e a vida societaria da cooperativa se van reducindo progresivamente, con perda de socios efectivos, eliminación de actividades cooperativizadas e, en xeral, arrastrando unha existencia lánguida que, en situacións extremas, chega a ser meramente “oficial” ou nominal.

— A agrupación non chega a satisfacer, cuantitativa ou cualitativamente, as necesidades que determinaron a súa creación.

— A expansión empresarial non se sustenta sobre unha sólida estrutura societaria —por deficiencias de convicción e participación dos socios xérase un “xigante cos pés de barro” ou, sinxelamente, unha entidade de escaso carácter cooperativo e progresivamente arredada dos intereses dos agricultores.

— Non hai continuidade no proceso cooperativo iniciado por unha agrupación cando esta non se propón metas sucesivas en función do conxunto das necesidades dos socios ou das circunstancias que afectan á actividade cooperativizada (novas actividades e servicios, perfeccionamento das tradicionais, colaboración e integración con outras agrupacións similares, etc.).

Os fracasos cooperativos, entendidos con amplitude que aquí se expón, teñen graves repercusións para o sector agrario. Dunha banda, convén considera-los prexuízos directos que representan para os socios afectados. Doutra, o efecto negativo para outros agricultores coñecedores do fracaso absoluto dunha cooperativa concreta; efecto que en casos sinalados se prolonga amplamente no tempo, mesmo en puntos relativamente distanciados do lugar onde radicaba a entidade. Finalmente, convén sinalar que mesmo o que poderíamos chamar fracasos relativos das cooperativas agrarias contribúen a configurar unha imaxe deteriorada das fórmulas asociativas, que son vistas cun receo xenérico por moitos agricultores, e como vías sólidas para a superación en profundidade dun bo número dos seus problemas.

Para coñecermos máis debidamente as principais causas de fracaso, clasificámolas en dous grandes grupos: xenéricas e específicas; entrando nesta ocasión unicamente na análise das xenéricas e deixando as específicas por seren máis de detalle.

2.1. CAUSAS XENERICAS DE FRACASO.

2.1.1.— DERIVADAS DO MARCO XURIDICO.

a) Erros na elección da fórmula asociativa. Moitas veces elíxese á lixeira a fórmula cooperativa para fins que non son indicados a este tipo de sociedades e outras veces, que sería máis conveniente esta fórmula, elíxense outras por capricho ou de forma arbitraria.

Tamén ás veces se fan agrupacións informais que poden ser interesantes como primeira experiencia, pero polo xeral teñen o risco de non chegar a consolidar a agrupación cando xa é unha necesidade, podendo chegar a crear grandes problemas internos.

b) A falta dunha verdadeira e decidida política do fomento do cooperativismo agrario, hai que eliminar moitas trabas, asumir responsabilidades concretas, tanto por parte dos organismos representativos do sector coma da propia Administración autonómica no seu conxunto, co fin de levar unha actuación coordinada e eficaz en completa colaboración.

2.1.2. DERIVADAS DO FINANCIAMENTO.

O funcionamento eficaz e a expansión das agrupacións agrarias requiren continuos investimentos e importantes volumes de capital circulante. O máis frecuente é que estas entidades estean descapitalizadas, o cal esgana a súa actividade e compromete o seu futuro.

a) As liñas de crédito ó alcance das agrupacións agrarias, son ás veces insuficientes e non sempre se dispón de cartos. Ademais non teñen como base uns indispensables estudos de viabilidade técnica, financeira ou organizativa.

b) Por outra banda, o autofinanciamento é xeralmente moi escaso, dando lugar a unha maior dependencia exterior, con outros custos. Nisto, coma noutros aspectos, o fracaso comenza xa na propia constitución da sociedade. Non se pode pensar en facer unha empresa sólida e forte economicamente con aportacións dos socios ou con capital da orde de 5 ou 6.000 pesetas.

É certo que a capacidade económica dos nosos agricultores é xeralmente baixa, pero cando non se fai un esforzo importanteponse en dúbida a verdadeira consciencia e seguridade dos socios no proxecto, así como a vontade firme de levalo a efecto.

Por outra banda, o recurso e o financiamento exteriores, aínda que afectan igual ou máis aínda a economía dos socios cá aportación directa, xogan un efecto psicolóxico aparentemente de menos compromiso.

Tampouco as agrupacións existentes desenvolven normalmente as accións cooperativas necesarias para a captación de aforro dos socios nin participan con outros socios na creación de sociedades de garantía recíproca.

2.1.3. DERIVADAS DA DIMENSION DA ENTIDADE.

Pódese dicir, sen medo a trabucarse, que agás excepcións, un dos máis grandes problemas da agricultura de grupo en Galicia é a desaxeitada dimensión destas empresas

asociativas, xa sexa por unha excesiva atomización en pequenas agrupacións, ben por unha total desconexión, entre elas, con independencia do seu tamaño, ou ben por un crecemento excesivo sen a necesaria adaptación á nova situación, tanto na orde social coma na empresarial, baseada xeralmente en criterios alleos ós verdadeiros intereses da entidade e aínda do sector, dando lugar a dúas situacións desfavorables, fonte de fracasos cooperativos e que analizamos con máis fundura.

a) Agrupacións que chegaron a acadar unha gran dimensión empresarial, con alto número de socios e amplo ámbito de actuacións, nas que o desenvolvemento societario non foi parello coa evolución económica. A escasa participación dos socios no goberno e control da entidade, así como as deficiencias nos mecanismos de información, chegan a xerar unha perda da consciencia cooperativa, que pode acabar na perda de confianza dos socios e a súa falta total de apoio en momentos difíciles.

b) Agrupacións concebidas a unha escala desaxeitada para o tipo de necesidades que hai que satisfacer e sen vocación de evolución cara a unidades empresariais suficientes. Isto está especialmente claro no caso da maioría de agrupacións de abastecemento de insumos e distribución de produtos.

Tamén o individualismo das agrupacións pode ser máis perigoso e estéril có das propias persoas. E verdadeiramente lamentable a competencia comercial que con frecuencia se produce entre agrupacións da mesma zona productora, que acoden ós mesmos mercados con produtos semellantes.

É fundamental substituí-la idea da “cooperativa” como meta pola do “sistema cooperativo”, comprometendo neste tanto a crecente cooperativización das diversas necesidades dos agricultores coma a integración, ata o nivel necesario, daquelas actividades que requiran dimensións superiores ás acadables no ámbito local.

2.1.4. DERIVADAS DAS DEFICIENCIAS FORMATIVAS.

En canto que as cooperativas agrarias son sociedades de persoas, que exercen un control democrático das mesmas, para que a súa participación na mesma sexa suficiente e axeitada cómpre que teñan a necesaria formación para así evitar moitos fracasos.

a) Se nos poñemos a analizar moitas cooperativas desde a súa constitución e nos preguntamos: ¿qué se lles dixo ós futuros socios respecto do que ían emprender?, ¿que visións teñen da nova entidade e dos seus condicionamentos técnicos, económicos, sociais e empresariais?, moitas veces sabemos que a meta inicial é a consecución dun número no Rexistro e, como máximo, a posibilidade de mercar os produtos fertilizantes uns céntimos máis baratos, ou de vender máis caros os produtos excedentarios, cando os haxa; non resulta estraño entón que con estes pensamentos, ás veces cargados de demagogia e falsas ilusións, poidan producirse fallos e mesmo graves fracasos. Ser socio dunha cooperativa non implica simplemente adquirir unha participación nunha empresa, supón ademais asumir unha “filosofía” e actuar con plena convicción na mesma.

Non é frecuente que os socios valoren adecuadamente a potencialidade das fórmulas cooperativas como instrumentos de poder real dos agricultores; para iso é preciso a com-

prender algúns fenómenos económicos e sociais, e esta comprensión é tamén imprescindible para aceptar unha serie de principios técnicos e empresariais, unha autolimitación da liberdade individual en beneficio do colectivo, unhas novas responsabilidades e compromisos, etc.

b) O problema formativo maniféstase igualmente nas cooperativas con tempo de funcionamento, tanto nos socios coma nos responsables, que moitas veces non fan cousas por non estaren debidamente preparados. A falta de sensibilidade ante os problemas formativos que afectan á agricultura asociativa é tan grande que practicamente non se tiveron en conta nos plans de formación profesional agraria. Para rematar hai que dicir que poucas son as cooperativas que aplican na práctica o principio da formación cooperativa, ben porque non teñen medios ou por esa mesma falta de sensibilidade.

2.1.5. DERIVADAS DE DEFICIENCIAS DE INFORMACION E ASISTENCIA TECNICA

A boa vontade e máis unha certa aceptación xenérica da necesidade da unión dos agricultores substitúen en moitos casos os estudos, as previsións e os esquemas empresariais e societarios, dando lugar a unha alarmante falta de rigor cando se emprende en moitos casos a constitución dunha cooperativa.

Os problemas de información e asistencia técnica prodúcense xeralmente a dous niveis: Un, que poderíamos chamar estrutural, debido á falta de información e estudos na adaptación de decisións de fondo, como son a constitución e configuración da entidade, a ampliación, a orientación dos investimentos, o establecemento de programas, a integración, etc. O outro nivel, de tipo funcional, refírese ás decisións empresariais e societarias que demanda continuamente a vida da entidade. As tarefas directivas esixen cada vez máis grandes cantidades de información, e isto contrasta co illamento, o empirismo e a falta de sistemática que caracteriza a moitas agrupacións agrarias.

2.1.6. DERIVADAS DA XESTION EMPRESARIAL.

Non debemos esquecer que os problemas, neste eido, constitúen as principais causas de fracaso de forma directa.

Como xa se indicou, a xestión empresarial comenza desde a creación da propia entidade, sentando bases sólidas sobre as que poida evolucionar o futuro da empresa, facendo os estudos iniciais (elección da dimensión adecuada, investimento, financiamento, mercados, conexión con outras entidades, etc.), sen esquecer a competencia que vai ter que aturar, soportando a presión de posibles forzas extracooperativas, con sólida organización e recursos, que poden sentirse lesionadas nos seus intereses. O comenza-lo funcionamento os problemas e as necesidades continúan en aumento, sendo preciso dotarse de persoal suficientemente preparado ou que se vaia preparando sobre a marcha para estar actualizado. Ademais, cómpre que exista unha boa comprensión e máis un bo en-

tendemento entre o persoal técnico e xerencial e os órganos de goberno da entidade, de xeito que nin o Concello Rector sexa un freo sistemático ás iniciativas da Xerencia, nin esta poida asumir tarefas de representación da sociedade.

2.1.7. DERIVADAS DA ORGANIZACION SOCIETARIA.

A participación democrática dos socios na xestión e no control da entidade non só é un “principio” cooperativo senón que constitúe unha necesidade práctica rotunda, pois sen ela dificilmente pode haber convicción sólida e identificación cos obxectivos colectivos.

E evidente que a participación pasiva, é dicir, a simple aceptación rotinaria das decisións ou a colaboración só mentres a entidade resolve problemas, non é suficiente e, co tempo, resulta perigosa pola debilidade que xera na empresa asociativa.

E preocupante cando se chega á situación de que moitos socios falan da cooperativa como se se tratase de algo alleo e distinto ós seus propios intereses; e isto é bastante frecuente, como tamén o é a falta de asistencia ós actos sociais ou a asistencia a eles co único fin de escoitar, inhibíndose por completo ou, pola contra, badiando por todo sen motivo nin fundamento. Tamén é lamentable a falta de fidelidade no uso dos servizos cooperativos, como, por exemplo, a compra ou venda dos produtos fóra da agrupación, reservando para ela os de peor calidade ou só cando non se poden vender fóra.

Pero estes problemas non só aparecen nos socios; moitas veces están mesmo motivados pola actuación dos responsables, cando con accións contrarias ós intereses da entidade (incumprimento ou deixación de funcións, abusos nas súas atribucións, manobras para a participación da xente nova, monopolización da información e das decisións con incapacidade para desenvolver vías de comunicación e un longo etcétera), se separan do corpo social e contribúen a desestabiliza-la sociedade.

Pero estes problemas non son só consecuencia das persoas individualmente, como vimos ata o de agora, son tamén de estruturación, organización e formación, e tamén, neste aspecto, arrincan da propia constitución da entidade.

Depende de como xurdan, se de arriba a abaixo ou de abaixo arriba, se no proceso de constitución se deron xa as oportunidades de participación para face-la entidade, se se participou na redacción de documentos, se os novos socios coñecen e asumen practicamente as bases do sistema cooperativo, e outras moitas consideracións que se poderían facer.

Unha vez en funcionamento a entidade, os problemas anteriores non só continúan, senón que xeralmente empeoran, pois non sempre se idean os temas básicos da comunicación en dobre senso e a formación como base dunha eficaz participación. No caso das grandes agrupacións o problema empeora sobre todo se non responden a unha estrutura federativa (integración en unidades máis pequenas de aceptable vida societaria).

Incluso as agrupacións que en conxunto manteñen un razoable funcionamento pasarían con dificultade unha proba na que houbese que responder dos seguintes puntos:

- Boletíns utilizados e outros métodos de información social.
- Canles de comunicación para os socios, sistemas de aportación de suxerencias.
- Metodoloxía das reunións e outras actividades sociais.
- Fórmulas prácticas favorecedoras da participación e do control (xuntas preparatorias, comisións de estudo, seminarios, etc.).
- Fórmulas prácticas para a asunción de responsabilidades (comisións de traballo, de asesoramento, estudo de proxectos e de novas actividades, compromisos económicos, etc.).
- Sistemas de estímulo e penalizacións favorecedores da correcta participación cooperativa, tanto en actividades económicas coma sociais.
- Sistemas de estímulo ou adestramento e participación da xente nova.
- Cursos, actividades formativas e de animación sociocultural para os agricultores e as súas familias.
- Accións de promoción e apoio ó labor profesional e ó benestar familiar e comunitario dos socios, etc.

Por último, cómpre sinalar que a vitalidade societaria dunha agrupación non só é un ben en si mesmo e na súa repercusión dircta, senón unha condición indispensable para acadala máxima eficacia empresarial.

Para non alongar máis este traballo deixamos para outra ocasión as causas específicas do fracaso.

3.- SITUACION DO COOPERATIVISMO AGRARIO EN GALICIA.

3.1.- INTRODUCCION

Nunha organización económica da sociedade, os fortes investimentos de diñeiro buscan sempre aqueles sectores productivos onde se poida sacalo maior rendemento posible. Isto non ocorre polo xeral no agro, onde o resultado económico está condicionado por moitos factores limitantes, como poden ser, entre outros, os seguintes:

- a) Os riscos de tipo meteorolóxico e biolóxico.
- b) O encarecemento das materias primas necesarias para a produción (fertilizantes, sementes, pensos, pesticidas, apeiros e maquinarias, etc.).
- c) A dificultade da mecanización de moitas tarefas agrícolas e gandeiras.
- d) O control de prezos de moitos dos produtos agrarios, por seren considerados como de primeira necesidade.

Pero, ademais, en Galicia estas causas de baixo rendemento xúntanse con outras derivadas da estrutura da propiedade das terras, que están repartidas en xeral formando moitas pequenas explotacións, espallando a produción, de xeito que resulta máis difícil

e cara a concentración dos produtos en cantidades abundas para poder facer unha transformación e comercialización rendosa. Só pagando un prezo moi baso en orixe se podería pensar en sacar un beneficio alto e chamativo para o capital privado, pero iso empobrecería aínda máis o sector productivo e chegaría a poñer en perigo a propia produción, ademais de supoñer unha clara inxutiza.

Non obstante, é preciso que poidan facerse eses investimentos necesarios para conseguir a transformación industrial e a comercialización directamente, de xeito que xere un valor engadido, cre postos de traballo no propio medio para ocupa-la man de obra que non se poida ocupar nos traballos do campo, contribuíndo ó asentamento da poboación e evitando os desequilibrios demográficos.

Só mediante unha boa organización de tipo cooperativo e coas axudas necesarias se poderían facer estes investimentos axeitados, procurando máis prestar un servizo á produción, reducindo marxes e desenvolvendo o campo en beneficio dos seus habitantes e do país en xeral, que sacarles un alto rendemento ós cartos investidos.

3.2.- SITUACION ACTUAL

De termos só en conta o número de cooperativas agrarias existentes en Galicia poderíamos pensar que a situación é boa, pero se nos poñemos a analizar en profundidade podemos comprobar que moitas están sobrevivindo con gran dificultade, e gracias ó esforzo e a dedicación dos seus directivos principalmente, que case sempre de forma desinteresada están aportando unha gran dedicación á cooperativa, sen pediren nin recibiren unha mínima compensación a cambio.

Na maioría dos casos non pode ser de outra forma, xa que a cooperativa non dispón da situación económica necesaria para lles facer fronte ós mínimos gastos de funcionamento, debido case sempre a que a súa actividade empresarial e económica é tan reducida que se concibe máis coma un servizo ca coma unha empresa de carácter económico.

Pero se afondamos un pouco máis poderíamos atopar con outros moitos problemas que influen decisivamente no mal funcionamento de moitas cooperativas, e que poden conducir ó seu fracaso nun prazo máis ou menos longo se non se corríxen a tempo. Trataremos de analizar algunhas das posibles deficiencias para que, tendendo á súa corrección, se poidan evitar moitos fracasos:

- 1) Existen zonas no noso país nas que o número de cooperativas é elevado, mais a súa dimensión societaria económica é mínima.
- 2) Grandes áreas xeográficas nas que a penas existe implantación de cooperativas.
- 3) Cooperativas que estenden o seu ámbito de actuación a zonas comprendidas no ámbito natural doutras do mesmo tipo, e estas á súa vez no das primeiras, dando lugar a unha situación de concorrencia tanto na captación de socios coma na súa actividade. Outras teñen un ámbito territorial inadecuado para poderen atender con eficacia e rendemento a prestación de servizos ós seus socios.

- 4) Cooperativas polivalentes sen organizar en seccións as súas diversas actividades específicas, o que leva a unha confusión de tipo administrativo e, en moitos casos, á inxustiza na distribución dos resultados económicos.
- 5) Cooperativas con volume de actividades económicas tan reducidas que non permiten atender uns gastos mínimos de funcionamento e, ás veces, cunha falta de planificación da actividade que fai dubidar da súa viabilidade.
- 6) Grao de financiamento propio mínimo e escasas posibilidades de autofinanciamento para lograren o seu sostenemento e crecemento, polas escasas, e ás veces nulas, marxes comerciais aplicadas ós produtos que manexan.
- 7) Actividades importantes para o sector agrario sen cooperativizar, mesmo a través das organizacións existentes (transformación e comercialización de produtos e servizos varios, que sen teren carácter económico son moi importantes, como a coordinación do saneamento gandeiro, inseminación e outros).
- 8) Mínimo grao de coordinación entre cooperativas, impedindo a posibilidade de establecer concertos intercooperativas; fusión de varias pequenas para a construción doutras de maior dimensión empresarial; integración pola sociedade de varias noutras de segundo grao que poidan desenvolver novas actividades de tipo industrial ou comercial.

Poderíase afirmar que nas propias cooperativas, e entre elas, segue existindo en moitos casos un sentimento individualista e ás veces insolidario, e que no minifundismo endémico das parcelas e explotacións se transmite con tódalas agravantes a organización cooperativa, creando unha desorde no seu funcionamento que finalmente leva a esta falta de potencial económico e, consecuentemente, ó desánimo dos propios, cando non ó desprestixio popular.

Con frecuencia, a situación económica deficitaria obriga ás ampliacións do capital social ou a recorrer a capital alleo para poderse soste, cos custos adicionais que isto supón.

Estas e outras moitas deficiencias producen un efecto negativo na evolución de moitas cooperativas, de modo que:

- a) A actividade económica e a vida societaria van reducíndose progresivamente con perda de socios efectivos, eliminación de actividades cooperativizadas ata chegar a arrastrar unha existencia esmorecente que, en situacións extremas, conduce á inactividade.
- b) A sociedade non chega a satisfacer cualitativamente as necesidades e mailos obxectivos que determinaron a súa creación. Algunhas veces estes obxectivos fixéronse de forma pouco realista, movidos máis por unha voluntariedade e un optimismo en exceso, ca por un estudio técnico-económico de viabilidade rigoroso.
- c) A expansión empresarial non se sustenta sobre unha sólida estrutura societaria, por falta de convicción e participación dos socios, xerándose un “xigante con pés de barro” ou, dito doutro modo, unha entidade de carácter cooperativo pero que vai arredándose progresivamente dos intereses dos labregos socios.

SITUACIÓN DO COOPERATIVISMO AGRARIO EN GALICIA 1989

PROVINCIA	Coopert. de comercialización	Coopert. de abastecemento	Coopert. de mixtas Abas. com.	Coopert. de 2º grao	Coopert. de explot. comunt.	Coopert. con fábrica de pensos	Nº Total de Cooperat.	Nº Total de Socios (Familias)	Media de Socios por Cooperat.	Con actividade continuada	Con actividade esporádica	Sen actividade
A CORUÑA	9	41	75	2	19	11	157	20.525	130	120	24	13
LUGO	8	48	23	1	3	6	89	5.518	62	66	12	11
OURENSE	2	9	11	1	18	2	43	4.816	112	37	4	2
PONTEVEDRA	5	9	3	1	3	2	23	2.342	102	15	5	3
TOTAIS GALICIA	24	107	112	5	43	21	312	33.201	101	238	45	29
											283	

Fonte: Servicio de Fomento Cooperativo. Consellería de Agricultura.

3.3.- BASES PARA A ELABORACIÓN DUN PROGRAMA DE COOPERACIÓN

Ante a situación expresada a grandes rasgos anteriormente, cremos que cómpre dar unha resposta, polo que:

Toda actividade tendente a unha programación para o futuro debe partir dunha avaliación da situación actual e da actividade desenvolvida ata agora no campo correspondente.

Para facer unha programación en materia de agricultura de grupo, a análise e a avaliación deberán reflexar alomenos:

1. O grao de desenvolvemento alcanzado polas entidades asociativas nas distintas áreas xeográficas da Comunidade Autónoma e en cada sector productivo.
2. Os vacíos máis significativos existentes, tanto pola súa dimensión física coma pola repercusión económico-social.
3. A metodoloxía que se debe empregar para a eficacia dos programas e dos resultados, tanto no labor de promoción coma no de asesoramento, tendo en conta a situación de partida e os obxectivos que se puidesen acadar a curto, medio e longo prazo.
4. As axudas económicas e financeiras disponibles ou que poidan habilitarse.

De non actuar deste xeito, contemplando unha visión xeral previa, correríanse entre outros os seguintes riscos:

- 1) Dirixir de modo desequilibrado a actividade futura, atendendo preferentemente ó asesoramento demandado polas agrupacións existentes en detrimento do labor de promoción noutros posibles campos sen desenvolvemento abondo.
- 2) Centra-lo labor futuro na promoción de novas agrupacións, sen dispoñer da información suficiente sobre outras en funcionamento dentro de áreas limítrofes, no seo das cales podería ser máis xustificable a integración da actividade cooperativizable antes de crear outras novas.
- 3) Promove-la constitución das agrupacións, carecendo de referencias suficientes en torno a:

Avaliación dos beneficios que realmente lles veñen reportando ós labregos asociados as agrupacións en funcionamento similares ás que se pretendan promover.

A relación existente entre as dimensións da actividade e a situación das instalacións, os investimentos, os custos fixos e os custos variables.

Establecemento de programas sen o necesario protagonismo e participación do sector e sen a información relativa ós apoios ou ás actitudes dos organismos e das institucións.

3.4. A COOPERATIVA A TRAVES DAS ENTIDADES EXISTENTES

A partir dun coñecemento sectorial da cooperación en Galicia, e analizando a situación de cada sector (viño, leite, hortalizas, aprovisionamento de carne, madeira, etc.), poderase cuantificar a realidade existente, comprobar as necesidades e, sobre estas bases, elaborar programas de actuación e desenvolvemento cooperativos en cada sector.

Prescindir desta análise sectorial cooperativa tería o risco de:

1. Carecer de visión suficiente relativa ó papel que desempeña a cooperación tanto na produción coma na comercialización de cada produto.
2. Reducir a posibilidade de fomentar relacións máis convenientes entre as entidades actuantes no mesmo sector (unións, concertos, etc.).
3. Prescindir da posibilidade de contrastar estruturas e resultados entre as distintas agrupacións de cada sector (xestión).

Neste senso as análises sectoriais deberían reflexar, polo menos:

- a) A porcentaxe da produción total ou da actividade de que se trate realizada ou comercializada cooperativamente (viño elaborado, hortalizas comercializadas), xa que é ben sabido que a efectividade comercial será tanto maior en canto as agrupacións controlen unha parte máis ampla do mercado.
- b) A estrutura das empresas asociativas actuantes en cada sector:
 - Volume da actividade empresarial.
 - Grao de tecnificación.
 - Situación económico-financieira.
 - Proxecto e evolución empresarial (modernización, ampliación, diversificación).
 - Niveis de formación (xerencia-administración, rectores elixidos, socios).
 - Niveis de participación.
- c) Relacións xeográficas entre as agrupacións da comunidade Autónoma. coa mesma actividade económica. con actividades complementarias.
- d) Áreas xeográficas cubertas polas agrupacións actuantes en cada sector.
- e) Papel das cooperativas na modernización das explotacións, dos socios e na divulgación técnica.

3.5. A COOPERATIVA EN NOVAS ACTIVIDADES E ÁREAS XEOGRÁFICAS

A análise sectorial limitada a sectores con actividade asociativa non pode contemplar tódolos campos nos que a cooperativa ofrece posibilidades, xa que:

Existen áreas xeográficas nas que non se acadou un desenvolvemento asociativo suficiente, mesmo nos sectores máis desenvolvidos noutras áreas do País Galego.

A evolución da agricultura non vai parella coa evolución do asociacionismo agrario, adiantándose este nalgúns casos e retrasándose na maioría; de modo que as asociacións existentes non chegan a actuar en aspectos importantes, actualmente distintos dos que xustificaron a súa constitución (abastecemento de combustible e outros novos casos).

A modernización das explotacións e da vida rural leva consigo a necesidade de adoptar novas tecnoloxías e de dotarse de servicios que poidan xustificar novas agrupacións ou a ampliación das actividades xa existentes.

4. CONCLUSIÓN

1.ª Política de estruturas.

Tendente a conseguir explotacións viables que sexan a base das cooperativas do campo, abordando con urxencia, rapidez e eficacia, a concentración parcelaria, as rotacións, a clasificación de montes veciñais, etc.

2.ª Medidas de tipo legal.

Respetando as institucións tradicionais do Dereito Civil especial de Galicia, as normas referentes ás terras de emigrantes, así como a adecuación e actualización das formas de acceso á propiedade rústica, para o cultivador directo e persoal.

3.ª Axudas eficaces de financiamento e fiscais para a potenciación da agricultura de grupo.

4.ª Axudas que faciliten a potenciación de cooperativas de comercialización e de servicios.

5.ª Formación cultural, social, cooperativa e empresarial da poboación en xeral, pero sobre todo dos xoves que teñan vocación e interese por estes temas, a fin de que poidan chegar a estar preparados para prestar un bo servizo nas cooperativas.

6.ª Desenvolvemento dun movemento cooperativo integral, partindo das cooperativas básicas de ámbito local organizadas a nivel comarcal ou intercomarcal noutras de 2.º grao e a nivel provincial ou rexional de ulterior grao.

7.ª Desenvolvemento da cooperación de crédito a partir das seccións de aforro e de crédito das cooperativas básicas.

Sería necesario levar a cabo:

Enquisas de intención de produción.

- Estudios de rendemento de cultivos diversos.
- Información de precios e mercados.
- Formación de vendedores.
- Mapa cooperativo sectorial e zonal.
- Escola de Cooperativas.
- Establecemento da ensinanza cooperativa nas escolas.
- Estudios dos sectores productivos con implantación cooperativa en situación xeográfica.
- Análise de actividades económicas dos servicios sen cooperativizar.
- Estudios técnico-económicos de viabilidade tanto nas cooperativas existentes coma nas de nova creación.
- Posibilidades de colaboración entre cooperativas (concertos, fusión, integración).
- Creación dun equipo técnico que atenda as cooperativas.
- Promoción de actividades formativas para socios e directivos.

En toda esta actuación a Administración ten un importante papel, pero debe se-lo propio sector o que de forma organizativa, a través da unión nunha forte asociación de cooperativas, leve a adiante estas iniciativas e estudos.

Actualmente, a Dirección Xeral de Planificación e Desenvolvemento Agrario da Consellería de Agricultura, a través do novo Servicio de Fomento Cooperativo, está traballando xa nesta liña en colaboración coas organizacións existentes e con outros Servicios da Administración.

SUMMARY Galicia agrarian cooperative system: synthesis, outlines and proposal for a program. 1. The cooperative movement 1.1. History; 1.2. Legislative evolution; 1.3. Cooperation functions; 1.3.1. Marketing of production; milk, meat 1.3.2. Provision of products; 1.3.3. Rendering of services; 1.4. Other cooperative societies; 1.5. Participation and representation channels; 1.6. Membership. 2. Cooperative societies Failure analysis; 2.1. Unsuccess generis causes; 2.1.1. Those arising from the legal framework; 2.1.2. arising from financing; 2.1.3. arising from the society size; 2.1.4. arising from formation and technical assistance deficiencies 2.1.6. arising from business management; 2.1.7. arising from the society organization. 3. Situation of the Agricultural Cooperative System in Galicia; 3.1. Introduction; 3.2. Present situation; 3.3. Basis for the formulation of a cooperation plan; 3.4. The Cooperative Society through existing organizations; 3.5. The cooperative society in new activities and geographical areas. 4. Conclusions.

PRÓLOGO PARA UNHA VONTADE DE DESENVOLVEMENTO RURAL*

Xosé GUNDIN GARCIA

Horticultor ex-membro da Xunta de Montes de Pexegueiro

Faise un exame 1. Dos recursos humanos; 2. Dos recursos materiais ó dispor do desenvolvemento rural. Un mundo relacional das comunidades rurais (dependencia-intermediación-patrocinio). Posible: o cambio de patrocinio, a resignación e o motín. Imposible a revolución. A resignación e o motín non a caban coa dependencia. Proponse como alternativa: a pluralización dos "patróns"; a horizontalización das relacións, e que iste arriquecemento do marco relacional o beneficie máis cá relación vertical simple. Os instrumentos: a intermediación-dirección e os cambios na produción. O patrocinio normal do Baixo Miño se interesaría, máis ben, en mante-lo actual estado de empobrecemento relacional das comunidades rurais para afrontar-la dependencia. Os recursos materiais son insuficientes, e, ó ritmo actual de investimentos, comprirían 25 anos para chegar a hoxe.

Mellorar, desenvolverse, é un problema de recursos e orientación do seu uso. Certamente de recursos materiais, pero tamén humanos; especialmente humanos no momento en que estamos e nun futuro previsible. Recursos financeiros pode haber algúns certamente insuficientes para o traballo que habería que facer/pagar; pero se a execución cae pola maior parte a cargo do propio colectivo rural, éste atoparase limitado polo lado humano e pola súa organización/capacidade. Nestes momentos unha parroquia que dispoña dalgúns recursos propios e dun algo de organización pode atoparse con que ten máis capacidade de recadación ca de execución, contando con que a través de organización/relacións os recursos propios sexan aumentados con outros alleos. E non porque a capacidade de recadación sexa moita, senón porque é pouca a de execución.

Nesas circunstancias, a impresión que moita xente ten é que as cousas avanza; impresión que é sacada da comparación co propio pasado. Pero se comparámo-lo colectivo rural cos seus coetáneos urbanos cercanos (comparación co presente), poderíamos notar que en máis dun ámbito aumenta o desnivel entre ambos, especialmente na produtividade e formación da xente nova.

1.- Recursos humanos

A) Relación do colectivo co exterior. Relacións de patrocinio-intermediación-dependencia. Esquema simple.

É inexcusable a relación da comunidade rural coas instancias de poder situadas no exterior co fin de recadar recursos para o seu melloramento.

* Recibido en Abril de 1989.

Caracteres das partes da relación

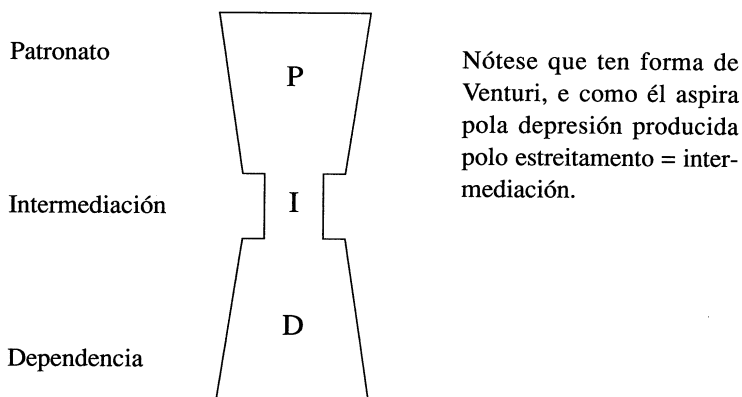
Na relación que se establece para recadar recursos alleos temos:

Dun lado a comunidade rural, dependente, demandante de recursos para mellorar.

Doutro lado témo-la(s) parte(s) posiblemente fornecedora(s) de tales recursos: aquí chámasele patronato.

Pero como por razóns estruturais (minifundismo, formación, profesión, modo de falar, uso de tempo, etc.) resulta que a parte dependente é acrónica, atrasada e coitada comparada coa outra, a relación directa é moi difícil, e para establece-la relación precíbase unha parte intermedia, que aquí se chama intermediación.

Gráficamente:

Mirémo-los caracteres das partes:

Patronato (P). Caracteres:

- 1) Ente anónimo. En tempos persoal, hoxe anónimo (partido, institución), pero personalízase en representantes do ente anónimo que actuando por e para tal ente establecen relación coa intermediación (I).
- 2) Absentista e acrónico con respecto ós dependentes, por iso a necesidade de intermediación. Estes patróns non poden liderar directamente colectivos dos que están ausentes xeográfica e cronoloxicamente.
- 3) Benefactor (doante de favor): de cara ós dependentes.

Intermediación (I). Caracteres:

- 1) Dirección interna e intermediación co exterior (con P). Constitución patriarcal ou oligárquica, ou con esbozos de división de funcións.

- 2) Punta xurdinte (endóxena) do colectivo dependente. Pertence a este.
- 3) Non anónima, senón coñecida, persoalizada.
- 4) Eslabón de unión entre extremos P e D. É o equilibrante entre eles e o que leva os golpes en caso de conflito se non encabeza o camiño conducente a cambia-lo patrón.
- 5) Solidificación do colectivo dependente: segundo sexa solidificación da dirección-intermediación (I). Solidificación da dirección-intermediación: constitución dun (máis ou menos) racional en si e para os outros. Aínda nos casos en que esa dirección saia dunha votación, na práctica do traballo constitúese case que unicamente sobre a vontade dos seus membros, e durará o que dure esa vontade: tendencia á inestabilidade recorrente da directiva e reflexo desa inestabilidade no colectivo. En casos de dirección patriarcal ou oligárquico-familiar a vontade pode verse sostida por ocasións de beneficio propio. Neste caso a tendencia é máis estable. En casos de oligarquía aberta, e aínda máis de concello aberto, vese diminuída ou impedida a ocasión de beneficio propio polo control duns sobre os outros: tendencia a máis inestabilidade.
- 6) Leal ás dúas partes extremas da relación. En caso de conflito entre esas partes extremas: a) mantéñase a dirección ambigua ou leal á parte superior= debíltase ou perde o seu papel de dirección interna= desvalorízase ou desaparece o seu papel intermediador; b) mantéñase a dirección leal á parte inferior= ruptura total ou relativa coa parte superior= evolución futura dependente do grao de ruptura e o si ou non da recomposición da dirección ou aparición de novo(s) patrón(s) e da posible remodelación ou nova planta da dirección como consecuencia da crise. Ábrase ou desapareza a dirección como consecuencia da crise= ábrese ou atomízase o colectivo.

Dependentes (D). Caracteres:

- 1) Anónimo.
- 2) Dependente por necesidade.
- 3) Pasivo receptor de favor. Se a relación é simple (un só patrón) o favor ten que ser necesariamente correspondido con lealdade.
- 4) Bastante hermético (ósiose posible, pero difícil). A relación con outros colectivos semellantes é difícil pero posible (xa foi máis difícil).
- 5) Relativamente herméticos entre si os membros do colectivo.
- 6) Sociedade civil, con tendencia a clan.
- 7) Solidificación do clan: dependente da solidificación da directiva. En calquera caso: inestabilidade recorrente.
- 8) Acrónico con respecto ó patronato e ó resto do mundo, menos ós seus iguais, cos que pouco se relaciona.
- 9) Cambio de patrón: posible; resignación: posible; motín: posible; revolución: imposible.

10) Grandísimas dificultades da base familiar e de conciencia e costumes para avanzar na necesaria concentración e modernización do capital.

11) Pouco creativo e moi resistente (parroquia: unidade de destino no universal).
Maior produtividade no ramo de produción da poboación, pero tamén baixando.

Esta relación patrocínio-dependencia, é simbiótica, quérese dicir que cada unha das partes se beneficia (ou iso cre ela). O seu anacronismo non precisa demostración, pero téñase en conta que durará en tanto se manteña vertical e pura; durará mentres o patrón sexa só un e só del reciban favor os dependentes. A resignación e os motíns non acaban con esta relación.

Para que se debilite esa relación precísanse certas condicións:

- 1) Pluraliza-los patróns.
- 2) Horizontaliza-las relacións.
- 3) Que a pluralización e horizontalización beneficie ós dependentes máis cá relación vertical simple, e que aqueles se convenzan diso.

As condicións 1) e 3) débense realizar simultaneamente, a 2) pode ter algo de retraso —pouco con respecto ás outras dúas—.

B) Pluraliza-los patróns. Obxectos.

- 1) Cambia-la omnipotencia de un só patrón polo relativo poder de varios. Na relación favor<-->lealdade, pluraliza-la primeira parte (favor-->favores) para debilita-la segunda parte (lealdade). A lealdade funciona ben cando se debe a un só patrón, e funciona mal se debe a varios patróns; mais non funciona se entre eses varios hai competencia ou conflito.
- 2) Favorece-lo xurdimento de patróns dispostos a cambia-la relación favor<-->lealdade por necesidade-->favor. Substitución do favor como pre ou post pagamento de lealdade polo favor como satisfacción de necesidade= obxectivación da Administración. Debilitamento do principio: “ós amigos o cu, ós enemigos polo cu, ó resto o código”.

A oportunidade de pluraliza-los patróns vén outorgada polo réxime de liberdades políticas. Aproveita-la oportunidade depende da capacidade que estes colectivos teñan para se pluralizar eles mesmos (a súa I) e abri-lo seu hermetismo.

C) Horizontalización das relacións dentro da comunidade rural.

Os compoñentes dunha comunidade rural poden ser bastante herméticos entre si; se ben non en tódalas órdes da vida, pero si naquelas que son fundamento da vida e sociedade: modos de traballo, produción, uso do tempo, etc.

Despois de tantos anos de discusión sobre o caso, para a máis da xente segue sendo ideal un réxime de traballo e produción que se deu en chamar de autosuficiencia, que eu calificaría de pretendida autosuficiencia.

E digo pretendida porque en réxime de minifundio, cun promedio dunhas 2 Ha. labradías e cunha produción bruta, no mellor dos casos, dunhas 300.000 pesetas por Ha. e ano unha casa non pode ser autosuficiente, porque ese diñeiro é insuficiente.

Sen embargo mantense con gran forza esa tendencia, agravada porque ó saí-los homes a gaña-lo xornal por fóra, o traballo do campo queda en mans das influíntes pero non decisorias mulleres.

A pretensión de autosuficiencia produce:

- 1) Construcción de economías atomizadas, cada unha delas calco da veciña. Non hai división do traballo, nin interdependencia, nin circulación. Cada casa é unha pequena illa igual á súa veciña; illamento que se rompe só con ocasión dalgúns traballos comúns.
- 2) Malgasto, dilapidación, destrago de tempo, que procede tanto da división das fincas (gasto de tempo en camiños) coma da diversificación (o contrario da especialización) das operacións do traballo. Este modo de (mal) gasta-lo tempo trae consigo: moito traballo para pouco produto: ausencia de excedente e fuxida da xente nova dese modo absurdo de mata-lo corpo sen sacarlle rendemento.

En tanto a comunidade rural teña como base única esas pequenas illas familiares pretendidamente autosuficientes, será estruturalmente imposible aumenta-la horizontalización das relacións entre os seus componentes. De aquí vén por forza que a intermediación-dirección sexa voluntarista: un racional en si. (Cultura= produto social= id. da vida en sociedade. Sociedade rural= hermética= pouco social. Cultura rural= id. do illamento entre os seus membros e o exterior. Racionalidade= parte dos insuficientes modos culturais= racionalidade do común= insuficiente para se autoordenar. Compróbase todo isto nas dificultades da xente rural para resolver conflitos razoando. En tantas ocasións os conflitos resólvense con odios africanos).

Os instrumentos que parecen estar máis a man para abri-lo hermetismo son: a intermediación-dirección (I) e a produción (o seu melloramento= máis rendemento do traballo).

D) Horizontalización da intermediación.

Numericamente considerada a horizontalización de I é un simple aumento do número de compoñentes da dirección. Pero isto dinos pouco. Segundo a experiencia, esa ampliación non se produce por inercia; mais contrariamente, a tendencia involuntaria de I é reduci-lo número dos seus componentes. As dificultades estruturais dun colectivo rural para asociar horizontalmente as súas illas componentes pide que a asociación vertical (piramidal) necesariamente resultante sexa moi clara. O máis claro é unha soa persoa: rexime patriarcal ou monárquico, como se lle queira chamar.

Supóñase unha I monárquica formada por un patriarca de boa vontade e intención. Razóese co patriarca sobre a conveniencia de aumenta-la xente na dirección. Notar:

— que está de acordo en que así sería mellor: “faríase máis traballo, melloraría máis a parroquia, habería máis..., mellor...”.

— o seu pesimismo: “¡a xente é mala de aturar, ¡non hai xente...”.

Insístase, sen máis, en intenta-la ampliación. Tómesese nota do fracaso.

Inténtese cambiar I por vía conspirativa, sen fundamentación en cambios en D ou P ou na relación entrámbolos dous ou con I. Tómesese nota do fracaso.

Conclusión: convicción e conspiración poden ser axudantes, pero non son determinantes.

A instancia I como dependente de P e xurdinte ou dependente de D, non cambia por si. I pode ser instancia autónoma dentro do marco de dependencia e relación entre D e P (ou de D e Ps). Non ten autonomía, porque non ten existencia, fóra de marco. I existe por razón das dificultades de comunicación (desfase cronolóxico, de riqueza, de cultura, etc.), entre D e P. Se se superase o desfase, I deixaría de facer falta.

Os cambios en I pódense producir como consecuencia de cambios en P ou D ou da relación entrámbolos dous, ou deles con I. Se faltan esas razóns o máis probable é que I non cambie.

Orixinalmente I é a instancia intermediadora para, simplemente, obte-lo favor. ¿Cómo conseguir que I sexa tamén promotora de horizontalización e produción?

Unha I normal no Baixo Miño correspóndese a P conservador, se non reaccionario, se non protofascista. A función desa I é (a cambio dalgún favor) mante-la xente aniñada, pecha-los camiños para saír da relación vertical simple (¡iso é política!), algunha ou nunha información sobre o bo que é o patrón (sácaselle moito, pero non se di canto), etc. A I monárquica ou oligárquica correspóndese a unha D apagada, pasiva.

Nestas condicións non se pode esperar que I pola súa iniciativa propoña cambio ningún. ¿Cómo conseguir que se mova?

A experiencia parece dicir que pode moverse:

- a) Por crise na relación entre P e D, e a I ligada a P resulta tocada.
- b) Por crise na relación entre I e D (conflictos internos).
- c) Porque hai relevo.

Dúas parecen se-las condicións necesarias para que I propoña o seu cambio:

- 1.- Crise de relación.
- 2.- Existencia de relevo.

E parece que as dúas condicións deben ser simultáneas.

O le-la palabra crise pódese entender: conflito agudo, mítines, berros, conspiración, etc. Non ten necesariamente que ser así. Os cambios no rural poden ser máis sutís. Crise quere dicir que a instancia intermediadora I deixa de cumpri-lo seu papel intermediador para satisfacción dalgunha ou das dúas partes intermediadas. Ese papel é a súa razón de existir. Tanto máis grande sexa o incumprimento, así de grande será a crise e a conveniencia de relevo ou remodelación. Iso pode pasar con máis ou menos tensión e berros, e, coñecendo as parroquias, mellor menos ca máis. A función da dirección sólida é, polo

momento, necesaria nestes colectivos. Se lles falta ábrese o colectivo e as súas partes malgastan as forzas en mallar uns nos outros.

Déranse as condicións, a horizontalización de I é: aumento do número de persoas funcionando e, tamén, adopción máis ou menos consciente do seu papel promotor (papel da dirección) con redución relativa (non desaparición) do rol intermediador, que por forza ten que ir parello á mingua relativa da importancia de P, pois un P único e omnipotente non permitiría que se lle subisen ás barbas, e abafaría a I pechando a billa dos subministrados.

2.- RECURSOS MATERIAIS

A) Investimento.

Entre 1981 e 1987 a Comunidade de Montes de Pexegueiro, Tui, gastou 39 millóns de pesetas, e destacaron no gasto: os correspondentes a camiños e pistas: 26 millóns, os correspondentes a grupo escolar: 7 millóns. Descoñécese o investimento de recursos alleos neste tempo.

En 1988 gastou a Comunidade 6 millóns, e destacou no gasto o melloramento dos regadíos, que se cifrou en 4,8 millóns. Neste tempo investiron:

Xunta, varios departamentos, sobre todo agricultura.....	aprox. 5 mill.
Deputación.....	aprox. 1 mill.
Concello.....	aprox. 2,5 mill.
Investimento alleo	aprox. 8,5 mill.
Investimento propio.....	aprox. 6 mill.
	<hr/>
Total investimento	14,5 mill.

Correspóndese a unhas 25.000 pesetas por habitante.

Segundo estimación propia farían falta uns 350 millóns en infraestrutura básica, e ó ritmo actual precísanse:

$$350.000.000: 14= 25 \text{ anos.}$$

B) Melloramento da produción.

É ben fácil de escribir, mais non tanto de facer. A produción bruta posta actualmente en pesetas podería aumentar ata unhas 30 veces.

Da forma que imos, pódense tardar de 15 a 20 anos en acadar isto, e será tarde. Sen intervención decidida das institucións correspondentes, a necesaria aceleración non se produce. As actuais formas de “subsidiación lateral descoordenada” non son bastantes.

SUMMARY 1. Human and material resources available for rural development are examined. A relational world of the rural communities (dependency - intermediation - patronage). Possible: patronage change, resignation and insurrection. The revolution is nor possible. Resignation and insurrection do not put an end to dependency. As an alternative it is proposed: pluralization os “patrons”; horizontalization of relations; this enrichment of the relational framework will be more profitable than the simple vertical relation. Instruments: direction-intermediation and production changes. The Baixo Miño normal patronage would rather maintain the rural communities present impoverishment situation to face dependency. Material resources are inadequate and at investments present pace, it would take 25 years to reach today.

CONCEPCIÓNS E DINÁMICAS OPERATIVAS NO DESENVOLVEMENTO RURAL INTEGRADO*

Joaquín HERREROS ROBLES
Instituto de Desarrollo Comunitario

Discútese o estado actual e as retesías do desenvolvemento comunitario e a animación rural na Europa -que fala máis ben de desenvolvemento local-; os atributos, as formulacións operativas, a contribución dos poderes públicos; a posición da CEE; o aporte do desenvolvemento endógeno; das Iniciativas de Desenvolvemento Local, da animación económica e social; axentes do desenvolvemento e mais a Enxeñería da Animación ó Desenvolvemento, e por fin das UNCEAR e mais os IDC dos que se fai unha valoración.

Animación da actividade económica e social no medio rural.

0. Introducción.

A animación da actividade económica e social, no medio rural, só se concibe hoxe nun contexto de desenvolvemento comunitario. o que supón:

* uns obxectivos ou unha meta final de desenvolvemento; dun desenvolvemento que transcenda -sen excluílo- do simple crecemento económico;

* pero, sobre todo, un plantexamento que facilite á propia poboación interesada -en cada comunidade ou núcleo rural- tomar á súa conta a concepción e materialización das correspondentes accións de desenvolvemento.

Este plantexamento da animación para o desenvolvemento comunitario, que privilexia as dimensións económica e social do desenvolvemento, áchase xa solidamente arraigado en varios países. E os seus resultados, nas diferentes ordes de intervención -económica e social, mais tamén educativa e cultural, de mellora no marco de vida, etc.- comezan a considerarse importantes.

No noso medio rural, o exercicio da animación aínda se restrinxe con frecuencia ó ámbito do socio-cultural, estreitamente entendido como ámbito de actividades para o tempo de lecer. Escasean, polo de agora, as institucións rurais que apunten a obxectivos máis importantes -sen renunciar a aqueles-, orientados a satisfacer as principais carencias e déficits das nosas zonas e localidades máis desfavorecidas, principalmente.

* Ponencia presentada ó curso de verán da Universidade de Vigo, Ourense, 1990.

A quen traballamos nesas institucións aquelóutranos esta situación. Sobre todo, porque para superala requírense previsións e medios que escapen ás nosas competencias. Pero tamén porque o propio concepto de desenvolvemento comunitario coas súas especificidades en materia de animación económica e social -que constitúen o tema desta ponencia-, non resulta aínda suficientemente aceptado ou valorado, mesmo por aqueles que asomen ou deberían asumir as devanditas competencias.

Catro puntos ou capítulos de consideracións seleccionei, para abordar este tema, dende unha perspectiva máis práctica ou máis pegada ó terreo, que é a que corresponde ó meu traballo. En liñas xerais trátase de responder ós seguintes interrogantes:

I. ¿Que é ou como se entende, actualmente, o desenvolvemento comunitario no espacio rural europeo?

II. ¿Como contribúe a animación a ese desenvolvemento e, en particular, as súas dimensións social e económica?

III. ¿Que esixencias concretas -de implantación ou adaptación institucional, operativa... - representa todo isto para o noso medio rural?

IV. ¿E cal é, derradeiramente, a experiencia da institución de desenvolvemento comunitario -a Unión de Centros de Animación Rural- que xustifica ou dá pé a estas consideracións?

I. Postulados e dinámicas operativas actuais no desenvolvemento comunitario europeo.

Desenvolvemento local.

Unha primeira consideración é que en Europa xa non se fala de desenvolvemento comunitario, senón de desenvolvemento local. Aínda que ámbolos enunciados expresan unha mesma realidade. Porque o carácter local do desenvolvemento non fai referencia, aquí, tanto á circunscrición do desenvolvemento a un espacio local determinado -que se supón-, coma ó feito da súa concepción e materialización polos propios efectivos da poboación local interesado -expresivamente calificados, a estes efectos, de actores locais do desenvolvemento.

Tamén, obviamente, os postulados ou esixencias básicas do desenvolvemento local coinciden cos atribuídos convencionalmente ó desenvolvemento comunitario:

- a súa dimensión de proceso, por encima de calquera outro plantexamento minimizador en canto a duración, efectividade e alcance;
- o carácter global ou integrado, e non simplemente sectorial dos seus programas ou actuacións;
- a incidencia fonda ou estrutural dos seus obxectivos e actividades, e non soamente accidental ou episódica: resolución de problemas inmediatos; neutralización de situacións específicas de inferioridade, indefensión..., das persoas ou grupos locais;

- a participación xeneralizada ou extensa, directa, efectiva, etc. da poboación local;
- o recurso á educación como modo de potencia-la contribución os actores locais;
- o acceso ás canles de tutela/ apoio/ financiación dos poderes públicos -e, antes, a propia existencia das devanditas canles-.

Formulacións operativas.

A implantación e sustento do desenvolvemento comunitario demandan formulacións ou dinámicas precisas, de natureza social, que favorezan a vixencia dos postulados de- nantes expostos.

Segundo unha concepción ou esquema bastante aceptado -Paul HOUÉE (1) e outros-, o desenvolvemento comunitario derivaría da conxunción de catro elementos -move- mentos ou dinámicas de aproximación ou integración- igualmente importantes:

- un movemento esóxeno e descendente, que achegaría á poboación local os po- deres públicos -incitacións e estímulos; transferencias de información, tecnolo- xía, asistencia técnica; subvencións e axudas;
- un movemento endóxeno e ascendente, que achegaría ós poderes públicos as as- piracións e intereses da poboación local -propostas; reclamacións e demandas; proxectos;
- unha dinámica horizontal de integración sectorial, que garantiría -ou alomenos favorecería- a dimensión global do desenvolvemento;
- unha dinámica horizontal de integración xeográfica, que posibilitaría a difusión ou expansión territorial do desenvolvemento.

Estructuración asociativa.

Destes catro elementos, os tres últimos corresponde arbitralos e facelos efectivos á poboación local, coa incitación e o apoio -primeiro elemento- dos poderes públicos. Tales operacións supoñen -máis aínda, existen- a articulación asociativa da poboación local.

De aquí que o desenvolvemento comunitario non se conciba hoce en Europa -nas de- marcacións rurais onde se atopa consolidado- sen unha estructuración asociativa da po- boación ampla e flexible, consistente e ben diversificada, capaz de suscitar e sustenta-lo movemento endóxeno, e de proxectalo horizontalmente á promoción e sostemento das dinámicas sectorial e xeográfica.

(1) Paul HOUÉE, na súa intervención no Encontro Internacional sobre Desenvolvemento rural en zonas desfavorecidas, organizado polo Instituto de Desenvolvemento Comunitario en Guadalajara do 8 ó 10 de outubro de 1987.

De feito, a proliferación de asociacións de primeiro e segundo grao neses países é doada de constatar, así como o seu rexo e dinamismo, e a propia consistencia das súas accións na maioría dos casos.

Nas asociacións de primeiro grao, a poboación artella a súa participación ó redor de obxectivos moi diversos, que privilexian determinados sectores de intervención de natureza cultural ou socio-cultural, educativa, socio-profesional ou socio-económica, etc.

Nas asociacións de segundo e ulterior grao -federacións e unións; confederacións- a confluencia de obxectivos e intereses das asociacións de primeiro grao dá lugar a estruturas de coordinación e servizos, que potencian a efectividade e alcance destas, ó tempo que posibilita o seu acceso a novos empeños.

A contribución dos poderes públicos.

O movemento esóxeno ou descendente, que representa a contribución dos poderes públicos ó desenvolvemento comunitario, mediante incitacións ou estímulo e transferencias -técnicas e económicas-, para ser operativo precisa apoiarse nunhas dotacións de medios suficientes e ben concebidas: fórmulas institucionais e marcos administrativos; equipamentos auxiliares; fondos; persoal...

A estes efectos a administración pública dispón neses países dunha oferta regular de canles de apoio -programas e planos xerais; operacións sectoriais-, ás que poden acceder as asociacións e outras instancias locais interesadas. (En Francia, por exemplo, son canles desta natureza os Contratos do País, os Planos de Ordenación Rural e as Cartas Intercomunais.)

Tamén a presenza das entidades públicas no propio movemento endóxico se fai operativa, de modo directo, mediante a súa participación en estruturas asociativas adecuadas, xunto coas instancias que integran ós efectivos locais. (É o caso dos Comités de Expansión Económica e Social, en Francia.)

A posición da CEE.

A CEE apostou polo desenvolvemento comunitario, na súa actual política de apoio ó medio rural, ó incluírse este apoio entre os seis obxectivos prioritarios da CEE -obxectivo 5b- para o período 1989-1992. Tal política comprende unha instrumentación considerable de axudas por parte dos tres fondos estruturais -FEDER, FEOGA orientación e FSE-, orientadas, preferentemente, a desenvolver o potencial endóxico das rexións, mediante medidas de animación e apoio ás iniciativas de desenvolvemento local.

II. Contribución da animación ó desenvolvemento comunitario.

Desenvolvemento endóxico e desenvolvemento comunitario.

O potencial endóxico dun espazo ou zona rural vén determinado pola capacidade -ou as virtualidades operativas, mellor- da súa poboación para acomete-lo seu propio de-

desenvolvemento, por vía de optimiza-lo aproveitamento dos seus recursos naturais e humanos, en primeiro lugar. Dende esta perspectiva, o desenvolvemento comunitario presupón o desenvolvemento endóxico -ou o desenvolvemento do potencial endóxico- e, de feito é frecuente que na orde práctica se identifiquen ámbolos dous conceptos.

En todo caso, desenvolve-lo potencial endóxico ou promove-lo desenvolvemento comunitario nunha zona rural constitúe un dominio específico da animación, no que a poboación local -por imperativo dos propios conceptos de animación e desenvolvemento comunitario- é á vez suxeito e destinatario inmediato dos seus obxectivos e accións máis selectivos/as.

Competencias e atencións na animación.

Compete á animación, no desenvolvemento comunitario, facilitar á poboación local o máis eficaz desempeño dos seus cometidos no proceso de tomar ó seu cargo, con carácter global, a concepción e materialización de iniciativas/actividades que lle corresponde.

No plano operativo, cabe sinalar aquí dous ámbitos de competencias máis característicos, que fai referencia á:

- estruturación e articulación asociativa da poboación local, segundo intereses e afinidades;
- a potenciación e consolidación das asociacións e estruturas asociativas que se constituían.

O primeira ámbito require da animación atencións precisas de información e sensibilización; cohesión e dinamización de grupos; xeración, a nivel persoal e colectivo, de cotas de motivación, seguridade, autoconfianza; identificación co feito asociativo; arraigamento local; etc.

Estas atencións diríxense tamén a desactiva-los principais atrancos e freos que supoñen para o desenvolvemento rural, especialmente nas zonas máis desfavorecidas, actitudes fondas da poboación local de individualismo, desconfianza, pasividade, rutina, inseguridade ou autoxenreira...

No segundo ámbito súmanse ás anteriores as atencións de formación, na súa dobre vertente de capacitación básica e cualificación sectorial ou específica. A participación asociativa, mediante o recurso a formulacións privilexiadas ou que favorecen o acceso á educación permanente -grupos de traballo, obradoiros-, constitúe aquí unha canle de integración social e promoción cultural moi efectiva.

Tamén se precisan, por parte da poboación local, algunhas nocións técnicas -non tanto tecnolóxicas- á hora de acoutar e dimensionar -e, antes, adoptar- determinadas iniciativas de desenvolvemento.

(1) Artigo 1, punto 2 das disposicións de aplicación do regulamento (CEE) nº 2052/88 ó FEDER e Artigo 3, punto 1 do devandito regulamento.

Iniciativas de desenvolvemento local.

No desenvolvemento comunitario, o tramado institucional e asociativo -tecido social- debe servir de base á adopción de propostas e elaboración de proxectos de iniciativas de desenvolvemento local, e, obviamente, á súa materialización posterior.

Os dominios de intervención, a este teor, fan referencia máis expresa ás principais carencias e déficits da poboación local, en materia de dotacións de infraestrutura e aprovisionamentos básicos; equipamentos e servicios; atencións asistenciais e sociais; vivenda e hábitat; educación e acción cultural; actividade económica e profesional; creación de emprego.

Algunhas iniciativas ou propostas, por máis asequibles, admiten abordarse cos propios medios de que se dispón. Outras, pola súa maior entidade ou implicacións administrativas complexas, requiren o recurso ós poderes públicos e a súa contribución económica, en moitos casos.

É importante por iso, á hora de acoutar sectores e modalidades de intervención, e mesmo iniciativas concretas, acomoda-las propostas ás políticas de desenvolvemento emanadas da administración pública nos seus diferentes niveis: nacional, rexional e provincial ou local.

A animación pode contribuír aquí a achega-la información á poboación local -ás asociacións, mais ben- e a mobilizar ós responsables sociais, para que incoen ante as instancias públicas os procedementos adecuados. Dificilmente pode ir máis lonxe, porque escapa ás competencias da animación toda incidencia directa sobre o movemento esóxeno.

Si, en cambio -xa se dixo- compete á animación potencia-la efectividade, solidez e alcance do tramado asociativo local -en parte, impulsando ou catalizando as dinámicas sectorial e xeográfica- para que o movemento endóxeno se faga máis profuso e consistente. Porque nestas condicións, o movemento endóxeno é quen de incidir no movemento esóxeno, aínda que sexa de modo indirecto.

Animación económica e social.

Na animación para o desenvolvemento comunitario non faltan temas para o debate. O primeiro é o propio apelido da animación: ¿animación social ou socio-cultural?; ¿animación socio-económica?; ¿animación comunitaria? Cada vez máis, os animadores no desenvolvemento local denomínanse axentes de desenvolvemento; e comézase xa a falar de enxeñería na animación para o desenvolvemento... O importante, en todo caso, será pórse de acordo no perfil e status profesional do animador. E mais nas características e contidos da súa formación; e no seu propio traballo.

Outro tema é o da profesionalidade dos animadores no seu traballo, relacionado co feito de que sexan retribuídos ou non. E o da procedencia da súa retribución, no caso de animadores permanentes ou retribuídos. Porque no medio rural, sobre todo nas súas zonas máis fráxiles ou regresivas, son precisos moitos animadores e non é doado nunca, ou case que nunca, atopar vías para a súa contratación ou o seu sostemento económico.

Un tema de maior calado, sen dúbida, é o dos dominios de intervención que prevalecer ou privilexiar no desenvolvemento comunitario rural; e tamén, xa que logo, nos da súa animación.

É obvio que nas zonas rurais máis desfavorecidas, en particular, os factores que determinan estados case xeneralizados de empobrecemento, precariedade, indefensión..., son tanto de natureza material e económica, coma social e cultural; ou educativa, antes. Por iso o desenvolvemento comunitario deberá incidir, de maneira conxunta e equilibrada, en todos eses dominios e nos seus correspondentes sectores e modalidades de intervención.

Non obstante na orde práctica, é dicir, á hora de adoptar e deseñar estratexias e programas concretos, sobre todo para as etapas iniciais -de lanzamento e implantación de operacións/actividades-, imponse moitas veces poñer-lo acento nun ou dous dominios determinados, ós que se lle recoñece -dende unha estimación global e prospectiva, incluso, dos obxectivos ou metas propostos- unha condición de marco de referencia ou fío conductor máis favorable, ou maior poder desencadeante ou capacidade de inducción con respecto ós restantes dominios.

Durante un certo periodo de tempo ten sido frecuente que os dominios cultural e socio-cultural -cultural e social- foran os favorecidos en moitas opcións. Agora xa se impuxo, ou comeza a imporse que sexan os dominios económico e social -estritamente entrenzados- os que resulten favorecidos.

Na maioría dos plantexamentos, a animación da actividade económica -comprendida aquí, con maior ou menor amplitude, a mellora do marco de vida- serve de motivación e marco de referencia ou operativo, incluso, para a animación da actividade social -para enriquecer e dinamiza-lo tecido social.

Este é o plantexamento, tamén, que privilexia actualmente no seu traballo a UNCE-AR, e á súa experiencia voume referir logo.

III. Esixencias da implantación do desenvolvemento comunitario no noso medio rural.

Interese e oportunidade do desenvolvemento rural.

O interese, ou aínda máis, a necesidade do desenvolvemento comunitario para o noso medio rural é patente. Tódalas rexións comprenden zonas ou espazos rurais desfavorecidos. Nalgunhas hai enclaves ou extensións amplas mesmo, con índices de empobrecemento ou regresión elevados, ou ata en proceso de desertización.

A carón desta realidade, as virtualidades do desenvolvemento comunitario para mellora-las condicións de vida da poboación local, anova-las súas estruturas económicas e sociais, eleva-lo seu nivel cultural, favorece-lo asentamento dos xoves, etc. están xa ben contrastadas.

Sobre todo pola experiencia doutros países, onde a práctica do desenvolvemento comunitario é xa un feito consolidado. E onde tampouco falta a testemuña da recuperación ou revitalización de zonas moi deprimidas -algunhas en vías de desertización.

O mesmo tempo a posición adoptada pola CEE, de apoio firme ó desenvolvemento comunitario rural, confire ó momento presente o carácter de oportunidade para calquera empeño de animación nese sentido.

Necesidades de adaptación e cambio.

A implantación do desenvolvemento comunitario no noso medio rural presente, ás diferentes instancias interesadas, serias dificultades de adaptación ou cambio.

En liñas xerais, a contribución dos poderes públicos ó desenvolvemento rural no noso país -o movemento esóxeno- ten sido polo de agora escasa, desorientada e pouco consistente. A falta dunha política xeral de apoio ó medio rural -véñense identificando, polo propio Ministerio e as diferentes Consellerías de Agricultura, agricultura e medio rural-, sumouse a ausencia de planos pluri-sectoriais ou programas-marco. A oferta de axudas -insuficiente e pouco axustada ós intereses reais da poboación local- nunca transcendeu do ámbito sectorial.

No plano das administracións públicas, pois, haberían de producirse cambios importantes. Cambios que virían facilitados, sen dúbida, polo feito xa operativo da mediación da CEE, para quen a experiencia dos países onde o desenvolvemento rural se atopa ben concebido e valorado e reviste un peso considerable.

A nivel das instancias locais tamén se precisan cambios sustantivos, sobre todo pola exigüidade e inconsistencia social actual do tecido social nas zonas rurais. A promoción e consolidación do asociacionismo de primeiro e segundo grao, debería recibir un forte pulo. Os obxectivos e actividades das asociacións haberían de ir gañando en intencionalidade e consistencia; diversificarse, ata cubri-lo espectro de sectores e modalidades de intervención adecuados; achegarse ás necesidades e aspiracións, xerais e mais específicas, das persoas e grupos locais; etc.

Deste xeito o movemento endógeno -e a súa proxección nas dinámicas sectorial e xeográfica- potenciaríase, facéndose tamén máis profuso e efectivo.

E todo iso requiriría uns efectivos importantes de animadores ou axentes de desenvolvemento social, socio-cultural, comunitario...

IV. Animación da vida económica e social nos núcleos rurais desfavorecidos.

(Promoción do asociacionismo rural con fins de desenvolvemento comunitario, mediante operacións/programas de reactivación económica e mellora do medio local: a experiencia da UNCEAR.)

O marco operativo.

A UNCEAR ou Unión de Centros de Animación Rural é unha federación de asociacións rurais, de ámbito estatal, integrada principalmente polos Centros de Animación Rural ou CEAR. Os CEAR son asociacións locais, con fins de desenvolvemento comunitario, aplicadas a satisfacer as necesidades máis específicas das familias rurais que as constitúen, e a contribuír á mellora dos seus marcos de vida -pobos ou núcleos de hábitat disperso.

Integra tamén a UNCEAR a outras asociacións supra-locais, en razón de que colaboran -con adicación exclusiva ou compartida do seu traballo- á implantación e animación dos CEAR. Este é o caso dos Institutos de Desenvolvemento Comunitario ou IDC, institución anterior á UNCEAR e que tivo ó seu cargo a promoción dos primeiros CEAR.

O modelo de programas: fins e obxectivos.

Tanto a UNCEAR coma os IDC -estes, máis no contexto da súa atención ós CEAR-, veñen experimentando dende hai tres anos unha modalidade -un prototipo ou modelo- de operacións/programas de animación económica e social, que ten como finalidade acrecentar o potencial endógeno, a nivel local, pola vía de suscitar e catalizar un proceso de desenvolvemento comunitario e de privilexiar nel un plan de obxectivos establecido.

Destes obxectivos uns son fixos -e máis xerais- e outros son variables -e máis sectoriais-, para acomodarse ás especificidades de cada localidade ou zona rural.

Os obxectivos fixos, de singular efectividade en núcleos ou zonas rurais desfavorecidas, son:

- promover e consolidar, a nivel local, un tramado asociativo amplo, constituído por un ou máis ámbitos operativos ou asociacións, a partir dunha estrutura básica e regular de traballo -grupo local de desenvolvemento-;
- favorece-la integración social da poboación e o seu arraigamento local; eleva-lo seu nivel cultural;
- mellora-lo marco de vida; promover operacións/accións para satisfacer-las necesidades locais específicas;
- revitaliza-la actividade económica; xerar novas ocupacións profesionais e promover iniciativas de emprego.

Estructura e dinámica de participación.

O grupo local de desenvolvemento (gld), en cada pobo ou núcleo rural, constitúe a unidade básica de participación. Actúa de elemento motor ou dinamizador con respecto ó resto da poboación, á que integra gradualmente en operacións/actividades, xerais ou sectoriais, relacionadas co elenco de iniciativas emanadas do seu traballo.

Esta mobilización da poboación local, arredor de determinadas iniciativas do gld, favorece o exercicio da participación -de forma máis selectiva ou regular a través de comisións, grupos de traballo, obradoiros- e maila articulación, a nivel local, de ámbitos sectoriais ou núcleos de intereses específicos, que configura máis tarde unha estrutura asociativa permanente. Nesta estrutura o gld pode constituírse en instancia de administración e xestión -xunta directiva, consello rector-.

O grupo local de desenvolvemento.

O peso do programa descansa no gld. Por iso é importante a súa idoneidade; e non menos importante a súa animación.

Compoñen o gld un número reducido de persoas -de oito ou dez a doce ou quince-, coas características convenientes -interese, dispoñibilidade, preparación...- e representativas dos distintos segmentos -condicións e afinidades- da poboación local.

A estrutura e dinámica de funcionamento do gld son as que corresponden a un grupo de traballo, con cometidos de acción/formación e un réxime esixente de adicación ós mesmos: unha ou dúas xuntanzas ou sesións de traballo semanais, de tres a catro horas de duración cada unha.

O contido de traballo do grupo, na súa dimensión operativa, é dobre:

- a reactivación da economía local e a creación de emprego;
- a mellora do marco de vida.

No que portén a un e outro ámbito, conxuntamente, o itinerario de traballo do grupo percorre tres etapas sucesivas, nas que os seus compoñentes:

- analizan e avalían dominios e sectores de intervención; seleccionan e acoutan propostas ou iniciativas concretas (1ª etapa);
- cualifican e dimensionan as iniciativas adoptadas e elaboran ós correspondentes proxectos (2ª etapa);
- acometen a materialización ou implantación dos proxectos elaborados (3ª etapa).

No transcurso da primeira etapa, sobre todo, o estudio do medio local constitúese, para os compoñentes do grupo, en foco de motivación e marco de referencia inmediata.

Tamén determinadas operacións/actividades do estudio do medio, con maiores virtualidades de sensibilización e mobilización, favorecen ó grupo nos seus cometidos de aproximar ou integrar no programa ó resto da poboación.

E, derradeiramente, o estudio do medio garante ó programa a súa inserción nunha dinámica de recoñecemento e avaliación dos recursos naturais e humanos dispoñibles, no entorno local, a efectos de contribuír posteriormente a potencia-la súa utilización.

Animación do grupo e o seu contido de formación.

O contido de traballo do grupo, na súa dimensión formativa, corresponde á adquisición de coñecementos e aptitudes que precisan os seus compoñentes para o cumprimento dos seus obxectivos de índole operativa: dispoñer, elaborar e materializa-los seus proxectos.

A animación do grupo, neste contexto, require para ser efectiva concebirse en réxime mixto de docencia/animación, onde os contidos formativos revisten un particular interese e, na súa programación, exerce de fío conductor o dobre proceso de desenvolvemento económico e social que o programa se propón suscitar e catalizar.

O contido docente do programa, nas súas diferentes unidades didácticas e módulos formativos, fai referencia máis cualificada ós seguintes capítulos de cuestións:

- estudio e valoración do medio local; principais carencias e déficits;

- autoavaliación do grupo; inventario de aportacións exteriores ó marco local a disposición do grupo;
- elementos de información e experiencia, nos dominios da animación e o desenvolvemento rural; escenarios e actores locais no desenvolvemento comunitario;
- tipoloxía de sectores e modalidades de intervención na animación económica e social do medio rural;
- asociacionismo e participación; cometidos de administración e xestión nas asociacións de 1º e 2º grao;
- coñecementos xerais ou básicos complementarios (expresión oral e escrita...);
- nocións sobre a empresa e as súas áreas de actividade; a empresa cooperativa;
- concepción e elaboración de proxectos;
- a contribución dos poderes públicos ó desenvolvemento rural; expectativas de subvencións e axudas;
- esixencias de capacitación e cualificación profesional na actividade laboral; canles e medios para a súa satisfacción.

Outras formulacións do programa.

Ata aquí, fíxose referencia máis explícita a esta modalidade de programas de animación económica e social, aplicada illadamente a un marco local: pobo ou núcleo de poboación rural.

Na práctica, obviamente, está máis xustificada -e é máis efectiva- a súa aplicación a un marco territorial máis amplo: unha zona ou micro-rexión. Os grupos locais de desenvolvemento, neste caso, imponen dotalos dunha estrutura de coordinación e animación, a nivel da zona ou micro-rexión, na que se atopen suficientemente representados e que posibilite, ademais, a concepción e elaboración de proxectos supra-locais, para sectores de intervención que interesen espazos comúns a varios marcos locais.

En ámbolos casos, tamén, os programas poden concebirse de xeito que prevaleza a súa condición de operación de desenvolvemento ou o seu carácter de curso, ou de conxunto de cursos de formación para promover ou implanta-lo desenvolvemento. Ambas alternativas, igualmente válidas a determinados efectos, requiren sen embargo coidados e tratamentos de animación específicos, que aconsellen acomoda-la súa adopción ás circunstancias de diversa orde que interveñen: condicións locais, aportacións exteriores, medios financeiros...

Estimación da experiencia de UNCEAR e IDC.

Dende hai tres anos, a UNCEAR e mailos IDC veñen experimentando esta modalidade de programas -na súa dupla concepción de operacións e cursos- en localidades e zonas rurais das 28 e 16 provincias respectivamente, onde se atopan implantadas na actualidade ambas institucións.

Ata o de agora a incidencia deste traballo estímase moi positiva, en termos de revitalización e desenvolvemento do potencial endógeno de localidades e zonas rurais desfavorecidas ou en regresión.

Como resultados máis inmediatos ou aparentes -non máis importantes-, a promoción de asociacións e estruturas asociativas locais poden considerarse, cuantitativa e cualitativamente, moi elevada, como así mesmo a creación de iniciativas locais de emprego.

Neste capítulo, o número de proxectos elaborados achégase ós 600, dos que un 28% xa se materializaron -xerando, aproximadamente, de 1.100 a 1.300 novas ocupacións ou postos de traballo- e outro 36% atópase en fase de materialización, ou en espera de respostas administrativas ou apoios financeiros complementarios. A outro 14 % aínda se lle seguen prestando atencións de animación regulares, xa que dispoñen de expectativas favorables para seren implantados.

A clasificación destes proxectos, segundo sectores e modalidades de intervención, é a seguinte:

SUMMARY Current situation and challenges of the Community development and rural activity in Europe - which shows rather a local development-are discussed; attributes,operational formulations, public institutions contributions; the EEC position; the endogenous development contribution; Local Development Initiatives, social and economic activity; developmet agents and the Development Encouragement Engineering, an finally an assesment of the UNCEAR and the IDC.

ANÁLISE E BALANCE DO DESENVOLVEMENTO LOCAL EN ITALIA: AS “COMUNITA MONTANE” *

Francesco DE CASABIANCA

(Inra - Córcega)

Consuelo DEL CANTO FRESNO

Universidade Complutense de Madrid.

É discutida a comunita montane coma estrutura que articula a vontade de buscar solucións á marxinação das zonas de montaña en Italia. Ponse de manifesto a seu bo resultado no Norte de Italia, onde se deu desenvolvido unha dinámica colectiva participativa e democrática, que se incardina no movemento cooperativo e asociativo; e o peor resultado no Sur e nas Illas, “nada peor para o desenrolo cá existencia de redes clientelistas de asistencia que destrúen toda dinámica de iniciativa e responsabilidade, anestesiando toda posibilidade de creación”.

Italia non se librou das grandes transformacións económicas, sociais, ecolóxicas e culturais que afectaron ás zonas rurais montañosas a partir da Revolución Industrial.

Sen embargo, neste país a toma de conciencia dos mecanismos que se desencadearon a partir dese momento foi máis temperá ca noutros, o que determinou unha vontade de buscar solucións que conduciu a unha política nacional da que xa se poden apreciar resultados hoxe.

Esta política foi elaborada por aproximacións sucesivas e artículase hoxe sobre unha estrutura orixinal que se chama COMUNITA MONTANA. A experiencia italiana, sobre todo a de certas zonas do país, é moi ricaz en ensinanzas, tanto en aspectos positivos coma negativos. Aquí propónse un exame dos elementos esenciais:

I. Cadro institucional e primeiras disposicións legislativas.

Non é inútil facer alusión ó contexto institucional no que se inserta esta política de montaña. Aparece marcada, dende os seus inicios, por un concepto moi concreto do principio de igualdade en maior medida ca noutros países coma Francia. De feito, a Constitución non rexeita admitir diferencias de situación tanto entre habitantes coma entre rexións.

Isto permite por unha parte que estas diferencias poidan ser paliadas á vez que explica tamén a aparición dun Estatuto Especial Rexional, e diversas disposicións legislativas, tal como a Lei do 71 sobre a política de montaña. Isto permite aproximacións rexio-

* Ponencia presentada ó curso de verán da Universidade de Vigo, Ourense, 1990.

nais diferentes segundo as rexións, estatutos distintos, etc., ademais de decretar disposicións específicas en favor de zonas desfavorecidas.

Non é obxectivo desta exposición inventariar toda a gama de disposicións lexislativas que se puxeron en marcha, tan só facer fincapé no esencial das principais etapas:

- * En 1923 un primeiro decreto institucionaliza as zonas de montaña podéndose beneficiar de axudas especiais.
- * En 1933 novas disposicións con este mesmo espírito, crean os comprensori di Bonifacà, aínda que a súa posta en marcha se viu torpedeada por atrancos administrativos así como pola grande distancia existente entre as instancias centrais e as realidades sobre o terreo.
- * Na práctica foi necesario agardar á descentralización política que se produce despois da segunda guerra e á definición de zonas de montaña na lei de 1952 para que se constituísen os primeiros Consorzi di Bonificà Montana, como resultado de acordos entre alcaldes dos distintos concellos interesados.

Soamente a descentralización permitiu concreta-las intencións das leis, sen embargo o carácter conxuntural dos acordos intercomunais, a súa falta de regulamento interno á vez que a falta de estruturas sólidas foron problemas temperáns.

- * Un decreto de xuño de 1955 determina a creación de Consellos de val, co obxectivo principal de dar un carácter duradeiro ós Consorzi xa mencionados.

Sen embargo, a lei do 55 sobre Consellos de val, se ben facía permanentes as asociacións comunais non prevía estruturas particulares. Os municipios eran predominantes en tanto que os Consellos de val se mantiñan coma unha abstracción administrativa, coma simples estruturas conxunturais, que só servían para a distribución dos recursos financeiros. Non había responsabilidade directa dos beneficiarios na orientación dos proxectos e o control da utilización dos créditos era esencialmente política, en ningún caso técnica.

A análise do doutor Bignami, responsable en Cuneo do gabinete provincial das Comunità Montane e un dos primeiros animadores do movemento reivindicativo que xerou as estruturas actuais plantexaba: No contexto político e social mediterráneo, que é no que nós nos movemos, non se pode esperar unha boa xestión dos créditos públicos se a responsabilidade, a nivel dunha pequena rexión, descansa unicamente sobre 4 ou 5 persoas: aparece sempre unha combinación de intereses que enturba a xestión... Cómpre democratizar e amplia-la base de control da xestión, así como a base das iniciativas e das responsabilidades: esta foi a reflexión que guiou a elaboración das estruturas das Comunità Montane.

II. A lei sobre as Comunità Montane.

1. A Lei Marco.

En parte baixo a presión das reivindicacións teimosas das poboacións montanas, a lei de 1971 foi a que institucionalizou e xeneralizou as Comunità Montane como novas colectividades territoriais de pleno exercicio, -ente de diritto publico- intermedias entre o municipio e a provincia, con entidade xurídica propia. Nesta ocasión non se trataba sim-

plemente de favorecer iniciativas locais e puntuais de agrupacións de municipios, senón en termos da propia lei realizar unha política xeral de equilibrio económico e social, máis concretamente de promover-la posta en marcha dos valores das zonas de montaña, favorecendo, na estrutura mesma das Comunità Montane a participación da poboación na preparación e na aplicación dos programas de desenvolvemento local.

A lei definía os obxectivos xerais (art. 2), as condicións da delimitación (art. 3), a constitución de estruturas internas (art. 4), os medios, esencialmente os planos plurianuais de desenvolvemento económico e social (art. 2, 5 e 6), o financiamento (art. 9, 12, 13, 15, 16), etc... A lei non decidía nada de todo isto en detalle, sen embargo daba competencias á rexión para precisar e decidir xa fosen os límites precisos da Comunità, xa o seu estatuto, a súa organización interna, criterios de distribución e reparto de créditos entre distintas Comunità...

Un feito importante que hai que salientar é a insistencia da lei no obxectivo de reequilibrar nacional. A primeira finalidade da lei é intentar a eliminación dos desequilibrios de natureza social e económica existente entre zonas de montaña e o resto do territorio nacional. A lei indicaba catro direccións para as accións de reequilibrar con clara intención dunha comprensión global dos problemas da montaña:

- * Promover mellores condicións de vida e establece-las bases dun desenvolvemento económico adaptado.
- * Axudar a valorizar todo recurso, actual ou potencial, no marco dunha nova economía de montaña integrada.
- * Proporcionar ás poboacións residentes os medios de compensar-las inconvenientes ligados a toda área de montaña.

2. A diversidade na aplicación das leis rexionais.

Sen desenvolver esta diversidade, amplísima por outra parte, pódese ilustrar cun punto concernente ós estatutos:

A lei só impón a creación dunha instancia deliberante na que as minorías de cada consello comunal deben estar representadas e a creación dun executivo inspirado por unha concepción unitaria dos intereses dos municipios que forman parte da Comunità. Na práctica, as rexións aplican isto segundo modalidades moi diferentes:

- * Numerosas rexións preven unha representación igualitaria dos municipios no seo do Consello das Comunità.
- * Outras elixen ós seus delegados entre os conselleiros municipais, e ás veces mesmo os alcaldes aparecen obrigatoriamente entre os delegados comunais (Aosta, Lacio, Venecia, Umbría...).
- * No Piemonte, a representación é igualitaria (3 delegados: 2 designados pola maioría e o terceiro designado pola minoría do concello municipal. Cómpre salientar que no Piemonte, as funcións de Presidente e Vicepresidente ou membro da Xunta son incompatibles coas de Deputado, Senador Rexional ou Conselleiro Provincial. Con esta disposición pretendíase que a designación dos Conselleiros

non recaese en cidadáns preocupados, máis pola súa carreira política ca pola xestión económica e social, o que favoreceu a aparición dunha clase política de persoas novas e dinámicas dentro dos consellos.

III. A posta en marcha das Comunità Montana.

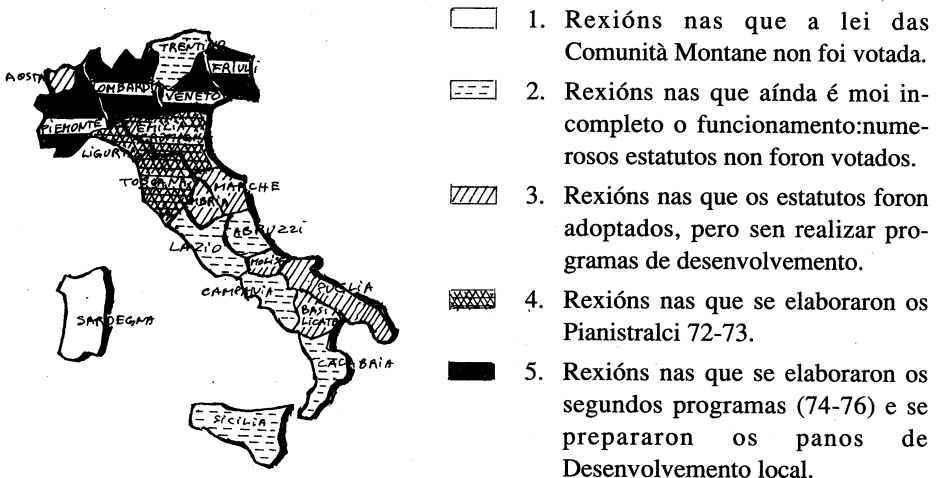
1. Mecanismos desenvolvidos.

Unha vez postas en funcionamento as leis rexionais de aplicación da lei de 1971, a mecánica era a seguinte:

- Proposta por parte das distintas provincias dos límites xeográficos de cada Comunità Montana.
- Deliberación por parte dos municipios interesados para aceptar ditos límites.
- Confección dun regulamento de réxime interno para os municipios que integran a Comunità Montana e aprobación por parte da rexión.
- Elección por cada municipio dos seus propios representantes, que son enviados para constituí-lo Consello da Comunità.
- Chegada de diñeiro público, procedente da rexión para a realización de estudos preliminares e elaboración do plano plurianual de desenvolvemento económico e social.
- A aprobación de todo o anterior por parte da rexión constitúe o verdadeiro nacemento da Comunità ó tempo que permite a realización das primeiras accións de desenvolvemento ó desbloquearse os créditos.

2. A heteroxeneidade na realización.

Unha mirada á cartografía que se puido realizar a finais do 76 mostra unha grande variación de situacións no tocante á consolidación e implantación das Comunità Montane, cun gradiente decrecente de norte a sur e cara ás illas.

Certos retrasos viñeron por un conflito de interpretación da lei entre o Ministerio de Finanzas e o de Agricultura: o primeiro bloqueou a financiación dos estudos previos para iniciar o plano de desenvolvemento, ante esta situación as reaccións das distintas rexións non foron homoxéneas.

No caso da Comunità Montana de Val Ghisone (Piamonte), os problemas de financiamento resolvéronse buscando financiamento externo: colaboración con Universidades, Cámaras de Comercio... Un ano despois de entrar en vigor a lei xa existía o plano de desenvolvemento e con el a posibilidade de obter financiamento para as realizacións (segunda etapa prevista).

Outra situación ben distinta produciuse nas rexións do sur. Unha actitude pasiva, que se traduciu exclusivamente en pedir explicacións por escrito ós ministerios responsables a nivel nacional ou rexional deu lugar a unha falta total de iniciativas tanto para a elección de representantes como para confeccionar un plano ou buscar financiamento alternativo.

3. O papel do contexto histórico.

Estes exemplos poñen de manifesto a necesidade de motivación e mobilización da base para poder pór en marcha as Comunità en situacións adversas. Esta é en realidade a clave das diferencias que se observan entre rexións. Temos visto como se reflexaban factores esenciais, tanto positivos coma negativos, que son responsables deste tipo de dinámica.

Así, no norte, no Arco Alpino, aparece unha dinámica de Comunità que se apoia fundamentalmente nunha forte reivindicación de autonomía para os vales, da que a expresión máis significativa foi o Manifeste de Civasso de 1943 redactado por responsables da Resistencia. Este manifesto reafirmase na vontade das poboacións montanas de viviren nos seus vales segundo a súa cultura, e reivindicaren para poder facelo, os medios de control tanto políticos coma económicos. De feito, este movemento ten profundos fundamentos históricos e culturais, apóiase sobre a cultura da diferenza.

Pola contra, no sur de Italia e mais nas Illas, a estrutura das Comunità foi imposta dende o exterior. De aí a desconfianza masiva observada en Cerdeña. No sur de Italia unha das razóns principais, segundo os colegas do centro de investigación de Portici, débese ó que o profesor Guido Fabiani chama il clientelismo e que en Sicilia se chama practice maffiose, feito que revela a hostilidade dunha grande parte da clase política tradicional contra estruturas nas que os mecanismos de decisión non poidan ser controlados debido ó seu carácter democrático. O resultado desta situación conduciu no sur ó bloqueo da posta en marcha das Comunità e nas ocasións en que esta posta en marcha foi obrigada, dispuxo de poderes e medios moi limitados.

IV. Tentativa dun balance.

1. Tendencias de evolución.

Sería pretencioso querer extraer balances económicos globais vista nalgúns casos a lentitude con que se leva o proceso. Sen embargo indicadores interesantes aparecen en

zonas nas que a implantación é máis antiga, así no Piemonte ralentízase e ás veces de-
tense a despoboación tal e como o amosan as curvas correspondentes a diversos conxuntos
de Comunità.

Os nosos estudos mostran ademais un bo equilibrio entre os diferentes sectores de
actividade (agricultura, industria e terciario). Matizando algo estas apreciacións, tamén
se atopan Comunità con poboación crecente, malia unha taxa de actividade industrial re-
ducida (Aosta) ou a unha poboación activa agrícola moi importante (Val Pellice). No
primeiro caso o papel do turismo así como a forte vinculación cultural son feitos que
cómpre ter en conta. No segundo, no que a motivación cultural é igualmente moi forte,
existe unha notable estruturación profesional en rede de cooperativas, o que permitiu ós
agricultores unha mellor remuneración, unha seguridade nas vendas e unha normaliza-
ción da súa condición de agricultor. Poderíase seguir argumentando sobre un bo número
de resultados económicos, sen embargo sería erróneo avalia-lo desenvolvemento só
dende estes indicadores.

2. ¿Que desenvolvemento?

Convén investiga-las condicións nas que se produce a evolución, en particular aque-
las que permiten controla-los equilibrios fundamentais: social, económico e ambiental.

Podemos neste momento facer unha triple constatación para as Comunità do Arco
Alpino.

1. A unha escala xeográfica limitada, con obxectivos amplos, é obrigada unha
análise global e un programa global de desenvolvemento. Son precisas aproximacións
coherentes e non fraccionadas que permitan ós responsables resolve-las dificultades que
se presenten. A análise dos obxectivos das Comunità (alomenos na metade norte do
país) mostra bastante ben que as súas estratexias se asentan nunha aproximación global.

No plano económico búscase en particular a transformación in situ dos produc-
tos da explotación como a mellor maneira de aumenta-la plusvalía a este nivel. O feito
de considera-lo movemento cooperativo como unha rodaxe fundamental para o desen-
volvemento agrícola é fundamental nas estratexias de desenvolvemento. Habería que
ilustrar igualmente esta globalidade nas aproximacións no tratamento que se lles dá ós
problemas sociais, á promoción de instalacións industriais, etc.

Sen embargo do xeito en que son contempladas actividades concretas coma o
turismo, obsérvase unha orientación fundamentalmente orixinal. As citas seguintes per-
miten deduci-lo papel que xoga esta actividade destinada a expansionarse. A primeira é
do profesor pallavicini (Economista rural da Universidade de Torino):

- Son moi raros os casos nos que o turismo pode ser considerado como unha
forza para o desenvolvemento. Na zona afectada, é xeralmente un factor de
graves desequilibrios, tanto sobre o plano económico, social coma ambien-
tal. Hai máis efectos estragadores ca positivos... Os únicos casos nos que
quizais interesa é cando se presenta baixo unha forma "non de masas": por

exemplo localización de camas ou vivendas rurais. En xeral, é unha explotación por xentes do exterior, metrópolis urbanas: unha verdadeira colonización...

O estudio realizado polo Departamento de Economía Rexional de Charrat para unha Comunità de Aosta explica isto mesmo noutros termos:

- O turismo debe garantir mellores condicións de vida á poboación montana: isto implica un turismo de talla humana que revalorice os recursos locais, permitindo contactos persoais que garantan a elección dunha clientela fiel, desexosa de fuxir do anonimato. Este tipo de turismo debe basearse nun desenvolvemento autóctono, máis lento pero en mans dos seus habitantes. Rexeitando creacións artificiais.
- O turismo debe apoiarse nas posibilidades e nas características da zona, en colaboración con zonas veciñas complementarias. Non hai lugar a un turismo estandarizado. O desenvolvemento turístico debe estar programado para ser integrado na realidade local permitindo a simbiose coa actividade agrícola.

Non é sorprendente que despois do erro monumental de Sestrières distintas Comunità tomen unha nova vía: así o Val Chissoni ou o Valli Gesso, presentan unha capacidade de acollida turística 20 veces máis importante entre o hábitat tradicional ca na hostelería.

2. A segunda constatación que se podería facer portén ós mecanismos de decisión: se ben soportan cargas propias á democracia teñen vantaxes inestimables:

- o amplo control dos diversos grupos de activos interesados evita as desviacións políticas.
- a obriga de realizar estudos en profundidade permite ós Consellos facer diagnósticos con coñecemento de causa, obrigando a programar accións sólidas; isto permite tamén medir mellor as súas posibilidades.
- derradeira e fundamentalmente, a intervención de tódolos traballadores dun sector que así o desexen, na preparación dun plano, nos debates, etc..., o que permite, tomadas as decisións, aplicarlas sen dificultade. A vontade local é mobilizada no seu conxunto cunha eficacia notable.

3. A terceira constatación portén ó control do desenvolvemento por parte da poboación implicada. Isto prodúcese en dous niveis:

- por parte dos responsables dos Consellos das Comunità e da Xunta, que na maioría dos casos son traballadores dos diversos sectores.
- por parte das comisións especializadas (sanidade, agricultura, deportes e cultura...) nas que tódolos cidadáns que o desexen participan, pero onde se existe tamén a presenza de expertos de fóra.

Deste xeito, as orientacións que se toman non están presididas exclusivamente por un punto de vista tecnocrático, e menos politocrático, senón por unha decisión de toda a poboación implicada que se ten manifestado nas comisións e no Consello das Comunità.

Conclusiones.

A valoración dunha estrutura como as que forman as Comunità Montana, así como a política da montaña italiana non permite un xuízo monolítico. Cómpre sinalar e reparar nos bos resultados obtidos no norte, pero tamén ó mesmo tempo salientar que é dende esta perspectiva dende a que se tomou conciencia do declive da montaña, e dende a que se formulou a política futura.

Cómpre igualmente pór de manifesto as condicións destes resultados:

- participación dos traballadores implicados en tódalas etapas do proxecto e control pola súa parte do desenvolvemento.
- dinámica colectiva que se incardina en particular no movemento cooperativo e asociativo.
- globalidade nas aproximacións, despois dun estudio en profundidade no que se inscribe a acción, cun diagnóstico correcto e nunha perspectiva de duración (con programas plurianuais).
- por último, a cultura intervén como motivación forte.

A inversa, no sur e nas illas, onde existe un clientelismo endémico, é moi difícil implanta-la estrutura das Comunità ben encarreirada.

Nada peor para o desenvolvemento que a existencia de redes clientelistas de asistencia que destrúen toda dinámica de iniciativa e responsabilidade, aroleando toda posibilidade de creación. Nesta parte da Península e nas Illas un instituto ad hoc, Formez, encárgase da formación de adultos; del espérase moito, na medida en que sexa capaz de reducirlo escurantismo e promova unha concienciación como condicións fundamentais para acceder ó control dos circuitos económicos e do espacio natural por parte dos traballadores.

Tanto polo positivo coma polo negativo, a experiencia das Comunità Montane é ricaz en ensinanzas.

SUMMARY *A comunità montane* is analysed as a framework that articulates the intention to find solutions for the mountain areas marginal situation in Italy, where a collective democratic participating scheme was developed, which is rooted in the associating cooperative movement; low results in the South and the Islands, "nothing worse for growth that the existence of assistance customer networks that destroy initiatives and responsibilities, anaesthetizing any possibility of creation".

BASES TEÓRICAS DO DESENVOLVEMENTO LOCAL.

Francesco DE CASABIANCA

INRA. Córcega.

O mundo rural europeo está cada vez máis diferenciado, a causa dunha economía rural de dúas velocidades, cada vez máis dual: a economía rural dominante e as sociedades rurais marxinadas por aquelas, (sobre todo as zonas de montaña e mais as de policultivo en dificultade). Discútese os puntos de vista teóricos do desenvolvemento local.

I. O dualismo micro-rexional.

Na dinámica da revolución industrial e das transformacións do mercado que a seguiron, o mundo rural europeo está cada vez máis diferenciado por mor dunha economía de dúas velocidades, cada vez máis dual.

Como xa ten reparado H. Houee(1):

Un mesmo gran movemento desestructura as sociedades rurais para integralas nas engrenaxes e modelos da sociedade industrial e urbana dominante. Son favorecidos os espazos, as actividades, as forzas sociais e culturais que van no sentido dos intereses e apetencias do sistema e dos grupos dominantes; son desartellados, marxinados, mantidos provisionalmente e abandonados sen esperanza, as actividades, os grupos, os modelos, que se insertan e se opoñen a el.

O Plan Mansholt puido ser nun momento determinado, o signo de orientación dado á agricultura europea: unha selección sobre as bases da produtividade.

Para os grandes responsables políticos, o modelo liberal productivista é o único que paga a pena soste, o resto mantense máis ou menos dunha axuda social disfrazada.

Moitos autores teñen analizado esta evolución(2) que non imos desenvolver.

Sen embargo, este contexto de dualismo, exacerbado recentemente pola crise, fai necesario considerar a cuestión do desenvolvemento local(3).

(1). Pierre HOUEE, "Dynamiques sociales de développement local em milieu rural français", *Colloque de Guadalajara*, 1987.

(2). Destacadamente G. ALLAIRE, "Crises sociales et forces pour des développement mocrorégionaux", *Colloque de Madrid*, Marzo, 1983; R. LARRERE, *Processus de régression et crises des agriculteurs montargnerdes (inventaire critique des théories mobilisées pour en rendre compte)*, INRA, 1984.

(3). A. Touraine, *Le pays contre L'Etat*, SEUIL, 1981; P. HOUEE, *ACtions e auteurs du développement local in milieu rural francais*, INRA, 1986; G. Allaire e outros, "Enjeux, médiation et développement local: un point sur les mouvements des pays", E.R., 1985.

En efecto, a interpelación principal do desenvolvemento local é ¿que facer coas subzonas, as sociedades rurais marxinas pola economía rural dominante?

O movemento social que contén esta interpelación, de onde xeralmente procede, rexeita naturalmente unha lóxica negativa na perspectiva das zonas desfavorecidas.

Non é casualidade que en Francia os Estados Xerais do Desenvolvemento Agrícola (1982-83) visen emerxer amplamente a reivindicación de que o desenvolvemento sexa concebido e xerado a nivel de pequenas rexións e non unicamente dende os esquemas habituais caracterizados por aproximacións centralistas e sectoriais (¿na maioría dos casos non cobre máis ca unha rama!). Non é casualidade que unha aspiración a unha aproximación local global, máis rural que agrícola do desenvolvemento, sexa experimentada case esencialmente en zonas de montaña e zonas de policultivo en dificultade.

Compréndese, pois, que o desenvolvemento micro-rexional sexa moito máis cá economía dun retrinco da rexión: participa da economía rexional, pero desborda a economía.

Cómpre, daquela, precisar un pouco o concepto antes de examinalas cuestións que suscita e as aportacións que permite para a nosa reflexión científica.

II. Desenvolvemento local e micro-rexional.

Xeralmente, refírese á noción de desenvolvemento integral ou de desenvolvemento harmónico definido por L.J. Lebre et popularizado por F. Perroux (desenvolvemento de todo o home e para tódolos homes). Esta noción foi enriquecida pola escola de Economía e Humanismo (R. Caillor, G. Turin, G. Belloncle, H. Desroche, etc...) e doutros economistas ou sociólogos na liña de G. Myrdal, R. Dumont, I. Sacchs, etc., que están interesados no terceiro mundo.

Nun principio, foi neste sentido no que se empregou o concepto de desenvolvemento e sobre o que se elaboraron estratexias e métodos de difusión máis explícitos. Téñense experimentado un grande número de métodos de aproximación do desenvolvemento integrado en zonas limitadas máis ou menos homoxéneas (grupos de campesiños, zonas de expansión rural, etc.), pero o máis común foron operacións iniciadas segundo esquemas administrativos ou tecnocráticos que dificilmente se alían coa dinámica social existente(4).

O termo desenvolvemento micro-rexional integrado é o máis empregado, pero o control do proceso polos actores locais está a miúdo lonxe do pensamento dos promotores.

En Europa, cómpre salientar que os italianos, antes que tódolos demais, descubriron e comezaron a pór en práctica este principio dun desenvolvemento global, reunindo aspectos económicos, sociais, culturais e ambientais.

(4). ANCIAN e outros, *Le développement rural dans les pays d'Afrique noire francophone*, Sedes, 1967; R. DUMONT, *Développement Agricole Africain*, Puf, 1965 (como noutras numerosas obras ulteriores); G. BELLONCE, *Participation paysanne et aménagement hydroagricole*, 1985; D. DESJEUX, *La question agraire à Madagascar*, L'Harmatan, 1979.

En plena guerra -en decembro de 1943- diversos representantes da resistencia dos vales alpinos elaboraron en Chivasso unha Carta do desenvolvemento para os seus vales, reivindicando para cada un deles o control do desenvolvemento económico, do desenvolvemento cultural e lingüístico, e da xestión administrativa, regulamentaria e política para a poboación do val.

Esta toma de consciencia precoz e unha mobilización militante continua é a que ten xerado as estruturas actuais de xestión do desenvolvemento montano italiano: as comunidades montanas.

Coa experiencia de globalidade na aproximación, aparece un tratamento a unha escala xeográfica limitada que reúne información-formación, que permite eleccións claras e responsables, e institucións locais que teñen o poder de administrar(5).

Nas montañas italianas esta aproximación contribuíu a limita-la depresión humana(6) e a asegurar bastante bo control do entorno.

No que portén ós países recentemente integrados na CEE, non coñeceron a miúdo máis ca unha débil depresión nas zonas de montaña e o problema do desenvolvemento ten aínda unha forte implicación social e tamén económica.

Polo momento estas rexións están ausentes das grandes desordes ecolóxicas que acompañan á depresión, e presentan aínda unha grande coherencia cultural.

O caso francés:

Era sen dúbida importante enmarcar estas aproximacións do desenvolvemento no contexto terceiromundista e europeo, pois pódese tender a minimiza-la importancia cando se refire ó marco francés, no que as zonas de montaña se converteron económica e demograficamente en marxinais.

De feito, os problemas de desenvolvemento desbordan hoxe as zonas de montaña e as zonas desfavorecidas cobren cerca da metade do territorio nacional.

No contexto francés, varios autores -fundamentalmente Paul Houée e F. de Casabianca- puxeron en evidencia os mesmos principios de globalidade do desenvolvemento e a necesaria capacidade de creación e de control colectivo pola sociedade rural do seu propio porvir(7).

Presentación dun esquema sistémico.

Tamén a definición de desenvolvemento proposta aquí se presenta para unha sociedade rural dada coma un progreso no control colectivo de tres equilibrios dinámicos:

(5). F. DE CASABIANCA, "Des microrregions vivantes..." InraIdim, 1983; e "Vers une maîtrise du développement rural montagnard en Italie", INRA, 1984; BARBERO e outros, *I piani zonali in Agricoltura*, Il Molino; BARTOLA e outros, *Programmazione in Agricoltura e piani zonali*, Il Molino.

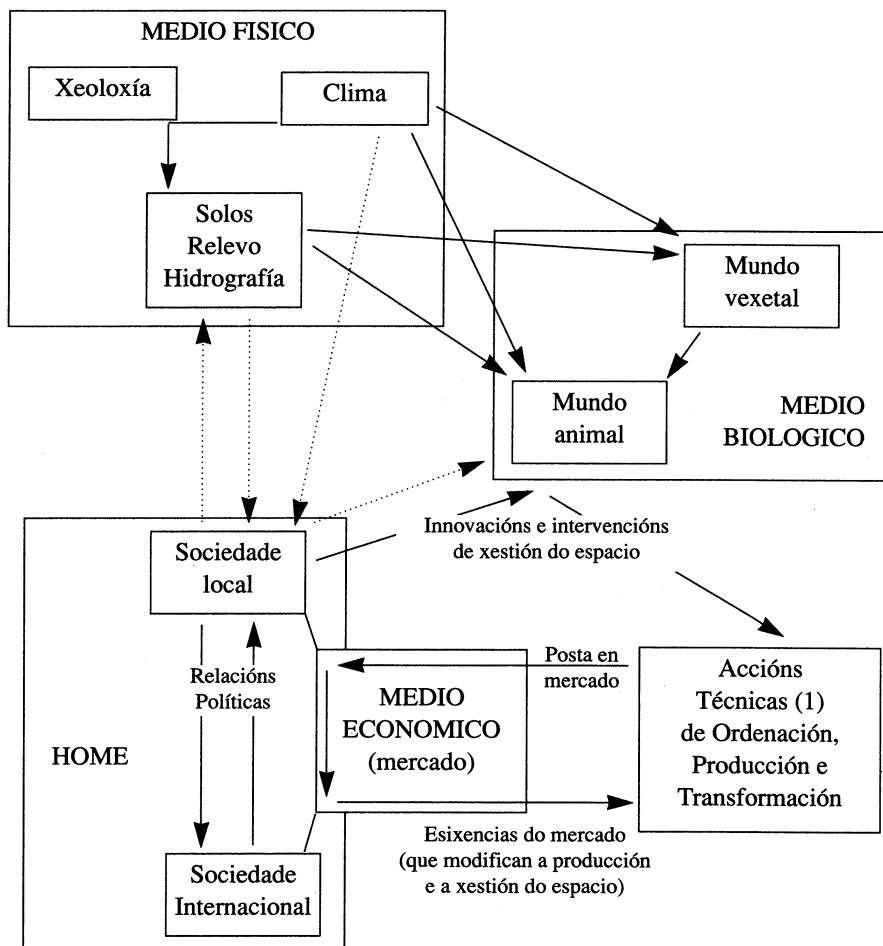
(6). Taxa de despoboación media viciña do 15% en 5 anos por unha vintena de vales alpinos estudados, mentras que en certos vales de Córcega, dos Cévennes ou dos Alpes franceses abana entre o 70 e o 90%; cf. DE CASABIANCA, "Vers une maîtrise..." cit.

(7). P. HOUEE, *Quel avenir pour les ruraux*, Ed. Ouvrières; F. DE CASABIANCA, "Contribution a la définition pour la Corse d'une Charte du Développement Rural", C.P.S., 1975.

- entre unidade de produción e de mercado,
- entre actores sociais de base e a sociedade,
- entre células de explotación e medio ecolóxico.

En efecto, os elementos que determinan unha sociedade rural artículanse segundo un sistema que se pode representar da seguinte maneira:

O SISTEMA MICRO-REXIONAL

1 **Ordenación:** Deforestación, socialcos, construción de regos, drenaxe, etc.

Produción: Selección animal e vexetal, mecanización, fertilización, regadíos, produtos fitosanitarios, técnicas para ganderías, etc.

Transformación: Clasificación de produtos, acondicionamento, industrias agroalimentarias, etc.

Isto supón que o desenvolvemento se propoña a nivel de conxuntos xeográficos coherentes e de dimensións relativamente limitadas de xeito que permita un control democrático participativo.

No que portén ó calificativo de local, P. Houée destaca que este termo se refire menos a un territorio determinado que a unha demarcación que implica á vez o específico dun territorio limitado cos seus representantes elixidos democraticamente, ó tempo que implica ás axentes locais na mobilización dos recursos(8).

Tamén a DATAR define o desenvolvemento local coma un “proceso concreto de organización do porvir dun territorio: resulta dos esforzos conxuntos da poboación implicada, dos seus representantes, dos axentes socio-económicos, eventualmente dos axentes estatais, para reconstruír un proxecto de desenvolvemento que integre diversos compoñentes económicos, sociais, culturais, actividades e recursos locais” (Ciat, 20 decembro 1982).

Sen embargo en Francia a necesidade destas aproximacións aparece demasiado tarde, cando as forzas desestructurantes xa tiñan atentado profundamente o tecido económico e social(9).

III. ¿Unha nova aproximación do local?.

Pódese dicir con Jollivet(10) que os numerosos estudos sobre o local herdán a longa tradición dos estudos monográficos, a maioría dos observadores de movementos sociais están de acordo en considerar que esta aproximación ó local tomou unha nova dirección do 68 en vante e antes da crise do modelo de desenvolvemento(11), unha aproximación que está cargada dunha nova ambición: propoñer unha alternativa, unha doutrina do desenvolvemento para responder á crise.

Dende aquela prodúcese un punto de vista novo sobre o modelo liberal que se funda en mecanismos espontáneos de regulación pola economía de mercado e que, tendo asimilado a teoría do desenvolvemento polarizado- preséntase como determinante este movemento dende arriba que xera obrigatoriamente fenómenos de acumulación e desigualdades no desenvolvemento.

Máis alá das críticas formuladas por Lebret, Hirschman, Myrdal e Samin Amin fundamentalmente(12), asístese a diversas tentativas que amplíen o campo dos factores que cómpre ter en conta para propoñer novos modelos.

(8). P. HOUEE, *Actions et Acteurs de Développement local en milieu rural français*, INRA, 1986.

(9). P. HOUEE, *Dinamiques sociales de développement local*, cit; Y. LE COZ, *La micro-régionalisation dans le système territorial français espace-rural*, INRA, 1987; M.E. CHASSAGNE (CNRS), *Qui sommes-nous*, Etats Généraux de Macon, 1982.

(10). JOLLIVET, *Le développement local, mode ou mouvement social?*, E.R., 1985.

(11). JOLLIVET, cit; MACLOUF, *L'après-crise, une troisième "fin des terroirs?"*, E.R., 1985; ALLAIRE (1985), cit.

(12). L.J. LEBRET, *Siucide et survie de l'Occident*, Ed. Ouvrieres, 1960; G. MYRDAL, *Et planifier pour développement*, 1963; tamén *Proces de la croissance*, 1972; A. HIRSCHMAN, *Stratégie du développement économique*, ed. Ouvrieres, 1974; Samir AMIN, *Le développement inégal*, Minuit, 1970.

A crise económica dos últimos decenios non fixo máis que exacerbar este cuestionamento, e non é sorprendente que determinadas proposicións coma as de Friedman(13) fagan abstracción do contexto económico xeral -o mercado- cando presenta un modelo de desenvolvemento agropolitano de unidades espaciais restrinxidas (distritos de 10 a 100.000 habitantes), concebidos como conxuntos cerrados, autónomos.

Esta concepción extrema é naturalmente defendida por diversos autores coma B. Planque(14), aínda que a maioría dos investigadores que intentan ter en conta este movemento non a comparten, apóianse xeralmente sobre unha aproximación sistémica, considerando o local como un subconxunto, evidentemente conectado con conxuntos máis amplos(15).

Outra vantaxe esencial da representación sistémica é insistir na tripolaridade -economía, sociedade, entorno- na que se inclúe o local, e tamén sobre o feito de que cada polo contén equilibrios dinámicos internos e externos con capacidade para modifica-lo estado global do sistema.

Se ben o método sistémico permite unha representación máis completa e satisfactoria da realidade na que se sitúa unha sociedade local dada, non invalida os fenómenos observados a nivel dun ou doutro polo, pode sen embargo relativiza-la súa importancia.

Así e todo, para numerosos expertos esta maneira de analiza-la realidade xera problemas por dúas razóns:

- por un lado, proporciona unha imaxe complexa da realidade, pero cando a área de análises ou a competencia se limita a un dos polos en cuestión non permite unha imaxe global. No fondo, provoca desconfianza toda conclusión que sexa extraída dende calquera disciplina na que só interveña un único polo, ou cando esta conclusión se obtén ignorando outras partes do sistema;
- por outro lado, enmascara as implicacións sociais e tamén políticas que posúe calquera fenómeno ó considera-los feitos na súa estricta dimensión técnica, económica ou cultural.

Este dobre cuestionamento dos estudos monodisciplinares entraña á vez problemas de método e de filosofía política, que son interdependentes.

Método, porque aprehender este novo obxecto que é o sistema local require a posta a punto de instrumentos de aproximación novos, tanto de análise coma de diagnóstico.

Isto require a aprendizaxe de novas prácticas de pluridisciplinaridade, etc.

(13). FRIEDMAN, *Communalism, some principle for a possible future*, UCLA, 1979.

(14). PLANQUE, *Technologies nouvelles et réorganisation spatiale. Crise et space*, 1984.

(15). CROZIER, *L'acteur et le système*, Seuil, 1977; CODDACCIONI-BIGI-DE CASABIANCA, "Propositions pour la définition d'une politique en faveur du développement microrégional. Région Corse, 1983", Cahiers de l'IDIM, 1985; diversos autores en *Autrement* (o local en tódolos seus estados), 1983.

Filosofía política, porque ter en conta un determinado sistema, realizar un diagnóstico, etc. supón pronunciarse en función de hipóteses sobre a interacción dos distintos polos, e isto implica opcións sociais, étnicas, políticas: a única actitude que parece científica é a de explicita-las hipóteses, as implicacións sociais, etc.(16)

¿O interese polo local acaso non se fundamenta, máis ou menos claramente sobre unha aspiración política?

Xa se ten reparado en que nos estados xerais do desenvolvemento agrícola a aspiración a unha aproximación local do desenvolvemento experimentouse case esencialmente en zonas de montaña e en zonas de policultivo en dificultade: isto non é fortuíto.

Paul Houée salientou tamén que o “movemento do pobo” estaba particularmente motivado naquelas rexións que posúen unha identidade cultural marcada(17). En moitos lugares, a orixe da “dinámica local” foi o rexeitamento dun proxecto de ordenación que implicaba graves incidentes ecolóxicos.

Isto vén demostrar que o movemento callou xeralmente sobre o rexeitamento dun grupo local a un esquema de desenvolvemento deseñado polo sistema dominante que tende a tollerlle a súa realidade social e económica, a súa identidade cultural e maila súa relación co entorno.

Se se está convencido, como o ten demostrado amplamente Marx, que as relacións de produción estruturan o sistema económico e o modo de produción, influídos pola totalidade das relacións sociais, entón é lexítimo buscar unha nova organización dos modos de produción que supoñan relacións sociais diferentes. Convírase con B. Rosier na necesidade de modifica-la división do traballo, e constatarase “que o control dos medios de produción por parte dos traballadores non se pode realizar máis ca dentro dun esquema moi descentralizado da organización económica, que descansa nunha ampla autonomía das unidades de base, fundamentalmente dunha auténtica democracia económica”(18).

Ph. Aydalot teno dito noutros termos: “o eixo da acción non debe se-la empresa senón os espazos nos que se trata de desenvolver aptitudes de desenvolvemento endógeno”(19).

Nesta preocupación, a dimensión cultural e a promoción da identidade local son moi importantes, como ten suliñado Huynh Cao Tri: “Para asegura-la autenticidade do desenvolvemento, non se pode considerar coma unha esixencia sobreengadida ou coma un luxo, senón coma parte integrante das motivacións do desenvolvemento que se converte nunha fonte de opcións concretas, capaces de mobiliza-las enerxías”(20).

(16). DE CASABIANCA, “La recherche dans les zones a économie désintégrée”, INRA, 1976; S.M., 1976; S.M. SILVA, *La planificación en el proceso de cambio* e o informa C.E.S. da ONU, “Sur une conception unifiée de l’analyse et de la planification du Développement”; B. BOSIER, “Types de développement et Rapports sociaux”, en *Clés pour une stratégie nouvelle du développement*, Ed. Ouvrieres, Unesco, 1984.

(17). P. HOUEE, *Actions...*, cit.

(18). B. ROSIER, cit.

(19) P. AYDALOT, “A la recherche de nouveaux dynamismes spatiaux”, en *Espace et crise*, Económica, 1984.

(20). Huynh CAO TRI, “Le concept de développement endogene”, en *Clefs pour une strategie nouvelle du développement*, Unesco, 1984.

O proxecto cultural dun grupo local pode ter unha dimensión profética, utópica, e P. Houée di a propósito disto que se “aprecia na calidade da esperanza que un pobo se forxa e das enerxías que desprega para a súa realización”(21).

A preocupación por respetar estes valores culturais colectivos, que A. Malek chama mantemento societal e que o diferencia ben de arcaísmos passeistes(22), supón unha atención particular á dimensión antropolóxica da sociedade en cuestión para evitar accións de desenvolvemento económico que colaboran na liquidación das identidades locais(23).

SUMMARY The European rural world is more and more differing, because of a two-speed rural economy, more and more dual: a prevailing rural economy and the rural societies left aside by those (mainly the mountain areas and those of mixed farming in trouble). The local development theoretical points of view are discussed.

(21). HOUÉE, *Quel avenir...*, cit.

(22). A. MALEK, “Spécificité et endogénéité” en *Clefs pour une stratégie nouvelle*, cit.

(23). cit.

IDENTIDADE E CULTURA COMO BASES DO DESENVOLVEMENTO LOCAL

Xan BOUZADA

Universidade de Vigo

Faise unha referenciación das experiencias e formulacións do desenvolvemento local, e discútase o papel da educación, a cultura popular e local, os procesos de aculturación/integración na cultura dominante e mais os de resistencia/preservación da identidade dos contidos simbólicos das culturas populares. Acaso as potencialidades da cultura popular poidan constituí-lo fermento do desenvolvemento.

As fontes nas que se pode pescuda-la orixe do actual Desenvolvemento Local, coidamos, son múltiples e moi difícilmente podería ser atopada unha liña única que explicase de xeito determinante o seu pulo.

Dende a vella Economía Social, cooperativismo e proxectos mutuais que beben en fontes tan diversas coma o socialismo utópico, o sindicalismo ou a doutrina social católica, ata o desenvolvemento económico rexional descentralizado de vocación tecnocrática e moderna, ata mesmo todo o discurso ambiguo do Desenvolvemento Comunitario que emparentado coa Socioloxía da comunidade anglosaxona mostrou unha dobre face oscilante entre as prácticas paternalistas da Alianza para o Progreso con marca USA e a recondución reconceptualizadora que a sinxela e admirable figura de Pablo Freire soubo inspirar.

Se desde o Traballo social se puido e quiso ir abrindo portas ao Desenvolvemento social das comunidades en base e potencia-la participación daqueles cara a quen se traballa, cómpre dicir que tamén desde a realidade concreta dos ámbitos locais, que percibían con maior ou menor claridade o seu protagonismo, teñen agromado este xénero de iniciativas.

Quizáis aquí teñamos que nos referir pola súa particular incidencia ó caso de dous personaxes, ambos con preocupacións arraizadas no humanismo social. Referímonos a José María Arizmendiarieta, promotor da experiencia cooperativa de Mondragón e ao sociólogo bretón Paul Houée (1) que en base á súa experiencia na comarca de Le Mené ten sido o máis recoñecido introductor en Francia dun modelo de Desenvolvemento Local (de abaixo-arriba) que se desexaba partise do impulso da base social.

(1) Houée, Paul. *Quel avenir pour les ruraux*, Ed. Ouvrières, Paris, 1974.

Cómpre dicir que esas fontes, liñas teóricas e prácticas inspiradoras do D.L. viven hoxe, tanto no caso europeo coma no do Estado Español (2). Unha intensa eferescencia que está a alumar unha múltiple diversidade de experiencias, de entre as cales e pola súa xenuina orixe institucional, apoiada desde un pequeno municipio, ten acadado un recoñecemento xeral é a que se puxo en marcha no concello sevillano de Lebrija e que experimentou con fondura e profesionalidade nas virtualidades e potencias acadables ao interrelacionar o desenvolvemento social e o económico local.

O D.L. que se ve hoxe apadriñado polas institucións europeas (programas I.L.E. e LEDA) está a acadar eco entre axentes diversos que acoden a el coma a un territorio aberto no que proxectarse cara a novas posibilidades alternativas. Partindo da inspiración das teses de Schumacher (3), o colectivo inglés da Intermediated Technology Development Group ten traballado ó longo dos últimos anos en direccións que tentan basearse na relativa factibilidade das intervencións socio-económicas xeradas desde o local. Noutra dirección vellos movementos sindicais cooperativos coma os da Emilia Romagna en Italia están hoxe a producir modelos anovadores neste senso. Mesmo cidades coma Grenoble ou Barcelona (4) teñen asumido con intensidade o interese desta liña de traballo. O Canadá que vivira nos anos sesenta e setenta a súa “Revolución Tranquila” de tipo socio-cultural ten asemada atendido ó chamado desta liña de traballo e experimentación (5).

De cara ao D.L. de dominante social teñen sido polarizados unha serie de ámbitos afíns que coma a Intervención socio-cultural ou a Acción socio-educativa atoparon no suxeito local un espacio de concreción e contraste productivo para as súas análises e prantexamentos.

O eido da Acción socio-cultural desde as súas orixes ten estado a oscilar entre unha concepción da súa práctica dirixida á promoción social e cultural dos cidadáns (Genevieve Poujol) e outra máis interesada polo desenvolvemento social da comunidade (Lucien Trichaud). Se ben estes dous enfoques viviron nos últimos anos unha particular pugna, a visión globalizadora e resocializadora do cultural non ten sido abondosa e vive hoxe xeitos peculiares de se manifestar na produción de estratexias globalizadas (Michel Bassand). No caso español, Avelino Hernández promotor do proxecto Culturalcampo, e ó traveso dunha práctica que mestura socioloxía e pedagogía exerce hoxe entre nós neste tipo de profecías prefiguradoras.

(2) En Francia téñense preocupado e ocupado por este ámbito diferentes autores, entre eles, e amáis do citado Paul Houé, homes coma Gaspar Gontcharof (en torno ao colectivo ADELS), Pierre Coulmin, o corso François de Casabianca. En España este tema ten interesado a Antonio Vázquez Barquero, Germán Valcárcel Resalt, Miren Etxezarreta, etc.

(3) SCHUMACHER E.F. *Lo pequeño es hermoso*, Ed. H. Blume; Madrid 1979.

(4) A experiencia coordinada de intervención social promovida polo concello de Barcelona en Nou Barris (Las Roquetes), así como a creación de ponencia de Desenvolvemento local, resultan craramente paradigmáticas hoxe deste tipo de iniciativas.

(5) RIAC (Revue Internationale d'Action Comunitaire) n.º 22, Montreal.

A Acción socio-educativa tense desenvolto no contexto recente da nosa cultura occidental cun particular pulo na medida precisamente en que o tradicional modelo escolarizador baseado en equipamentos pechados se mostrou feble e produtor de fracasos. Desde a War on Poverty kennediana que nos anos sesenta tentou nos USA dar unha resposta ós problemas sociais en base a un sobreesforzo no formativo e no cultural que tivo continuidade máis tarde en Inglaterra coas EPA (Educational Priority Areas), así como en Francia zoas ZEP (Zones d'éducation Prioritaire), abriuse paso a unha eclosión redefinidora do papel da escola que atopou en Italia algún dos seus fitos desencadeantes máis orixinais: Bolonia, Turín, Nápoles (Programa "MOTER"), —hoxe en moitos aspectos extendidos por toda Europa— e que se dirixían a converte-lo educativo a cultural, actuando sobre do seu entorno, en chave estratéxica para produci-lo desenvolvemento social da comunidade. No alén deste feixe de fontes inspiradoras do desenvolvemento local da comunidade, unha nova coxuntura, xerminada ó longo dos últimos anos foi tomando corpo na forma dun repregue sobre do local. O microsolidario (6) tendeu a ocupar un espacio que fora evacuado polo forte declive das formulacións utópicos macrosociais. Un novo terreo, o do local, que emerxía con forza á marxe do control dos axentes políticos tradicionais e que permite ó posibilitar enfoques anovadores, descubri-las virtualidades caracterizadoras das novas problemáticas sociais.

Este fenómeno vai tamén servir para levantar acta dun cambio de escenario nas problemáticas sociais. A fábrica, vello lugar do conflito e da tensión social vai de cada vez máis converterse en territorio selectivo, mentres os barrios, as comunidades locais, rexurden coma ámbitos nos que se manifesta a cuestión social. Coma espazos da crise e do risco da marxinalización social.

Deste xeito vaise ir configurando no contexto occidental un modelo de sociedade de tipo dual na cal a crise do estado do benestar vai actuar coma bloqueo e simultaneamente coma estímulo a unha necesaria revisión das dinámicas e políticas sociais que ata aquí se viñan aplicando (7).

As virtualidades da experimentación social no contexto dunha sociedade bloqueada é algo que ten sido recoñecido e defendido por autores diversos que desde Rosenvallon, até Crozier, Touraine ou Coulmin (8) apostaron por unha liña con proximidade á cal a Comunidade Europea, e en particular a través do programa LEDA, deu seguemento, apoiando e estimulando, a diversos tipos de proxectos experimentais con carácter piloto en base ás potencialidades do D.L.

(6) BAREL, Y. *La société du vide*, Ed. du Seuil, Paris, 1985; MAFFESOLI, M. *Le temps des tribus*, Ed. Meridiens, Paris 1987.

(7) OFFE, Claus. *Contradicciones en el Estado del Bienestar*, Alianza, Madrid, 1990; COTARELO, R. *Del Estado del bienestar al Estado del malestar*, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid 1990.

(8) CROZIER, M. *L'acteur et le système*, Ed. du Seuil, Paris 1977; TOURAINE, A. *Le retour de L'acteur*, Paris 1984; COULMIN, Pierre *Le développement local* Ed. du Syrox, Paris 1986.

En torno a este novo fluxo xurden experiencias en ocasións promovidas desde institucións, e en moitos outros casos disfrutando dun incontestable soporte no seo da mesma sociedade civil.

Desde as diversas teorizacións do D.L. tense sempre posto de manifesto (Vázquez Barquero, José Arocena, Pierre Coulmin, Paul Houée...) a cardinal importancia que para a emerxencia, potenciación e mantemento do D.L. presenta a existencia de fluxos identitarios vivos na comunidade. O suxeito local semella consolidarse en tanto en canto a súa identidade socio-cultural acada un grao alto de definición.

Nos intersticios do local a cultura popular nas súas diversas manifestacións (9) vai actuar coma o ligamento que vencelle esas socialidades locais.

O tema da cultura popular, ten estado sometido ó longo dos últimos anos a unha matizada polémica que ten oscilado entre a súa pura e simple asunción coma realidade xenúina, escindida e en certo modo exótica, ata a súa completa disolución nas tebras omnicomprensivas da Tese da Ideoloxía Dominante, que quizáis por pura e simple inercia veuse abusivamente sobredimensionada.

Desde un certo marxismo agachado nos mecanicismos da Ideoloxía dominante tendeu a establecer unha ambigua e paternalista relación coa cultura popular no seo da cal se remarcaban dun xeito prioritario as súas feblezas coma forma dominada e alleada. Nesta liña a Teoría Crítica da Escola de Francoforte supuso un exemplo paradigmático da devandita posición. Adorno, Horkheimer e Marcuse actuaron coma faros privilexiados desta posición. Unha cultura popular confundida e desactivada pola industria cultural e a cultura de masas (10) que simplemente poñería de manifesto a consumación no ámbito da cultura e a ideoloxía do dominio político dunha clase sobre da outra. Unha arte e cultura que como quería Marcuse só podería salvarse na medida en que se configurase coma a inimiga dun pobo atuído e alleado por unha cultura dominada. As reaccións a esta formulación teñen sido diversas, e teñen oscilado dende o aporte gramsciano (11) e o seu fincapé no concepto de hexemonía que posibilitaba reduci-lo peso, en aparencia inexorable, da dominación, ata posicionamentos coma o do ensaísta social inglés Richard Hoggart (12) que a fins dos anos cincuenta enfrenteouse armando de fonda lucidez cun tema que ata alí estivera practicamente bloqueado, atopando novas virtualidades e potencias resistenciais nos fluxos produtores da cultura popular.

(9) WILLMOTT, P. *The evolution of a community*, Routledge, Londres, 1963 VERRET, M. *La cultura ouvrière*, Ed. ACL, Saint Sebastien, 1988; GROOTAERS, P. *Culture mosaïque*, Ed. Chronique Sociale, Bruxelas 1984; FISKE, J.M. *Understanding Popular Culture*, Ed. Unwin, 1989; BENNET, T. *Popular culture and social relations*, Open University Press, Oxford 1986; BOZON, M. *Vie quotidienne et rapports sociaux dans une petite ville de provinces*, Ed. PUL, Lyon 1984; BOURDIEU, P. *La distinction*, Ed. du Minuit, Paris 1979.

(10) ADORNO, T.W. e HORKHEIMER *Dialéctica del Iluminismo*, Ed. Sur, Buenos Aires 1971; MARCUSE, H.M. *La dimensión estética*, Ed. Materiales, Barcelona, 1978.

(11) GRAMSCI, A.M. *Cultura y literatura*, Ed. de Bolsillo, Barcelona 1977.

(12) HOGGART, R. *The Uses of the Literacy*, Chatto and Windus, Londres 1957.

Dende aquí, e ata o recente retorno a Gramsci, promovido polos continuadores de Hoggart no Institut for Contemporary Cultural Studies, vai todo un fío que compartido por autores coma Raymondo Williams, Swingewood, Stuart Hall, Tony Bennet, entre os ingleses, e George Snyders, Genevieve Poujol, ou Michel de Certau, entre os franceses; así coma Jesús Martín Barbero e Armand Mattelart, entre os latinoamericanos, teñen chamado a atención sobre das dinámicas sociais ubicadas máis alá das teses reproductoras (13), afincadas na Ideoloxía de dominación, tendendo a resaltar coma no cunco da cultura popular acochan asemade fluxos mantedores da memoria (14) e produtores de resistlencia e identidade.

Polo tanto e nun tempo coma o noso no que as formulacións ideolóxicas, de longo alcance teñen en moitos casos amosado o seu desgaste e a súa proclividade a xerar efectos perversos e subproductos (15) imponse quizáis un repregue retroalimentador que sabendo esculcar no bo que agroma mesturado co malo (16) permita separar o gran de palla. Neste senso poida que as potencialidades a miúdo esquencidas ou obviadas da cultura popular poidan constituir un dos fermentos privilexiados que aboen o territorio local e as súas capacidades para o desenvolvemento.

Habida conta do dito ata aquí, existe a posibilidade de establecemos dúas constatacións: por unha banda, o discurso dos expertos sobre do D.L. incide decote na trascendencia cardinal que representa para o meu despegue e sostemento a existencia no local de fluxos identitarios de sólido baseamento socio-cultural. E por outra banda que se a memoria e a resistencia cultural da comunidade sedimenta decote en forma de identidade é moi probable que neste senso o social, o cultural e o comunitario poidan atopar aquí unha vía globalizada en base á cal produci-los procesos de desenvolvemento social das nosas comunidades.

SUMMARY A report of the experiences and formulations of local development, and the role of education, the local and popular culture, the processes of aculturation/integration into de dominant culture and moreover the resistance/preservation of the identity of symbolic content of the popular cultures is discussed. Perhaps the potentials of popular culture can encourage development.

(13) BORDIEU, P. op. cit. 1979.

(14) JEUDI, H.P. *Memoires du social*, Ed. PUF, Paris 1986.

(15) WATZLAWICK, P. et alii *La realidad inventada*, Gedisa, Madrid 1989.

(16) WILLIS, P. "Juventus a medio camino de la utopía juvenil" pp. 133-143 en Enguita, M.F. *Marxismo y sociología de la Educación*, Ed. AKAL; Madrid 1986.

A NOVA LEI SOBRE O REXIME FISCAL DE COOPERATIVAS*

César GARCÍA NOVOA

Antonio LÓPEZ DIAZ

Universidade de Santiago de Compostela

O recoñecemento polo ordenamento xurídico da función social da cooperativa, como instrumento asociativo que permite a xestión directa dos recursos económicos e favorece o acceso dos traballadores ós medios de produción, manifestouse tradicionalmente a través dun réxime de incentivos hacia esta institución xurídica, tendencia ésta recollida no artigo 129.2. da Constitución Española.

Dentro dese conxunto de incentivos destacan, sen dúbida, as medidas tributarias a través das que se viu establecendo un trato de favor hacia o movemento cooperativista.

Desde o Estatuto Fiscal de Cooperativas de 1954, produciuse unha interesante evolución lexislativa que culmina coa recente publicación da Lei 20/1990, de 19 de Decembro, sobre o Réxime Fiscal das Cooperativas.

Entre os eslabóns desta evolución cabería destacar, en primeiro lugar, o R.D. 888/1969, de 9 de Maio, que, tendendo a adapta-lo réxime fiscal das cooperativas ó novo sistema tributario establecido polas reformas de 1957 e 1964, derogou o Estatuto de 1954. A reforma fiscal iniciada en 1977 trouxo consigo, polo seu turno, entre outras consecuencias, a adopción dun imposto sintético sobre a renda de persoas xurídicas, mediante a aprobación da Lei 61/78, de 27 de Decembro que regula o Imposto sobre Sociedades. A necesidade de adapta-lo réxime fiscal das cooperativas á normativa do Imposto sobre Sociedades obrigou a publicación da O.M. de 14 de Febreiro de 1980, á espera da aprobación dunha nova lei sobre Réxime Fiscal de Cooperativas, prevista na Disposición Transitoria Cuarta da Lei 61/78. Por último, a aprobación da Lei 3/87, de 2 de Abril, xeral de cooperativas, onde se incluía na Disposición Final Quinta a previsión de que se enviase ás Cortes un proxecto de Lei sobre réxime fiscal das cooperativas, agudizou a necesidade de que no marco do actual sistema tributario se contemplase nun novo texto normativo o réxime fiscal das cooperativas.

A dita necesidade foi satisfeita coa publicación da Lei 20/1990, de 19 de Decembro sobre réxime fiscal das cooperativas, que ten por principios informadores, como recolle

* Recibido en Febreiro de 1991.

a Exposición de Motivos, os que seguen: 1º.- Fomento das sociedades cooperativas en atención á súa función social, proclamada tradicionalmente pola Alianza Cooperativa Internacional. 2º.- Coordinación coas demais parcelas do ordenamento xurídico, e, en particular, co réxime tributario xeral das persoas xurídicas; 3º.- Recoñecemento dos principios esenciais da institución cooperativa; 4º.- Globalidade do réxime que se concreta tanto nas normas de beneficio como nas de axuste das regras xerais de tributación ás peculiaridades propias do funcionamento das cooperativas. En quinto lugar, establécese o carácter supletorio do réxime xeral contido na normativa reguladora do Imposto sobre sociedades.

De entre as novidades máis importantes contidas na nova normativa caibe destacar, en primeiro lugar, a clasificación das cooperativas, atendendo ó criterio do tratamento fiscal que o ordenamento tributario lles dispensa. Con efecto, dende a entrada en vigor da nova lei, hai que diferenciar entre cooperativas fiscalmente protexidas e cooperativas libres ou non protexidas, ó igual que ocorrería no anterior estatuto. Sen embargo, débese ter en conta que na nova lexislación considéranse protexidas tódalas cooperativas que, “sexo cal for a data da súa constitución, axústanse ós principios e disposicións da Lei Xeral de Cooperativas ou das Leis de Cooperativas das Comunidades Autónomas...”, perdendo unicamente esta condición cando incorran nalgunhas das causas previstas no artigo 13, é dicir, incorrendo en algunha das circunstancias anómalas en relación ás singularidades do réxime de cooperativas, contempladas neste precepto.

O mesmo tempo, a nova Lei crea, dentro das cooperativas protexidas, a categoría das cooperativas especialmente protexidas. Esta categoría está integrada polas cooperativas de primeiro grao das clases que seguen: de Traballo Asociado, Agrarias, de Explotación Comunitaria da Terra, do mar, e de consumidores e usuarios (art. 7º).

Non embargantes, as cooperativas de segundo e ulterior grao, tamén poderán gozar, en certas circunstancias e como no seu momento analizaremos, dos beneficios previstos para as cooperativas especialmente protexidas.

Ademais, a Lei ratifica no art. 5º a existencia da Xunta Consultiva do Réxime fiscal das cooperativas, que ten por misión esencial elevar propostas e emitir informes con carácter preceptivo respecto de normas referentes ó réxime fiscal de cooperativas, e nos procedementos que teñan lugar perante os órganos económico-administrativos. Estes son os competentes para coñecer das controversias que se susciten entorno ó dito réxime fiscal, como no seu momento estableceu o R.D. 888/1969.

Sen embargo, os aspectos máis destacables da Lei 20/1990 refírense ó tratamento tributario das operacións económicas que poidan ter lugar en relación á actividade da cooperativa. Neste sentido cabería destacar, por un lado, o réxime fiscal das sociedades cooperativas, que, en tanto persoas xurídicas, andan sometidas ó Imposto sobre Sociedades, anque co réxime especial deseñado no capítulo IV da lei aquí comentada. En segundo lugar, hai que se referir á tributación dos distintos rendementos que, a favor dos socios ou dos asociados, pódense deducir da súa participación na cooperativa. Unha mención especial merecerán ademais os beneficios tributarios recoñecidos ás cooperativas, como

manifestación desa xa aludida tradición legislativa do tratamento fiscal favorecedor a este tipo de sociedades.

En relación ó primeiro punto, é dicir, á tributación da cooperativa coma persoa xurídica, e polo tanto sometida ó Imposto sobre Sociedades, esta Lei contempla no seu capítulo IV un réxime especial aplicándose supletoriamente a Lei do Imposto Sobre Sociedades.

Este réxime especial maniféstase a través dunha regulación específica da base imponible, do tipo de gravame e das deducións da cuota.

Polo que se refire á base imponible, a primeira gran novidade a salientar é que a Lei regula un sistema especial de base imponible desagregada, que está composta polos resultados cooperativos e os extracooperativos. Os primeiros son aqueles derivados da actividade que constitúe o obxecto da cooperativa; ben en atención a que derivan das atencións cos socios, xa sexan procedentes do exercicio da actividade cooperativizada ou das cuotas satisfeitas, ou ben en atención á súa relación coa actividade cooperativizada, incluíndose aquí os ingresos procedentes da xestión da Tesourería, xuros e retornos procedentes da participación da cooperativa noutras cooperativas, e as subvencións, xa sexan correntes ou de capital, contabilizándose, neste último caso, a medida que se produza a amortización dos bens.

Os ditos ingresos, de acordo co art. 15 da Lei, que ratifica o réxime anterior, computaranse atendendo ó seu valor de mercado, excepto naqueles casos nos que se trate de cooperativas de consumidores e usuarios, vivenda, ou que presten servicios ou subministros ós seus socios, operacións que se computarán polo importe efectivamente satisfeito sempre que non resulte inferior ó custe de tales servicios ou subministros.

Para chegar á determinación da base imponible correspondente a ingresos cooperativos, dos ingresos anteriormente mencionados deduciranse os seguintes gastos: En primeiro lugar, dedúcense os gastos directamente relacionados cos ingresos cooperativos, fundamentalmente, o importe das entregas de bens, servicios ou subministros realizados polos socios, as prestacións de traballo e as rendas dos bens que teñan sido cedidos. En calquera caso, os ditos gastos deben de se incluír atendendo ó seu valor de mercado. No mesmo sentido, dedúcense, como gastos financeiros, os xuros devengados polos socios, xa sexa por aportacións, ou ben derivados dos retornos integrados no Fondo Especial previsto no artículo 85.2 c) da Lei de Cooperativas, sempre que a taxa non exceda dos xuros básicos do Banco de España incrementado en tres puntos para os socios e cinco para os asociados, constituen este último suposto unha novidade da Lei 20/1990, fronte ó disposto no art. 85.2.c) da Lei de Cooperativas.

O segundo grupo de gastos está integrado polas aportacións obrigatorias ó Fondo de Educación e Promoción de constitución obrigatoria, segundo o art. 89 da Lei de Cooperativas e que substitúe ó anterior Fondo de Educación e Obras Sociais á que se refire o art. 13.2.II) da Lei do Imposto de Sociedades. A contía deducible destas dotacións non poderá exceder do 30 por 100 dos excedentes netos do exercicio. O resto dos ingresos e gastos relacionados co Fondo de Educación e Promoción non se terán en conta

para a determinación da base impositiva dos rendementos cooperativos, levándose nunha contabilidade separada e calculándose unha conta especial de resultados do Fondo.

En terceiro lugar, hai que engadir, ós gastos anteriormente citados, a parte resultante da imputación dos gastos xerais da actividade cooperativa, que se aplicará en función de criterios de prorrateo, atendendo á proporción das actividades cooperativas, en relación ó total de actividades da sociedade cooperativa.

En cuarto lugar, constitúen gastos deducibles as dotacións á amortización de elementos do activo fixo das sociedades cooperativas. A gran novidade constitúea o recoñecemento no art. 33.3 da Lei aquí comentada, da liberdade de amortización dos elementos adquiridos no prazo de tres anos a contar desde a inscrición da cooperativa no Rexistro de cooperativas e Sociedades Anónimas Laborais. Este sistema de liberdade de amortización, ó permitir deducir un volume superior á depreciación económico-financeira do ben, supón un incentivo ó investimento, ó posibilitar que se considere depreciado o equipo capital nun período inferior ó da súa vida útil.

Para pecha-lo capítulo de gastos, débese ter en conta que en ningún caso son deducibles os anticipos a conta de retornos -pois constitúen unha participación de beneficios destinada a financia-lo capital propio da cooperativa- nin o valor asignado a entregas, subministración, servicios ou rendas cando exceda do valor de mercado.

Calculada a base impositiva correspondente ós resultados cooperativos, é necesario face-lo propio cos resultados extra-cooperativos, isto é, aqueles que proceden de actividades que non están relacionadas co obxecto social da cooperativa e que, como sinala a Exposición de Motivos da Lei Xeral de Cooperativas de 1987, é necesario admitir "aceptando con pragmatismo as realidades do mercado". Constitúen rendementos integrados na base extracooperativa, os procedentes do exercicio da actividade cooperativizada con persoas non socias, os derivados de investimentos e participacións financeiras en sociedades de natureza non cooperativa, e os obtidos de actividades alleas ós fins específicos da cooperativa -art. 21 da Lei-, así coma os incrementos e diminucións patrimoniais, calculados nos términos da Lei de Impostos sobre Sociedades.

Finalmente, e no referente á determinación da base impositiva, o art. 16.5. establece que, a efectos de determina-la base impositiva referente tanto ós resultados cooperativos como extracooperativos, ésta "minorarase nun 50% da parte dos mesmos que se destine obrigatoriamente ó Fondo de Reserva Obrigatorio". É dicir, sobre a base impositiva aplícase unha redución que determinará, nos termos do art. 53 da Lei Xeral Tributaria, a contía da base liquidable. O problema que se plantea é a ambigüidade dese art. 16,5, posto que do texto do mesmo non se deduce claramente se esta redución do 50 % aplícase sobre os rendementos cooperativos e extracooperativos ou se a dita porcentaxe divídese ou distribúese entre ambos rendementos. Ambigüidade esta que non resolve a Lei Xeral de Cooperativas, pois este texto legal, ó regula-lo Fondo de Reserva Obrigatorio -art. 88-, sinala que se destinará necesariamente ó mesmo a porcentaxe fixada nos estatutos, "sobre os excedentes netos", sen aclarar se os ditos excedentes refírense á actividade propia da cooperativa ou a tódalas actividades que a mesma realice, mesmo con terceiros non socios.

Unha vez calculada a base imponible, a seguinte especialidade do réxime fiscal das cooperativas refírese ó tipo de gravame. E elo porque, se ben en relación ós resultados extracooperativos, e por aplicación do art. 33 da Lei de Réxime Fiscal de Cooperativas, aplicarase o tipo xeral do Imposto sobre Sociedades -que, anque se establece no art. 23 da Lei reguladora do dito imposto, adoitase fixar anualmente na Lei de Presupostos, sendo o actualmente vixente o do 35% -art. 62 da Lei 31/1990 de 27 de Decembro de Presupostos Xerais do Estado para 1991-, en relación ós resultados cooperativos, o tipo de gravame aplicable será do 20% -art. 33 da Lei Xeral de Cooperativas-, salvo para as cooperativas de crédito que é do 26%. Estes tipos de gravame son ratificados pola Lei de Presupostos para 1991, e continúan na tradición de fixar tipos reducidos para as sociedades cooperativas.

Finalmente, os demais beneficios fiscais recoñecidos a favor das cooperativas refírense á cuota tributaria. Esta é a suma das bses resultantes da aplicación dos correspondentes tipos ós resultados cooperativos e extracooperativos, e para a determinación da débeda tributaria establécense unha serie de deducións que se poden resumir nas seguintes:

En primeiro lugar as cooperativas teñen dereito á deducción para corrixi-la dupla imposición de dividendos ou retornos cooperativos ou, no seu caso por dupla imposición internacional. Para practicar esta última deducción, terase en conta o carácter cooperativo ou extra cooperativo do ingreso que xera a dupla imposición, e aplicarase o tipo de gravame correspondente.

O mesmo tempo permítense a deducción por creación de emprego, que será de aplicación, ademais de nos supostos previstos na Lei do Imposto sobre Sociedades, cando se incorporen novos socios de traballo, e a deducción por investimentos que resulta compatible coa liberdade de amortización cando coincidan nos mesmos elementos.

Por último, prevese unha bonificación do 50% da cuota íntegra que resulta aplicable exclusivamente ás cooperativas especialmente protexidas.

Cando a cuota resulte negativa, a mesma poderá ser obxecto de compensación coas cuotas íntegras positivas dos cinco exercicios seguintes -non se trata, contra o que dí a Lei de Réxime Fiscal de Cooperativas dunha "compensación de perdas", senon dunha compensación de cuotas negativas-. Esta norma substitúe á prevista no art. 18 da Lei do Imposto de Sociedades, ó non se limita-la compensación ós cinco exercicios inmediatos seguintes, senon que se estende ós cinco exercicios seguintes onde a cuota resulte positiva.

As deducións sinaladas, de acordo co art. 37 da Lei pódense disfrutar sen necesidade de previa declaración administrativa. A concorrencia de algunha das causas que determinan a perda de condición de fiscalmente protexida determinará a aplicación do réxime xeral das sociedades e a privación dos beneficios fiscais no exercicio no que se produzan.

Pero, ó mesmo tempo, as cooperativas fiscalmente protexidas, gozan dun tratamento especial en relación a outros tributos. Así, no que se refire ó I.T.P.A.J.D. gozan de exención por calquera dos conceptos que poidan ser de aplicación, salvo o gravame previsto no art. 31.1 do R.D. Leg.3050/1980, que se refire ó gravame de matrices e copias de es-

crituras, actas e testemuñas, a razón de 10 ptas por pliego ou 5 por folio, cando realicen calquera dos seguintes actos, contratos ou operacións:

- a) Actos de constitución, ampliación de capital, fusión e escisión.
- b) Constitución e cancelación de préstamos.
- c) Adquisicións de bens e dereitos que se integren no Fondo de Educación e Promoción.

Ademais, se se trata de cooperativas especialmente protexidas, xunto coa exención xa mencionada, estarán exentas tamén no I.T.P.A.J.D. as operacións de adquisicións de bens e dereitos destinados directamente ó cumprimento dos seus fins sociais e estatutarios.

Polo que se refire ós tributos locais, as cooperativas fiscalmente protexidas gozarán dunha bonificación do 95% da cuota, e, no seu caso, dos recargos, no Imposto sobre Actividades Económicas e o Imposto sobre Bens Inmóbles correspondentes ós de natureza rústica das Cooperativas Agrarias ou de Explotación Comunitaria da Terra.

Polo seu turno, en relación ás operacións que se realicen en Ceuta, Melilla ou Canarias, as cooperativas fiscalmente protexidas estarán exentas do Imposto sobre o Tráfico de Empresas, excepto nos supostos de vendas, entregas ou transmisións de bens inmóbles.

Por último, a Lei establece que nos casos de fusión e escisión, realizadas polas cooperativas ó amparo da Lei 76/1980, disfrutarán dos beneficios fiscais no seu grao máximo.

Cando se trate de cooperativas de segundo ou ulterior grao, estas gozarán dos beneficios previstos para as de primeiro grao, sempre que non incorran nas causas que determinan a perda da condición de fiscalmente protexida.

No caso de que asocien exclusivamente a cooperativas especialmente protexidas gozarán ademais de tódolos beneficios previstos para estas. Non obstante, no suposto de que asocien a cooperativas protexidas e especialmente protexidas, os beneficios aplicables serán os previstos para as protexidas, e, ademais a bonificación da cuota no Imposto de Sociedades que se aplicará unicamente sobre a cuota correspondente ás operacións realizadas coas cooperativas especialmente protexidas.

Pola súa parte, as Unións, Federacións e Confederacións de Cooperativas disfrutan dos mesmos beneficios previstos para as cooperativas especialmente protexidas en relación ó I.T.P.A.J.D., ó tempo que andan exentas do Imposto de Sociedades nos termos establecidos no art. 5.2 da Lei 61/78, reguladora do dito tributo.

No referente á tributación dos socios ou asociados, hai que sinalar, en primeiro lugar, que ó non facer ningunha mención expresa a lei que aquí comentamos, hai que entender que segue a existi-la posibilidade a favor de as cooperativas fiscalmente protexidas se acolleren a transparencia fiscal voluntaria -art.19,3, da Lei do Imposto sobre Sociedades-, constituindo desta maneira, xunto coas Unións e Agrupacións Temporais de Empresas, a única excepción á supresión da transparencia voluntaria, operada pola Lei 48/1985 de 27 de Decembro de modificación do I.R.P.F. No caso de que se opte por transparencia

fiscal, aplicaranse as consecuencias xurídicas derivadas da mesma; calculada a base imponible da cooperativa seguindo as regras da lei que aquí comentamos, a mesma imputarase ós socios e asociados, que seran quen tributen pols rendementos da cooperativa nas súas respectivas declaracións de I.R.P.F.

A marxe desta aclaración, hai que engadir, respecto á tributación de socios e asociados de cooperativas que os retornos cooperativos terán a consideración de rendementos de capital mobiliario salvo que se incorporen ó capital social incrementando as aportacións do socio ó mesmo, que se apliquen a compensar as perdas sociais de exercicios anteriores ou se incorporen a un Fondo Especial. Cando os retornos cooperativos constitúan rendementos de capital mobiliario deberán ser obxecto de retención pola cooperativa.

Polo seu turno, para a determinación dos incrementos de patrimonio derivados do alleamento ou amortización das aportacións sociais, adiciónarase ó custe de adquisición as cuotas de ingreso satisfeitas e as perdas da cooperativa que tendose atribuído ó socio foran reintegradas, xa que, en definitiva, supoñen unha maior aportación á inicialmente efectuada.

Polo que se refire ás deducións na cuota, os socios terán dereito a efectuar a dedución na cuota para evitar a dupla imposición de dividendos. A dita dedución consistirá no 10% dos retornos percibido, a menos que se trate de cooperativas especialmente protexidas que tivesen gozado da bonificación do 50% da cuota, caso no que a dedución será só do 15% de tales retornos.

Pola súa parte, no Imposto Extraordinario sobre o Patrimonio das Persoas Físicas, as participacións dos socios ou asociados no capital da cooperativa valorarase polo importe total das aportacións sociais desembolsadas obrigatorias ou voluntarias resultante do último balance aprobado, con dedución das perdas sociais non reintegradas.

Ademais, merecen especial consideración as cooperativas de crédito, reguladas na Lei 13/1989 de 26 de Maio. As cooperativas de crédito, sempre que non teñan incorrido nalgunhas das infraccións contempladas na Lei 26/1988 de 29 de Xullo de Disciplina e Intervención da Entidades de Crédito ou teñan imputado retornos en proporción distinta ás operacións realizadas polos socios, teñan realizado operacións con terceiros non socios en contía superior ó 50% dos recursos da cooperativa ou teñan reducido o seu capital social por baixo do mínimo legal, andan sometidas a un réxime tributario máis gravoso, posto que á base derivada dos seus rendementos cooperativos aplícaselle un tipo do 26% -art.40.1 da lei aquí comentada-, no lugar do 20%, recoñecido ás cooperativas de réxime común, posto que, a diferenza destas que merecen unha maior protección do ordenamento tributario, por seren cooperativas de traballo, as Cooperativas de Crédito son cooperativas de capital. Non embargantes, sonlle aplicables os beneficios fiscais atribuíbles ás cooperativas protexidas en relación ós Impostos Locais e sobre Transmisións Patrimoniais e Actos Xurídicos Documentados.

Por último é necesario referirse brevemente ás novidades introducidas pola Lei de Réxime Fiscal de Cooperativas, en relación ás Sociedades Agrarias de Transformación. A problemática que se planteaba en torno ás citadas sociedades agrarias pódese resumir

nos termos que seguen: as Sociedades Agrarias de Transformación son as herdeiras legais dos antigos Grupos Sindicais de Colonización. En relación a estes, o Decreto 1515/1970 de 21 de Maio, declaraba aplicables o réxime fiscal establecido para as cooperativas do campo. Suprimidos os Grupos Sindicais e substituídos polas Sociedades Agrarias de Transformación, planteouse o problema de se a estas lles eran tamén aplicables os beneficios fiscais recoñecidos ás cooperativas. E anque na práctica tamén se aplicaba ás Sociedades Agrarias de Transformación o tipo reducido de cooperativas -a pesar das modificacións introducidas pola Lei 48/1985 en relación á atribución de rendas en sociedades civís con personalidade xurídica-, a doutrina dubidaba desta solución xurídica. A nova lei de réxime fiscal das cooperativas, na súa Disposición Adicional Primeira, aclara a situación, ó recoñecer tácitamente que as Sociedades Agrarias de Transformación non son cooperativas, pois están plenamente sometidas ó réxime xeral do Imposto sobre Sociedades, anque respecto ás mesmas recoñécese un número importante de bonificacións, que aproximan neste punto o réxime destas sociedades ó das cooperativas. Ditas bonificacións consisten, fundamentalmente, na exención total do Imposto de Transmisións Patrimoniais e Actos Xurídicos Documentados, para os actos de constitución e ampliación de capital e a bonificación do 95% na cuota e recargos do Imposto sobre Actividades Económicas. Estes beneficios fiscais están, en todo caso, condicionados a que a Sociedade Agraria de Transformación non modifique o seu réxime xurídico e a que non se produza unha alteración substancial nos seus caracteres.

Algúns dos nosos Libros e algúns dos nosos Autores

NARRATIVA

LIBRO DOS MORADORES
Darío Xohán Cabana
OS OLLOS DA NOITE
Ramón Caride
ANAIANSI
Úrsula Heinze
NOVA CRÓNICA DAS INDIAS
Antón Avilés de Taramancos

POESIA

PATRIA DO MAR
Darío Xohán Cabana

ENSAIO

ÁLVARO CUNQUEIRO
E O SEU MUNDO
Francisco Fernández del Riego
RAMÓN OTERO PEDRAYO
VIDA, OBRA E PENSAMENTO
Marcos Varcárcel
e **Xosé Ramón Quintana**
LER EN GALEGO
ANIMACIÓN Á LECTURA
Agustín Fernández Paz

GRIAL Revista Galega de Cultura

Colección completa (100 números).
25 Anos (1963-1988). 27 Tomos.
Encadernada en simil pel.
Índice de autores, materias,
títulos e seccións.
Máis de 600 colaboradores.

GRIAL

REVISTA GALEGA DE CULTURA

CIDADES - GALICIA

CARACTERÍSTICAS:

Libros encadernados en tela 27 x 28 cm. 256 páxinas, con máis de 250 fotografías a cor. Presentados en estuche. Texto en galego, castelán e inglés.

PONTEVEDRA.

O día que perdemos o mar.

Autores:

Victor F. Freixanes,
Xoán Vilar Cardona.

OURENSE.

De auga e pedra.

Autores:

Carlos Casares,
Manuel Sendón.

SANTIAGO

DE COMPOSTELA.

Autores:

Xosé Filgueira Valverde,
Manuel Vicente.

VIGO.

Fronteira do Alén.

Autores:

Xosé Luis Méndez Ferrín,
Xulio Gil.

A CORUÑA.

Onde nace a luz.

Autores:

Domingo García Sabell,
Luis Carré.

FERROL.

Mar adentro.

Autores:

Gonzalo Torrente Ballester,
Manuel Vilarinho.

LUGO.

Autores:

Xesús Alonso Montero,
Eduardo Ochoa.

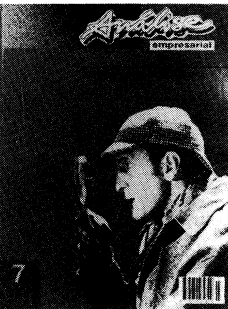
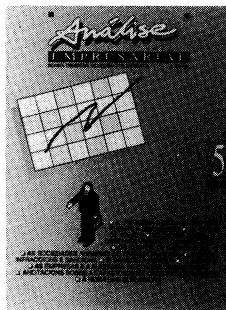
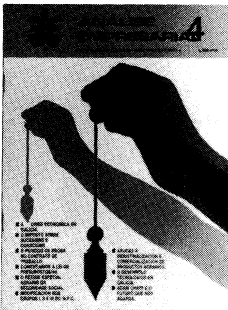
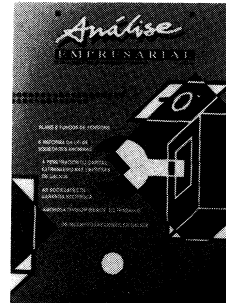
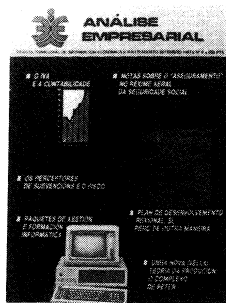
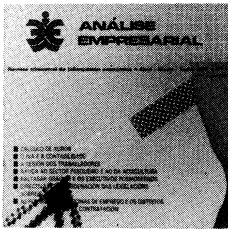
GALICIA.

Autores:

Camilo José Cela,
Vitor Vaqueiro, Laxeiro.

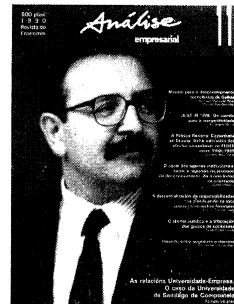

Torrecedeira, 4 - Telf. (986) 437869
VIGO

Prezo de subscripción:
1.200 PTA.
Catro números ó ano.
O pagamento débese realizar
mediante cheque ou reembolso
ó nome de
ANÁLISE EMPRESARIAL.
Pi i Margall, 72 baixo.
VIGO 36202.
APDO. CORREOS 1331 - Vigo.

SUBSCRIPCIÓNS E
INFORMACIÓN:
Tel.: (986) 29 94 48

ANÁLISE EMPRESARIAL

REVISTA DE
INFORMACIÓN
ECONÓMICA

An relación Universidade Empresa,
O Centro de Investigación
de Economía da Universidade
de Vigo, S.A.

NOTICIAS DE ACTOS

CURSO SOBRE “DESENVOLVEMENTO LOCAL” ORGANIZADO POLA UNIVERSIDADE DE VIGO (Ourense do 16 ao 20 de xullo de 1990)

Entre os días dazaseis e vinte do último mes de xullo tivo lugar na Facultade Humanística de Ourense a celebración dun curso sobre Desenvolvemento Local organizado como parte dos “Cursos de Verán” da recén creada Universidade de Vigo e que tentou presentar unha introducción xeral a este prometedor ámbito da Economía Social que hoxe está a amosar un particular interese e vitalidade tanto dentro das fronteiras do estado coma en xeral no seo do contexto occidental e europeo.

O programa do curso tiña coma obxectivo o de servir de presentación e mostra deste eido considerando algunhas das súas temáticas máis específicas e sen esquecer tampouco a súa necesaria contextualización ó nivel da comunidade galega.

Ó longo do intenso programa de cinco días de que constou o devandito curso aborouse a introducción teórica ó ámbito do D.L. (François de Casablanca, Germán Valcárcel Resalt, Xan Bouzada); expuxéronse experiencias relevantes tanto a nivel do estado español (Germán Valcárcel) coma a nivel europeo (François de Casablanca). Reflexionouse sobre os déficits e potencialidades da sociedade galega (Xaime Isla, Santiago Santos Castroviejo, Antón Fernández Oca, Xan Vázquez Mao). Presentáronse diversas entidades estatais e galegas que contan entre os seus obxectivos o de traballar polo Desenvolvemento Local: Fundesco, IDC, INORDE, ADEGA. Na mesma liña o curso detívose tamén en analiza-los programas piloto de D.L. que no contexto do proxecto LEDA foron desenvolvidos nos últimos anos por parte da Comunidade Europea (Antonio Vázquez Barquero). Asemade a temática cardinal dos axentes de Desenvolvemento Local, foi abordada unha mesa redonda na que se presentaron experiencias de Andalucía, Portugal e Vitoria.

Neste apretado programa incluíuse tamén unha reflexión de gran interese hoxe en Ourense e Galicia sobre os modelos posibles de Parques Tecnolóxicos segundo escalas e áreas de implantación. Anxel Vázquez Barquero estableceu unha serie de consideracións centradas no caso ourensán e Antón Aranzabe expuso a iniciativa experiencia desenvolvida no País Vasco.

Finalmente, Manuel Cabezas Enriquez, ex-xerente que foi do INORDE, falou sobre dos mecanismos tradicionais de apoio ó Desenvolvemento Local, mentres que Jesús Molina Molina detívose a analizá-las sociedades de capital-risco coma novos instrumentos de apoio financeiro empresarial.

Como resultará doado de comprender o mesto do programa do curso fai practicamente imposible detérmonos polo miúdo a comentar cada un dos aportes dos ponentes que interviron ó longo da semana, o que si quizáis conveña é aproveita-la ocasión para incidir nun tema recorrente posto en evidencia por todos aqueles que participaron no curso, e que está a ser hoxe un dos talóns de Aquiles máis ostensibles da peculiar e precaria situación galega. Referímonos ó necesario compromiso institucional e político que debe ser asumido de xeito creativo e aberto por parte da Administración de cara a potencia-los recursos e potencialidades económicas desde abaixo cara arriba sen concentrarse con exclusividade na lotería azarosa e mendicante de percurar convencer á multinacional de turno que teña a ben vir implantarse a esta verde e idílica esquina da península.

Ninguén nega a pertinencia dese tipo de xestións o que si se cuestiona é o escaso entusiasmo posto desde as nosas institucións na promoción do Desenvolvemento Local, sobre de todo nun país que malia a súa crise segue a enviar recursos financeiros a outras partes do estado.

O actual peche, puro e simple, das exencias de Desenvolvemento Local existentes, e isto ó marxe do comprensible desexo dos políticos por mellorar aquilo co que se atopan, non semella agoirar un futuro moi prometedor para este ámbito de actividade social.

Digamos para rematar que este curso, coordinado conxuntamente por Anxel Vázquez Barquero e o asinante desta reseña, foi concebido cun claro obxectivo de formación e promoción do D.L., esforzo no que contamos cun apoio entusiasta no INORDE, que fixo así galamusa dunha posición ata hoxe excepcional entre as nosas institucións.

Xan Bouzada

LITERARIA

Merlín e familia
As crónicas do sochantre
Si o vello Sinbad volvese ás illas
Tesouros novos e vellos
Xente de aquí e de acolá
Os outros feirantes
Don Hamlet

BIBLIOTECA BÁSICA DA CULTURA GALEGA

A cociña galega
Escola de menciñeiros

AGRA ABERTA

*Álvaro Cunqueiro ou os disfraces da
melancolía*
*Álvaro Cunqueiro: Os artificios da
fabulación*

DOMBATE

Herba aquí ou acolá
*Flor de diversos (Antoloxía de poetas
traducidos por Cunqueiro)*

ÁGORA

Álvaro Cunqueiro e Merlín e familia
Álvaro Cunqueiro e Herba aquí ou acolá

VARIOS

Grial 72 (Homenaxe a Cunqueiro)
*Cantigas de Santa María (Escolma e
versión de Á. Cunqueiro)*

OBRA GALEGA COMPLETA

I. Poesía - Teatro
II. Narrativa
III. Semblanzas
IV. Ensaíos

DISTRIBUCIÓN

Álvaro Cunqueiro, traductor
Homenaxe a Álvaro Cunqueiro
El léxico de Álvaro Cunqueiro

ANO DE ÁLVARO CUNQUEIRO

1991

**Os artistas
procuran a calidade da súa obra.
Nós coidamos a calidade
dos nosos servizos.**

auditoría / asesoría fiscal / asesoría laboral
estudos económicos e financeiros / organización e desenvolvemento contabel
selección e formación de persoal.

unipro

Pi y Margall, 72, baixo - 36202 Vigo - Apartado 887
Teléfono 986/23 86 04 - Telefax: 20 56 04

Bianco Porto, 2, entresuelo - 36001 Pontevedra - Apartado 214
Teléfonos 986/85 54 12 - 16 - Telefax: 84 29 43

Avenida da Mariña, 132 - 1.º A - 36600 Vilagarcía - Apartado 333
Teléfono 986/50 71 97 - Telefax: 50 03 46

Ramón González, 14-1.º - 36400 Porriño
Teléfono 986/33 63 36 - 33 62 10 - Telefax: 33 50 30

RESEÑA DE PUBLICACIONES E DOCUMENTOS

János KORNAI, El camino hacia una economía libre. La transición de los países del Este. El ejemplo de Hungría, Ariel, Barcelona, 1991.

Acábase de editar en español, case simultaneamente coa edición inglesa e pouco despois da húngara, iste libro de János Kornai, que pretende ser “un panfleto apaixonado a favor da causa da transición económica en Hungría”, como se titula o orixinal húngaro, e tamén evoca o libro de Hayek de 1944, O camiño hacia a servidume, e que constitúen posicións dos autores, respectivamente, de retorno e de ida do capitalismo ó socialismo, xustamente nas dúas datas clave de 1991 e 1944. Median moitas experiencias e intentos de construír, reformar e pluraliza-lo socialismo, e hoxe asistimos a un proceso que ten toda a pinta de supoñe-lo desmantelamento dos sistemas socialistas construídos na Europa, cun balance de auténtico fiasco, acaso coa única excepción da “estratexia de medrío forzado” que puido ter cumiado a mediados dos sesenta.

János Kornai é un economista matemático húngaro, especialista en sistemas económicos, e en particular no estudio do sistema socialista. Xa en 1956 dirixira unha investigación sobre a reforma do socialismo húngaro, estudio que viña engrosa-los argumentos a favor do “socialismo de mercado” que caracterizou as polémicas dos anos 60 (e tivo o seu esplendor coa reforma do mecanismo económico da Hungría en 1968); foi avangarda nas propostas de cálculo ó arredor do “plan óptimo” cos economistas matemáticos próximos a Kantorovich(1) e o soviético TSEMI (Instituto Central de Economía Matemática da Academia de Ciencias) (2), propostas que viñeron afortala-los argumentos, métodos e sectores sociais aliñados co “socialismo de mercado” (=propiedade estatal+mecanismos de mercado: prezo-beneficio-finalidade da produción), sobre bases teórico-argumentais moi sólidas, e sobre presupostos metodolóxicos innovadores e intachables. A contribución de János Kornai neste eido é ampla, e en parte accesible ó lector que non lea húngaro(3). Dentro dun amplo programa de investigación pódese situar unha extensa obra a propósito do sistema socialista: Antiequilibrium sería a pedra angular(4), e logo xa o

(1). L.V. KANTOROVICH, *The best Use of Economic Resources*, Pergamon, Londres, 1965.

(2). Michael ELLMAN, *Planning Problems in the USSR. The Contribution of Mathematical Economics to their Solution 1960-1971*, Cambridge University Press, 1973.

(3). János KORNAI, *Mathematical Planning of Structural Decisions*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.

(4). János KORNAI, *Antiequilibrium. On the Economic Theory Systems and the Tasks of Research*, North-Holland, Amsterdam, 1971

exame das posibilidades da xestión por vías “non de mercado” (control non de prezos, xestión da escaseza,...). No libro *Medrío, escaseza e eficiencia*(5) propón un modelo de medrío adecuado ás características das economías do socialismo administrativo -baixo moi limitado funcionamento do mecanismo do control de prezos; en condicións de escasezas e inflación contida,...- onde fai un tratamento teórico moi satisfactorio da escaseza, que ata él tiña sido tratada na Teoría Económica en términos cientificamente inaceptables, incontrastables e inmedibles. János Kornai é, por consecuencia, un economista excepcional, consagrado ó estudo do sistema socialista e ós sistemas comparados, e por esta razón, o seu libro e a súa argumentación debe ser tomada moi ó serio.

A proposta de reforma, o “camiño á economía libre” consiste en tres medidas: a) crea-las condicións para unha rápida acumulación privada (fundamentalmente, a través do recoñecemento absoluto e ata as últimas consecuencias do dereito á propiedade privada dos medios de produción); b) Restriccións á propiedade pública e ás empresas estatais (que non deberían poder acceder á financiación con cargo ós presupostos públicos mais ca en condicións xustificadas, non se lle toleraría a repercusión dos custes e deberían someterse ás regras do xogo do mercado); c) A búsqueda irrestricta do lucro, do propio interese. Non hai moitas novidades sobre Adam Smith, se non fora por que se formula douscentos anos despois e mais porque o contexto no que se formula é ben diferente. Neste caso trátase tanto de conseguir un enriquecemento material e existencial da poboación como de frena-lo poder omnímodo dunha burocracia sinistra, ineficaz e todopoderosa(6). En Smith tratábase de conte-la tendencia do príncipe e a nobleza ó poder arbitrario, do establecemento dun estado de dereito e da condución das infernais paixóns humanas hacia un mundo máis sometido a regras: o mundo dos intereses, particularmente, do doce e benéfico interese crematístico. Adicionalmente, a proposta de Smith está precedida dunha solución ós asuntos morais(7), en canto Kornai parece querer separa-las cuestións do sistema económico das cuestións éticas. Non nos debemos extrañar de que os economistas dos países socialistas, como neófitos á economía capitalista e da libre empresa, se fagan os máis apaixonados e confiados partidarios do mercado taumaturgo. Esta proposta é resultado de ter fracasado o “socialismo de mercado”: “a idea do socialismo de mercado sinxelamente fracasou (...) Chegou a hora de se enfrontar con iste feito” (p.48).

(5). János KORNAL, *Growth, Shortage and Efficiency*, The Yrjö Jahnsson Foundation, Oxford, 1982.

(6). O poder inmenso da burocracia evoca a tautoloxía do Papa de Christopher Marlowe, na súa trágica historia da vida e morte do doctor Fausto:

PAPA

¿Non se nos outorgou todo poder sobre a terra?
Anque quixeramos, pois, non poderíamos errar.

Olla ise cinto de prata do que penden
sete chaves de ouro ben suxetas con sete selos,
símbolo dos sete poderes recibidos do ceo
para atar e desatar, encerrar, xulgar e condear,
desvelar e ocultar, ou para o que gostemos.
Así que tí e él e todo o orbe hádesvos inclinar...
ou tende por certo que o noso terrible anatema
descerá rigoroso coma as penas do inferno.

(7): A *Riqueza das nacións* é a cumiación da *Teoría dos sentimentos morais* en Adam Smith.

A restauración do libre xogo do mercado, co mobil do lucro, plantearía dous problemas éticos: o relativo á distribución de rendas, e mais o relativo a que para o lucro crematístico, para o gaño, preséntase por excelencia a inxustiza platónica (a inxustiza quere gañar sempre e en tódolos casos, mentras que a xustiza inclínase ante o que considera superior).

Respecto á cuestión da desigualdade de rendas, faiselle compatible coa ética:

“A “igualdade” é un valor moral complexo de varias dimensións. Pódese identificar plenamente con varios dos seus ingredientes. A igualdade perante a lei, o rexeitamento de privilexios baseados na extracción social, a color da pel, as conviccións relixiosas ou o sexo; a igualdade en canto ós dereitos humanos básicos; estes son algúns dos principios igualitarios que destacan de forma prominente na miña escada de valores. A aceptación destes valores é totalmente compatible co rexeitamento da igualdade das rendas materiais” (p. 102).

Compre un principio de xustiza social na distribución respecto dos máis probes:

“Unha concepción que subscribo sostén que un sistema de distribución só é xusto se asegura a longo prazo a continua mellora da situación material dos estratos sociais menos favorecidos”(p.102).

que sinala coma unha condición necesaria (non suficiente) e dinámica da xustiza distributiva. Por insistir:

“Os pobres non deberían andar predestinados a levar unha vida de desespero e miseria; pola contra, deberían sentirse verdadeiramente seguros da promesa dunha firme mellora” (p.102).

En canto ó resto da sociedade, ós capaces de xerar riqueza e defendérense na vida,

“A distribución das rendas debería concede-los maiores incentivos posibles para incrementa-los ingresos totais da sociedade, xa que isto constitúe o sine qua non para un firme aumento nos ingresos dos máis pobres. A mellora da parte dos máis pobres a través de medios redistributivos non ofrece máis ca perspectivas limitadas” (p.103).

Precisamente, asegurar que as persoas se comporten segundo ista proposta ética (contribuir no posible ó enriquecemento material colectivo) esixiría a ética de buscar irrestrictamente o lucro: “Non teñades medo, adiante, acugulade” (p. 168), condición necesaria para a acugulación privada que é unha das estratexias propostas da transición.

Curiosamente, os prezos quedarían excluídos de calquer consideración moral: “o prezo non é unha categoría moral, senon económica” (p.126), e por fin, a censura ó orde social que o socialismo administrativo creou é dura:

“a xente asocia o “orde” con ideas tenebrosas: tanques e encarceramentos, e a ruína existencial de persoas” (p. 156).

Por fin, a cuestión do desemprego/emprego total debería ser abordado por unha estratexia de medrío.

Análise Empresarial, nº 11 (Maio-Agosto 1990), Ed. Unipro Editorial, Apdo 1331, Vigo, tel 986-299448.

Unha revista que ten xa unha longa vida, e que parece consolidarse. Artículos sobre as relacións Universidade-Empresa (Ramón Villares); “Un modelo para o desenvolvemento tecnolóxico de Galicia” (Enrique Mandado e Manuel Ruíz); “Avaliación dos polígonos industriais en Galicia” (Manuel Ruíz e outros); outros sobre política rexional comunitaria, un “Mapa Galicia Norte de Portugal sen fronteiras turísticas no 1991” e outros de natureza xurídica e tributaria.

Destaquemos a insistencia en reforza-los vínculos tecnolóxicos Universidade-empresa. Ramón Villares propón que “a Universidade está hoxe máis urxida que nunca por axeita-la súa política científica a criterios productivistas (organizados a través das accións I+D), e Enrique Mandado láia-se dunha “Universidade tradicional con ausencia total de servicios xerais tecnolóxicos e normas e regulamentos que non teñen en conta a problemática da relación empresa-universidade”; o que fai extensivo á “A Administración galega carece dunha política tecnolóxica global diferenciada da científica e non se preocupou excesivamente de crea-lo clima que precisa o desenvolvemento tecnolóxico”. Propoñen un modelo de “mecanismos para logra-la conexión entre os grupos de investigadores e as empresas”. A reter unha grave acusación: “A Universidade ten en Galicia unha gran responsabilidade na situación de subdesenvolvemento tecnolóxico”.

Habería que insistir nesta acusación á Administración e mais á Universidade, e pedir-lles que agarimaran especialmente as liñas de investigación tecnolóxica e as relacións coas empresas.

O Monte, Boletín informativo da Asociación Forestal de Galicia (propietarios de montes), nº 11 (1990), 3º trimestre. Rúa do Vilar, 33, 1º, Apdo 307; 15780 Santiago de Compostela; tel. 981-564011.

Información sobre o curso internacional de Economía Política Forestal (Santiago de Compostela, 15 ó 19.X.1990) organizado pola Asociación Forestal de Galicia; sobre a IV Xunta xeral da Asociación; xestións perante o Delegado do Goberno a propósito dos incendios; noticias de interese forestal (competencia de Francia, Chile e Portugal nos mercados galegos da madeira; 10º Congreso Forestal Mundial en París, 17-26.IX.91; Ordes de Axudas; Mesa Forestal de Galicia (dirixida, nos primeiros pasos, á elaboración do Plan Forestal de Galicia); prezos da madeira e unha “Bolsa da madeira e o monte”.

Ademais, un folleto explicativo da Asociación sinalando a necesidade da propia Asociación, quen son, os servicios que ofrece ós socios e cómo facerse socio (chamando ou escribindo ó teléfono ou enderezo enriba apuntado).

Agaca, revista da Asociación galega de cooperativas agrarias, nº 1 (1990), Xuño.

Editorial sobre “momentos cruciais para o cooperativismo agrario galego” (a crise do sector, a dimensión empresarias e as retesías da Europa); noticias sobre a II asamblea

de Agaca; entrevista con J.M. Romay; o laboratorio interprofesional, a constitución de CORESA -Cooperativas reunidas de Sarria, de segundo grado- e a súa estratexia no leite e mais na carne; subvencións...

_____, nº 2 (1990), Outubro.

Número especialmente adicado á horta, ó Programa de Normalización e Tipificación dos produtos das Cooperativas de Horta de Galicia; as opinións de presidentes de 7 cooperativas de horta participantes no Programa, do D.X. de produción agropecuaria, dos sindicatos sobre as negociacións do leite; entrevista a Antonio Campos,...

Gonzalo FERNANDEZ, *La economía agraria gallega en 1989*, Coren, Ourense, 1989.

A reflexión ánua de Gonzalo Fernández -e de Coren- sobre a agricultura galega. Como novidade, o tema selecto “quince anos de economía agraria galega”, onde se fai unha valoración das tendencias da economía agraria nos anos (1975-1990) de existencia da publicación. Discútnense as posibilidades e evolución de cada cultivo, cada tipo de gando, a foresta, e reflexiónase sobre as perspectivas de cambio no entorno nun futuro inmediato. Moi sucintamente: a) o problema do subdesenvolvemento de Galicia é un problema sectorial -agrario-; b) existe un excedente de emprego agrario en Galicia de acaso entre 258.299 e 235.322 persoas (que, re-alocadas na industria e nos servizos permitiría, tanto aumentar a produción neses sectores como mellorar a renda per cápita na agricultura ata niveis similares ós españois-; c) o complexo agroalimentar sería quen guiase o proceso de modernización da produción agraria galega, subordinando a agricultura e gandería á súa dinámica; d) “Cun carácter sen dúbida excepcional, pero demostrando unha enorme validez práctica, xurdiron algunhas experiencias, como Coren en Galicia, que veñen demostrar que se poden deseñar e poñer eficazmente en práctica un complexo agroalimentar extraordinariamente avanzado, no que a propia poboación agraria sexa propietaria dos catro compoñentes do Complexo. A experiencia Coren resulta especialmente significativa neste estudo. Os seus rasgos máis relevantes son os que seguen:

- A propiedade do conxunto do complexo agroalimentario Coren é dos socios cooperativistas; é dicir, poboación intimamente relacionada coa actividade tipicamente agraria. Trátase, ademais, dunha empresa totalmente española, situada como a primeira de Galicia en canto a volume de facturación.

- Do Complexo Agroalimentario Coren forman parte as industrias suministradoras de inputs para o sector agrario, tanto no que se refire a materia primeiras como a servizos e tecnoloxía; as granxas ou explotacións modernas que integran o seu compoñente agrario; as industrias agroalimentarias transformadoras dos produtos dos granxeiros e o sistema de comercialización ó por maior. Asomade, Coren acomete directamente tódalas actividades incluídas no ciclo que define un complexo agroalimentario extraordinaria-

mente moderno e amplo, correspondendo, ademais, a propiedade do mesmo a socios cooperativistas.

- As consecuencias de todo elo sitúanse tanto no plano das relacións internas entre propietarios -xa que son sempre os mesmos- como nos resultados económicos do conxunto da actividade que recán nas mans da poboación agraria, é dicir, os socios cooperativistas.

Por todo elo, a experiencia Coren constitue un precedente e un punto de referencia extraordinariamente significativo, así como unha alternativa para acadar a modernización da actividade agraria” (pp 120-121).

Xa logo, o lado máis propiamente de memoria ánua (análise do entorno, da agricultura, gandería e actividade forestal galega en 1989) e por fin un estudio sobre as características do complexo agroalimentario galego.

929 páxinas dunha publicación moi relevante e insustituíble para o estudio da nosa agricultura. Dúas chatas: a) as fontes son pouco discutidas, con frecuencia nin citadas, nin exposto o proceso de obtención e elaboración, o que resta moito valor a unha publicación por outro lado tan monumental; b) Acaso se poidese pedir un esforzo de síntese, ordenamento dos materiais e selección temática que deixase o libro apenas nunhas 200 ou 300 páxinas de substancial lectura e consulta.

Boletín de estudos y documentación cooperativismo y economía social, Dirección general de cooperativas y sociedades laborales, r/ Pío Baroja, 6; 28009. Madrid.

Colectánea de artigos e estudos sobre cooperativismo e contexto europeo; economía social e construción da Europa; texto da proposta do Consello sobre o Estatuto da Sociedade Cooperativa Europea (cuns Estatuto-prototipo); información xeral (constitución do comité español permanente do cooperativismo, CEPEC; noticias internacionais; cooperativas e mercado de capitais, reseñas, publicacións recibidas, crónica, actividades de formación e promoción, información lexislativa).

A destacar: “A Xunta de Andalucía destinará 1400 millóns de pesetas para a posta en marcha de medidas preferenciais de actuación no sector das cooperativas andaluzas de confección textil” (p. 194).

pp. 171-174, Marcel HIPSZMAN, “E.S.O.P. (Employee Ownership Plan): le modèle participatif américain”, *Revue des Études Cooperatives Mutualistes et Associatives*, nº 33(1990), 1º trimestre.

O E.S.O.P. (Louis Kelso) parte da necesidade de corrixi-las vultosas desigualdades de riqueza e poder, non pola re-distribución fiscal ó estilo keynesiano (que atacaría os efectos e non as causas do mal) senon “oferecendo ós máis o acceso ó capital -para os asalariados o da súa empresa; para os consumidores o das empresas de distribución”. Non tendo os máis os medios de adquirilo capital, compre recorrer ó préstamo “sen que lles custe nada” (cargalo ós beneficios da empresa).

O mecanismo, inscribi-lo ESOP no cadro da lexislación sobre a protección social dos asalariados, “A lexislación sobre os ESOP ten por finalidade incitar ós empregadores por vantaxes fiscais importantes a introducir na súa empresa un plan de adquisición de capital -en totalidade ou en parte- polos asalariados”. Constitúese para elo un “trust” alimentado por unha contribución do empregador deducible fiscalmente, destinado á adquisición de accións polos asalariados. Nos EUA tiveron un éxito importante -de menos de 300 en 1974 a máis de 10.000 en 1989, agrupando a máis de 10.000.000 de asalariados-. “Empresas xigantes comprenderon o interese das ESOP como arma anti-OPA”. Discútese, ademais, as posibilidades de introducir algunha forma de ESOP na Europa, e sobre todo, como fórmula de privatización das empresas nos países onde se ven de desploma-lo socialismo administrativo. As E.S.O.P. aparecen, duplamente, coma “instrumento de desenvolvemento do accionariado dos asalariados e coma formidable instrumento de financiación da empresa”.

Santiago Santos

CAIXA RURAL
DE LUGO

No campo e na cidade

Próbeo

ERICA
MEL GALBEO

ERICA
MEL GALBEO

LIBROS, PUBLICACIONES E DOCUMENTOS RECIBIDOS NA NOSA BIBLIOTECA.

Libros.

Xesús BALBOA, *O monte en Galicia*, Xerais, Vigo, 1990.

Gonzalo FERNANDEZ, *La agricultura agraria gallega en 1989*, Coren, Ourense, 1989.

INSTITUTO GALEGO DE ESTATISTICA, *A estatística na agricultura*, Santiago de Compostela, 1989.

INSTITUTO UNIVERSITARIO DE ESTUDIOS E DESENVOLVEMENTO DE GALICIA, *A economía galega informe 1988*, Universidade de Santiago de Compostela, 1990.

C. MARTINEZ PEÑALVER, *Primeras nociones de Economía Social para uso de las Escuelas de los Pósitos de Pescadores*, Ministerio da Mariña, Madrid, 1927.

Xosé Luís OUTES RUSO, *Crisis del sector naval y su repercusión en Galicia*, Caixagalicia, Vigo, 1990.

Andrés PRECEDO LEDO, *Vigo área metropolitana*, Fundación Caixagalicia e Universidade de Santiago de Compostela, Vigo, 1989.

Julia SANCHEZ AVALOS, *El puerto de Marín. Análisis estructural*, Deputación de Pontevedra, Pontevedra, 1987.

Xosé Manuel SOUTO GONZALEZ, *Xeografía Humana*, Galaxia, Vigo, 1988.

_____, *Vigo, cen anos de historia urbana*, Xerais, Vigo, 1990.

Antonio VAZQUEZ BARQUERO (dir.), *Vigo y su área de influencia*, CEP, Vigo, 1990.

Publicacións periódicas.

Agaca. Revista da Asociación Galega de Cooperativas Agrarias, nº 1 (Xuño de 1990).

_____, Nº 2 (Outubro de 1990)

Análise Empresarial, nº 11, Maio-Agosto, 1990.

Boletín de Estudios y Documentación Cooperativismo y Economía Social, 1990, segundo trimestre. Ministerio de Trabajo, D.G. de Cooperativas y Sociedades Laborales; r/ Pfo Baroja, 6, 28009. Madrid.

_____, 1990, 3º trimestre.

Cuadernos de Economía, vol. 17, nº 50, Setembro-December 1989. CSIC e mais o Dto de Teoría Económica da Universidade de Barcelona.

Economía y sociología del trabajo, nº 7 (1990), Marzo, Ministerio de Trabajo, Madrid.

Encrucillada, Revista galega de pensamento cristián, nº 69/Vol.XIV (1990/Setembro-Outubro); Rúa Nova de Arriba, 1, 6ª dta; 36002-Pontevedra; tel. 846182.

_____, nº 70, Novembro-December 1990.

Est. Estudios empresariales, nº 77; Outono 1990; Facultade de Ciencias Económicas e Empresariais da Universidade de Deusto.

Grial, Revista galega de cultura, nº 108, tomo XXVIII, Outubro-December de 1990.

Investigaciones Geográficas, nº 8 (1990), Instituto Universitario de Geografía da Universidade de Alicante.

O Monte. Boletín informativo de la Asociación Forestal de Galicia, nº 11 (1990). Rúa do Vilar, 33, 1ª; Apdo 307; 15780 Santiago de Compostela; tel. 564011.

Revista de Trabajo, nº 97 (1990), Xaneiro-Marzo, Ministerio de Trabajo, r/ Agustín Bethencourt, 11, 28003. Madrid. Tel. 91-2543400.

Revista del Instituto de Estudios Económicos, nº 2 (1990), monográfica no tema medio ambiente e medrío económico, Instituto de Estudios Económicos, r/ Castelló, 128, 28006, Madrid.

Documentos.

CC.OO., CXTG, INTG, UGT, *Propostas para o emprego*, asinado en Santiago de Compostela o 14 de Xuño de 1989.

CONSELLERIA DE TRABALLO E SERVICIOS SOCIAIS, *A concertación social en Galicia*, 1990, Xunta de Galicia, 1990.

Reglamento del "Pósito de Pescadores" de Cangas, Cangas do Morrazo, 1921.

INSTRUCCIÓN OS AUTORES E COLABORADORES

1. Os orixinais poden ser enviados ó Editor de Cooperativismo e Economía Social en calquera lingua, preferiblemente en galego. Serán publicados, sen embargo en galego. A tradución e revisión correrá a cargo do Editor, non obstante a final aquiescencia do autor ca versión final, se elo for practicable.
2. Os artigos deberán axustarse a un máximo de vinte páxinas mecanografiadas a duplo espacio. Agradécese tamén que os orixinais sexan acompañados en soporte electrónico compatible.
3. As referencias bibliográficas, notas de actualidade, reseñas de xornadas, información de cursiños, programas, cartas, comunicacións, etc. terán unha extensión variable, de acordo cas exixencias da información. No caso de non se axustar ós requerimentos de Cooperativismo e Economía Social, a Mesa de Redacción poderá solicitar do autor os oportunos cambios.
4. Cooperativismo e Economía Social supón que os orixinais recibidos son inéditos, non asumindo responsabilidades noutro caso.
5. A primeira páxina do orixinal conterá a información seguinte: 1. O título; 2. O(s) nome(s), profesión(s), filiación institucional(is) do(s) autor(es); 3. O enderezo.
6. Xunto coas colaboracións, deberase xuntar unha nota biográfica que non exceda as cinco liñas.
7. Os textos serán acompañados dun resume de extensión non superior ás 100 palabras.

LIBROS RECIBIDOS E RECENSIÓN

En tódolos números se apresentará a lista dos libros enviados a Cooperativismo e Economía Social.

Cando os autores/editores desexen a publicación de recensións, deberán someter á Mesa de Redacción dous exemplares das obras en causa. Os editores, no entanto, non se obrigan a publicar recensións de tódalas obras que lle sexan enviadas con ese obxectivo.

Carlos Álvarez Antolínez é Director Xeral de Produción Agropecuaria e Industrias Agroalimentarias da Consellería de Agricultura.

Xesús Asorey é secretario da Asociación Galega de Apicultura e membro fundador de Erica Mel, s.coop.lda.

Xan Bouzada é profesor de socioloxía na Facultade de Humanidades de Ourense, Universidade de Vigo.

Marisol Bueno Berrioategartúa é presidenta do Consello Regulador da Denominación de Orixe Rías Baixas.

Antonio Biempica González é Xefe de Negociado da Consellería de Agricultura, sección de montes; Consultor sobre axudas ós investimentos ás empresas, e foi Director Xeral da Caixa Rural de Pontevedra.

Antonio Campos Beiro foi xefe do Servizo de Extensión Cooperativa da Consellería de Agricultura coa Administración Laxe.

Francesco de Casabianca é profesor do CNRS, Universidade de Corte (Córcega).

Francisco Dans del Valle é Enxeñeiro de Montes e secretario da Asociación Forestal de Galicia (propietarios de montes). Editor de O Monte, coordinador de Actualidad Forestal de Galicia e presidente do consello de Sesfor, S.L.

Casto Dopico Martínez é Presidente do Consello Rector de Ucafe.

Francisco J. Fernández de Ana Magán é xefe de sección de Patoloxía e Microrrizas do Centro de Investigacións Forestais de Lourizán. É Representante Permanente Adxunto de España ante a FAO, e foi Agregado de Agricultura Adxunto á Embaixada de España en Roma nos anos 1984 a 1987.

Antonio Fernández Oca é Enxeñeiro do Servizo de Extensión Agraria, Consellería de Agricultura.

César García Novoa é profesor de Dereito Financeiro e Tributario na Universidade de Santiago de Compostela.

Xosé Gundín García é horticultor.

Joaquín Herreros Robles é Director do IDC.

Tereixa Ledo Regal é socióloga e directora do Centro de Documentación para o Mundo Rural Galego.

Antonio López Díaz é profesor de Dereito Financeiro e Tributario na Universidade de Santiago de Compostela.

Arcadio López Lens é Director Xeral da Caixa Rural Provincial de Lugo.

Constantino Mariño Torreira é xefe do servizo contra incendios forestais de Mondoñedo.

Lidia Senra Rodríguez é secretaria-portavoz do Sindicato Labrego Galego - Comisións Labregas.

